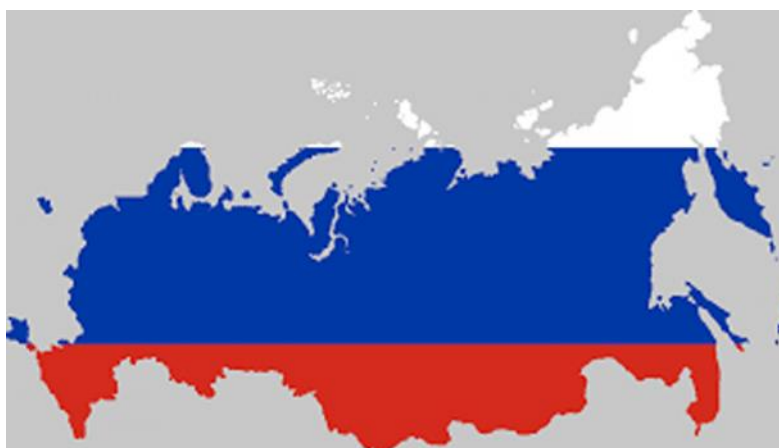

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΚΑΙ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Τίτλος Εργασίας: «Παγκοσμιοποίηση και η αναζήτηση της ρωσικής ταυτότητας»

Όνομα/Επώνυμο Φοιτήτριας: Σαΐα Ελευθεριάδου

A.M:M00315

Επιβλέπων Καθηγητής: Μικέλης Κυριάκος

Ημερομηνία: 14/8/2017

Ακαδημαϊκό Έτος: 2015-2017

Ευχαριστίες

Πριν την παρουσίαση της παρούσας διπλωματικής εργασίας, αισθάνομαι την υποχρέωση να ευχαριστήσω κάποιους ανθρώπους. Πρώτο από όλους τον επιβλέποντα καθηγητή της διπλωματικής εργασίας, Λέκτορα κ.Κυριάκο Μικέλη για την πολύτιμη καθοδήγηση και βοήθεια που μου έδειξε. Στη συνέχεια θα ήθελα να ευχαριστήσω τις φίλες μου για την ηθική υποστηρίξη τους και συμπαράσταση όλο αυτόν τον καιρό. Πάνω απ'όλα είμαι ευγνώμων στους γονείς μου, Δημήτριο Ελευθεριάδη και Αναστασία Σαζατζόγλου, και στην αδερφή μου Κωνσταντίνα Ελευθεριάδου για την ολόψυχη υποστήριξη και αγάπη τους όλα αυτά τα χρόνια. Αυτή η εργασία είναι αφιερωμένη σ'αυτούς.

«Είμαστε υπερήφανοι για την κουλτούρα της Ρωσίας και της ιστορίας της Ρωσίας. Έχουμε κάθε λόγο να πιστεύουμε στο μέλλον της .. Αλλά δεν έχουμε κάποιο φετίχ να είναι η Ρωσία μια υπερδύναμη στον κόσμο. Είμαστε προσηλωμένοι σε μόνο ένα πράγμα – την προστασία των θεμελιωδών συμφερόντων μας»

Vladimir Putin

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....	σ.7-8
---------------	-------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : Εισαγωγή

Εισαγωγή.....	σ.8-9
1.1 Η Ρωσία ως Παγκόσμια Δύναμη.....	σ.10-12
1.2 Η Ευρασιατική οικονομική Ένωση.....	σ.12-13
1.2.1 Τα προβλήματα της Ευρασιατικής οικονομικής Ένωσης.....	σ.14
1.3 Παγκοσμιοποίηση και Ρωσία.....	σ.14-19

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Η Δημιουργία του ρωσικού κράτους- Ιστορική εξέλιξη

2.1 Η διαμόρφωση του έθνους των Ρώσων.....	σ.20
2.2 Το κράτος του Κιέβου	σ.20-23
2.3 Ο εκχριστιανισμός των Ρώσων.....	σ.23-24

2.4 Η Ρώσικη επανάσταση.....	σ.24-26
2.5 Το κράτος της Μόσχας.....	σ.26
2.6 Ο πανσλαβισμός.....	σ.26-28
2.7 Η ρώσικη γλώσσα και λογοτεχνία	
2.7.1 Το ρώσικο αλφάβητο.....	Σ.28-29
2.7.2 Η ρώσικη λογοτεχνία.....	σ.29-30
2.8 Η Ρωσική Οικονομία	
2.8.1 Οικονομία.....	σ.30-31
2.8.2 Η Ρωσία και η παγκοσμιοποίηση σήμερα.....	σ.31-33

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Οι σχέσεις της Ρωσίας – Ευρώπης

3.1 Από την ΕΣΣΔ στην Ομοσπονδία της Ρωσίας.....	σ.34-35
3.2 Σχέσεις ΕΕ και Ρωσίας – Η συμφωνία.....	σ.36-38
3.3 Εμπορικές σχέσεις.....	σ.38-41
3.4 Ο Αντίκτυπος των κυρώσεων της Ε.Ε κατά της Ρωσίας.....	σ.41-43
3.5 Συνεργασία Ευρωπαϊκής Ένωσης – Ρωσίας πέραν των οικονομικών θεμάτων.....	σ.43-45
3.6 Η Ρωσία και ο Ευρωπαϊκός τρόπος σκέψης.....	σ.45-46
3.7 Οι προοπτικές της συνεργασίας της Ευρώπης και της Ρωσίας	σ.47-48
3.8 Ο Ευρω- ρωσικός ενεργειακός διάλογος.....	σ.48-50

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

Η πολιτιστική πολιτική της Ρωσίας

- 4.1 Η σχέση κράτους – κοινωνίας..... σ.51-53
- 4.2 Η ρωσική ήπια ισχύς σ.53-56
- 4.3 Μεταβολή πολιτικών θεσμών Ρωσίας- Επιπτώσεις σ.57-60
- 4.4 Πολιτισμική διπλωματία της Ρωσίας..... σ.60-62
- 4.5 Η ρωσική δημόσια διπλωματία σ.63
- 4.6 Ζήτημα περιφερειακής ολοκλήρωσης – Ευρασία σ.64-66

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

Ρωσία και περιφερειακή Αρχιτεκτονική – Η περίπτωση της Ευρασίας

- 5.1 Η περιοχή της Ευρασίας σ.68
  - 5.1.1 Το όραμα της Ευρασίας σ.68-75
- 5.2 Η αποδυνάμωση της Ρωσίας..... σ.75-78
- 5.3 Η σύγχρονη γεωπολιτική αρχιτεκτονική..... σ.78-82

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

Οι σχέσεις Δύσης και Ρωσίας

- 6.1 Οι σχέσεις Δύσης- Ρωσίας σ.83-86
- 6.2 Η Ρωσική Ομοσπονδία ως Γεωπολιτικός Παράγοντας στην ανακατανομή ισχύος στην Ευρύτερη Μέση Ανατολή σ.86-91

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο

Επίλογος..... σ.92-93

Βιβλιογραφία- Πηγές..... σ.94-99

Περίληψη

Ο κόσμος που ζούμε αποτελείται από ένα συνονθύλευμα πολιτισμών με διαφορετική γλώσσα, κουλτούρα, θρησκεία και θεσμούς. Στην παρούσα Διπλωματική εργασία θα μελετήσουμε πως ένα κράτος όπως αυτό της Ρωσίας, που περιλαμβάνει μεγάλο μέρος του παγκόσμιου χάρτη και έχει μεγάλη ιστορία, καθώς η ιστορία της και ο πολιτισμός της έχουν πολλά να μας διδάξουν όπως και η λογοτεχνία της που έχει αναδείξει μεγάλους ποιητές και πεζογράφους. **Σκοπός** της εργασίας αυτής είναι να αναδείξει την ταυτότητα της Ρωσίας και το πόσο την επηρεάζει τα υπόλοιπα κράτη αλλά και πόσο επηρεάζεται η ίδια μέσω της παγκοσμιοποίησης.

Το **Πρώτο Κεφάλαιο** αποτελεί εισαγωγή για την κατανόηση της ισχύος του κράτους της Ρωσίας και την αναγκαιότητα της συνεργασίας του με τα υπόλοιπα κράτη. Στο **Δεύτερο κεφάλαιο** θα μελετήσουμε τη δημιουργία του Ρωσικού κράτους, την ιστορία του, τον πολιτισμό και τη γλώσσα του μέχρι και την κατάσταση στην οποία βρίσκεται σήμερα καθώς η Ρωσία πλέον είναι μια υπερδύναμη σε πολλούς τομείς. Θα αναφερθούμε λοιπόν στα πολιτιστικά στοιχεία της Ρωσικής Ταυτότητας σε συνδυασμό με την οικονομία της καθώς είναι ο τομέας που μας ενδιαφέρει. Επίσης θα αναφερθούμε στην έννοια της παγκοσμιοποίησης και στο κατά πόσο υποστηρίζεται από τα κράτη της Ευρωπαϊκής ένωσης, ιδίως δε από τη Ρωσία. Στο **Τρίτο κεφάλαιο** θα αναφερθούμε στις σχέσεις της Ρωσίας και της Ευρώπης, εν συνεχεία **στο Τέταρτο κεφάλαιο** θα αναφερθούμε στην πολιτιστική πολιτική της Ρωσίας, δηλαδή στη σχέση κράτους και κοινωνίας, στη ρωσική ήπια ισχύ, στη μεταβολή των πολιτικών θεσμών Ρωσίας καθώς και στις επιπτώσεις που επιφέρουν, θα μελετήσουμε ακόμη την πολιτισμική διπλωματία της Ρωσίας καθώς και τη ρωσική δημόσια διπλωματία, όπως και το ζήτημα περιφερειακής ολοκλήρωσης

σχετικά με την Ευρασία. Στο **Πέμπτο Κεφάλαιο** θα μελετήσουμε την περιφερειακή Αρχιτεκτονική της Ρωσίας στην περίπτωση της Ευρασίας και τέλος **στο Έκτο Κεφάλαιο** θα αναφερθούμε στις σχέσεις Δύσης - Ρωσίας καθώς και στη Ρωσική Ομοσπονδία ως Γεωπολιτικό Παράγοντα στην ανακατανομή ισχύος στην Ευρύτερη Μέση Ανατολή ώστε να καταλήξουμε αν τελικά η παγκοσμιοποίηση επηρεάζει τη Ρωσική ταυτότητα και για το πόσο η Ρωσία επηρεάζει τα υπόλοιπα κράτη πολιτικά, πολιτιστικά, κοινωνικά και οικονομικά. Όπως αναφέρει ο Samuel Huntington, οι πολιτισμοί χωρίζονται σε δυτικό και άλλους πολιτισμούς, ότι ένας πολιτισμός είναι τελικά μια πολιτιστική οντότητα και επίσης ότι κάθε πολιτισμός μπορεί να εμπεριέχει πολλά έθνη – κράτη. (Huntington S., 1996)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : Εισαγωγή

Οι εξελίξεις στην παγκόσμια πολιτική και οικονομία, το εμπόριο, τα πολιτιστικά και αθλητικά γεγονότα μεταδίδονται από χώρα σε χώρα, επηρεάζοντας όλο τον πλανήτη. Η παγκοσμιοποίηση είναι ένα φαινόμενο που παρατηρείται όλο και περισσότερο την εποχή που διανύουμε και αφορά πολλούς τομείς της ζωής μας. (Friedman T., 2005) Καταρχάς αφορά τον οικονομικό τομέα όπου περιλαμβάνει την παραγωγή, την κατασκευή και τις μεταφορές προϊόντων (εισαγωγές- εξαγωγές) καλύπτοντας εύρος περιοχών. Επομένως στον οικονομικό τομέα διαμορφώνεται ένας ενιαίος οικονομικός χώρος και υπάρχει ανάπτυξη των τομέων παραγωγής. Ακόμη η παγκοσμιοποίηση σχετίζεται άμεσα με τον πολιτικό τομέα, όπου σε αυτόν υπάρχουν οι εθνικοί ανταγωνισμοί, οι αντιπαλότητες που σημειώνονται ήδη από τα παλαιότερα ιστορικά γεγονότα, και αφορά και τις διεθνείς εξελίξεις. Η παγκοσμιοποίηση συναντάται και στον πολιτιστικό τομέα, όπου εκεί υπάρχει η συνεργασία των χωρών όπου ανταλλάσσουν πολιτιστικά στοιχεία και ιδέες. Τέλος, ο κοινωνικός τομέας είναι άλλο ένα στοιχείο της παγκοσμιοποίησης όπου σε αυτόν προάγεται η συνεργασία μεταξύ των χωρών, ώστε να εκσυγχρονιστούν οι κοινωνικοί θεσμοί και να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα που απασχολούν τις χώρες της Ευρώπης. (Steger M., 2003)

Η Ευρωπαϊκή Ένωση σχετίζεται άμεσα με το διεθνές οικονομικό σύστημα και κυρίως εμπορικά. Παρατηρείται ότι στις χώρες της ΕΕ υπάρχει μια πολιτική, οικονομική και

κοινωνική ανομοιογένεια που όμως με τους κατάλληλους μηχανισμούς και την πολιτική θέληση μπορεί και δημιουργεί ευνοϊκές σχέσεις- κυρίως οικονομικές- μεταξύ των λαών που υπάρχουν σε αυτή. Άλλωστε βοηθά στην εξέλιξη του διεθνούς εμπορίου και μάλιστα χωρίς να κλείνει τα οικονομικά της σύνορά και στοχεύει στην εξέλιξη του εμπορίου της με τις υπόλοιπες χώρες σε όλη την υφήλιο. (Steger M., 2003)

Από τις μεγάλες οικονομικές δυνάμεις που φαίνεται να συνεργάζεται η Ευρωπαϊκή ένωση είναι οι Η.Π.Α. , η Κίνα, και η Ρωσία, που είναι αρκετά μεγάλες σε έκταση. Στην παρούσα εργασία θα εστιάσουμε ωστόσο στην σχέση Ευρωπαϊκής Ένωσης και Ρωσίας, όπου μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, η Ρωσία προσπαθεί και πάλι να αναγεννηθεί, με βασική της οικονομία τον ορυκτό πλούτο που διαθέτει. Το εμπόριο άλλωστε είναι κάτι αναγκαίο στις οικονομικές σχέσεις και μάλιστα είναι μια ευκαιρία ανάπτυξης των χωρών που δεν παρουσιάζουν πλούσια οικονομία σε ένα βαθμό, όπως η Ινδία ή και η Κίνα, και επηρεάζονται θετικά από τις οικονομικά ανεπτυγμένες χώρες, όπως η Ρωσία αλλά και οι Η.Π.Α.

Οι σχέσεις Ευρώπης- Ρωσίας είναι πολύ σημαντικές, καθώς η Ρωσία αποτελεί παγκόσμια ενεργειακή δύναμη και αυτό καθιστά τη μεταξύ τους σχέση ζωτικής σημασίας, και για αυτό το λόγο θα ήταν προτιμότερο η Ρωσία να μη χρησιμοποιεί την ενέργειά της ως εξωτερική πολιτική παρεμπόδισης του τομέα του εμπορίου για να επιτύχει προσωπικά συμφέροντα. Αν υπολογιστεί μάλιστα ότι το ΑΕΠ της Ρωσίας ισοδυναμεί περίπου με το 3% εκατό της παγκόσμιας οικονομίας. Από 1989 μέχρι το 2011, το ΑΕΠ της Ρωσίας φαίνεται κατά μέσο όρο να ήταν 682,3 δισ. δολάρια και το υψηλότερο ήταν των 1.857,8 δισ. δολαρίων το Δεκέμβριο του 2011 και το ιστορικό χαμηλό των 195,9 δισ. δολαρίων το Δεκέμβριο του 1999. (<http://www.tradingeconomics.com/russia/>)

Η Ρωσία είναι μια χώρα πλούσια σε έκταση, με μακρά ιστορία, έχει καταφέρει να διατηρήσει την παράδοση στις τέχνες και τον πολιτισμό ανά τους αιώνες, η γλώσσα του κράτους αυτού είναι ιδιαίτερη και ομιλείται από ένα μεγάλο μέρος του πλανήτη, κυρίως από τις χώρες τις πρώην σοβιετικής ένωσης, και καταφέρνει να διατηρεί τις διπλωματικές της σχέσεις καθώς και την οικονομία της σε ένα πολύ καλό επίπεδο. Εκείνο που τελικά θα πρέπει να απαντηθεί είναι εάν η παγκοσμιοποίηση ως

έννοια είναι ένας παράγοντας θετικός για χώρες όπως η Ρωσία, που παρουσιάζουν οικονομική και πολιτική δύναμη.

1.1 Η Ρωσία ως Παγκόσμια Δύναμη

Παρατηρώντας τις πολιτικές εξελίξεις παγκοσμίως, μπορεί κανείς να αντιληφθεί ότι η Ρωσία αποτελεί σχετικά ισχυρή δύναμη τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό. Παραδείγματος χάρη, μπορούμε να αναφέρουμε τις περιπτώσεις κρίσεων του Ιράν και του Ιράκ όπου τη διπλωματική λύση στα προβλήματα τους την έδωσε η Μόσχα. Ακόμη αν θελήσουμε να αναφερθούμε στην παγκόσμια οικονομία, η Ρωσία φαίνεται να αποτελεί παγκόσμια δύναμη καθώς έχει ως όπλο της τόσο το πετρέλαιο όσο και το φυσικό αέριο όχι μόνο στις αγορές που μέχρι τώρα ήταν γνωστές αλλά και προς την Κίνα, ένα επίσης ισχυρό κράτος. (Bordachev, T., 2008)

Κατά την πολιτική του Πούτιν το σχέδιο που ορίζεται είναι η Ευρασιατική Ένωση που στοχεύει στον κοινό οικονομικό χώρο των κρατών της πρώην ΕΣΣΔ και των χωρών της ΕΕ. Κατ' αυτό τον τρόπο θα δημιουργηθεί μια από τις μεγαλύτερες οικονομίες στον κόσμο και επιπλέον θα αποτελεί την πρώτη δύναμη σε ενεργειακά ζητήματα. Γεωγραφικά το σχέδιο αυτό θα καταλαμβάνει περίπου όλα τα εδάφη της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και το ένα έκτο της χερσαίας επιφάνειας του πλανήτη. (Freire, M.R. and Kanet, R.E., 2012) Ως εκ τούτου, η Ένωση αυτή θα μπορέσει να μετατραπεί σε περιβάλλον ανοιχτής οικονομίας και να απειλήσει τη θέση των δυο άλλων μεγάλων δυνάμεων: τις ΗΠΑ και την Κίνα.

Το κράτος της Ρωσίας φαίνεται να παρουσιάζει έναν αξιοπρεπή βαθμό ισχύος στον στρατιωτικό τομέα, καθώς διαθέτει σύγχρονο στρατιωτικό εξοπλισμό και συνεχή εκπαίδευση ώστε ο στρατός να βρίσκεται σε ετοιμότητα. Ακόμη θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι πρωταρχικός στόχος του κράτους της Ρωσίας είναι ο έλεγχος στην πολιτική και την οικονομία, κάτι που πολλές φορές οδηγεί σε αυταρχισμό. (Hopf, T., 2002) Η κυριαρχία της Ρωσίας στηρίζεται κυρίως στην οικονομία και στην ενέργεια και οδηγεί στην αύξηση του πλούτου της. Πολλές φορές παρατηρούμε επίσης ότι η

Μόσχα χρησιμοποιεί συχνά τις απειλές του εξωτερικού όπως οι ΗΠΑ ή το ΝΑΤΟ, ώστε να αποδείξει στις υπόλοιπες χώρες ότι η μόνη λύση είναι η προστασία υπό την ηγεσία του ρώσου προέδρου. (Freire, M.R. and Kanet, R.E., 2012)

Η προεδρία της Ρωσίας στρέφεται προς ορισμένες βασικές κατευθύνσεις:

- 1) Στη σύμπλευση με την Κίνα όπου τη θέτει ως στρατηγικό εταίρο όπως και τη συνεργασία της με το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, που αφορά κυρίως οικονομικά ζητήματα όπως οι εξαγωγές του πετρελαίου ή και των όπλων. Τέλος γίνονται κοινές στρατιωτικές ασκήσεις μεταξύ των χωρών αυτών σε θάλασσα, ξηρά και αέρα. (Medushevskii A., 2001)
- 2) Ακόμη, η προεδρία της Ρωσίας σε καμία περίπτωση δεν επιθυμεί τις αντιπαραθέσεις με τις ΗΠΑ καθώς είναι δύσκολο μετέπειτα να μπορέσει να τις διαχειριστεί. Ωστόσο επιδίωξή της είναι ο ανταγωνισμός μεταξύ τους και ο διάλογος σε συγκεκριμένους τομείς όπως το ζήτημα της Συρίας. (Prozorov, S., 2006)
- 3) Η Ρωσία θεωρεί πως η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί γεωπολιτικό αντίπαλό της στην Ανατολική Ευρώπη και έναν μεγάλο εισβολέα στις χώρες της Πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Η Ευρωπαϊκή Ένωση ωστόσο αποτελεί επίσης τον μεγαλύτερο αγοραστή των ρωσικών προϊόντων. Θα λέγαμε ότι η πολιτική της Ρωσίας εστιάζει επομένως στις καλές διπλωματικές σχέσεις με την ΕΕ ώστε να αποφύγει κάθε είδους απειλή και να έχει ορισμένα συμφέροντα. (Prozorov, S., 2006)
- 4) Ο Βλαδimir Πούτιν φαίνεται να έχει υιοθετήσει στοιχεία της ηγεμονίας του Στάλιν και των τσάρων και ως εκ τούτου επιβάλλεται προς στις χώρες της πρώην ΕΣΣΔ από τις χώρες της Βαλτικής μέχρι και τη Μαύρη Θάλασσα και την Κασπία. Έτσι λοιπόν μέσω του στρατού, της διπλωματίας και του πετρελαίου η Ρωσία ασκεί δύναμη προς την Ευρασία και αντιστέκεται σε κάθε είδους απειλή των ΗΠΑ, του ΝΑΤΟ και της ΕΕ. (Medushevskii A., 2001)

- 5) Η πολιτική του Πούτιν χαρακτηρίζεται από έντονο αυταρχισμό καθώς στο κράτος της Ρωσίας παρατηρούνται χαμηλοί μισθοί, ανισότητα μεταξύ των πολιτών και αρκετά προβλήματα στο εσωτερικό όπως διαφθορά. (Freire, M.R. and Kanet, R.E., 2012)

Σύμφωνα με τα παραπάνω γίνονται αντιληπτοί οι λόγοι για τους οποίους η Ρωσία μπορεί να χαρακτηριστεί ως υπερδύναμη. Μάλιστα ιστορικά το κράτος της Ρωσίας έχει αποδείξει ότι επιθυμεί τη συνεργασία με άλλα κράτη αλλά και την ανάδειξή του σε κράτος ισχύος μέσω του πολιτισμού, του στρατού, της οικονομίας και της πολιτικής του. Είναι επομένως κοινώς αποδεκτό ότι η Ρωσία είναι ανάγκη να συνεργάζεται με τα κράτη της ΕΕ της Ευρασίας και της Δύσης και να έχει άριστες διπλωματικές σχέσεις μαζί τους προς ικανοποίηση των συμφερόντων της. Το σημαντικότερο είναι ότι μέσω της παγκοσμιοποίησης η Ρωσία προσπαθεί να διατηρεί την εθνική της ταυτότητα και να προβάλλει με κάθε τρόπο τα στοιχεία του πολιτισμού της.

1.2 Η Ευρασιατική οικονομική Ένωση

Μεταξύ των στόχων που έχει θέσει το Κρεμλίνο είναι η ανάπτυξη στους νέους διεθνείς οργανισμούς όπως είναι η ομάδα χωρών BRICS που συμπεριλαμβάνει τη Βραζιλία, τη Ρωσία, την Κίνα, την Ινδία και τη Νότιο Αφρική, καθώς και με το διεθνή οργανισμό ΕΟΕ (Ευρασιατική Οικονομική Ένωση) που αφορά το ζήτημα της περιφερειακής ολοκλήρωσης στα εδάφη των χωρών της πρώην ΕΣΣΔ. Σύμφωνα με εμπειρογνώμονες, η ανάπτυξη στις νέες αυτές “Ενώσεις” στην περιοχή αυτή συντηρούνται μέσω της ομοιότητας των δομών στις οικονομίες των κρατών που συμμετέχουν στη διαδικασία αυτή. (Dugin, 2002)

Ειδικότερα το 2015, σε ομιλία του στο Οικονομικό Φόρουμ του Κρασνογιάρσκ στην περιοχή της Σιβηρίας, ο αναπληρωτής πρωθυπουργός της Ρωσίας Ντβορκόβιτς Α., δήλωσε ότι ένας από τους βασικούς στόχους στην πολιτική της Ρωσίας είναι η αναζήτηση νέων εμπορικών εταίρων. Μάλιστα, η κυβέρνηση στρέφεται κατά κύριο

λόγο προς τον Ειρηνικό με τη συμπερίληψη όχι μόνο της Ασίας αλλά και της Λατινικής Αμερικής. Σύμφωνα με δηλώσεις του κρατικού αξιωματούχου βασικό μέλημα της διεθνούς αναπτυξιακής προσπάθειας είναι η επέκταση των συνεργασιών στην Ασία. Οι σχέσεις αυτές θα αποκτήσουν ισχυρούς δεσμούς με τους νέους εταίρους μέσω των Συνόδων Κορυφής της ομάδας χωρών BRICS και του Οργανισμού Συνεργασίας της Σαγκάης (ΟΣΣ) . Όμως, παρά τις βλέψεις της Ρωσίας προς την Ασία, το εμπόριο με τις αναπτυσσόμενες χώρες ελαττώνεται. Στον αντίποδα, η συνεργασία με τις Ηνωμένες Πολιτείες βρίσκεται σταθερά σε υψηλά επίπεδα. (Calamur K., 2017)

Από το Μάιο του 2015, η μεγαλύτερη πολιτικο-οικονομική Ένωση κρατών που λειτουργεί στο χώρο της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, η Ευρασιατική Οικονομική Ένωση (ΕΟΕ), στην οποία εντάχθηκε και η Ρωσία, η Λευκορωσία, το Καζακστάν, η Λευκορωσία, η Αρμενία και η Κιργισία, προχώρησε σε επεξεργασία μιας συμφωνίας σχετικά με Εμπόριο και την Οικονομική Συνεργασία με την Κίνα. (Lukyanov F., 2016)

Επρόκειτο λοιπόν για τη δημιουργία μιας εντελώς ανεπτυγμένης οικονομικής συμμαχίας, με απώτερο σκοπό τις κοινές επενδύσεις στη δημιουργία υποδομών στο πλαίσιο του mega-project της Κίνας, δηλαδή την Οικονομική Ζώνη του Δρόμου του Μεταξιού. Όμως, παρά τα φιλόδοξα σχέδια της που έχει η Ρωσία σχετικά με τις εμπορικές συναλλαγές της με τις χώρες της ομάδας BRICS μειώνονται. Παραδείγματος χάρη, η εισαγωγή των προϊόντων από την Κίνα στη Ρωσία παρουσίασε μείωση το πρώτο τρίμηνο του 2015 κατά 34,5% σε ετήσια βάση και ανήλθε σε 7,06 δισεκατομμύρια δολάρια. Ακόμη, μείωση κατά 32,6% παρουσίασαν οι εξαγωγές των προϊόντων από τη Ρωσία στην Κίνα, που ανήλθαν σε 7,35 δισ. δολάρια. (Monaghan A., 2016) Ως εκ τούτου, το Κινεζικο-ρωσικό εμπόριο από τον Ιανουάριο έως το Μάρτιο του 2015 μειώθηκε κατά 33,6% εν συγκρίσει με το πρώτο τρίμηνο του 2014 που υπολογίζεται στα 14,41 δισεκατομμύρια δολάρια. Τα στοιχεία αυτά δημιουργούν διχασμό απόψεων σχετικά με τα σχέδια της κυβέρνησης της Ρωσίας, που προβλέπουν αύξηση των εμπορικών συναλλαγών με την Κίνα στα 200 δισ. δολάρια μέχρι το 2020. (Monaghan A., 2016)

1.2.1 Τα προβλήματα της Ευρασιατικής Οικονομικής Ένωσης

Ο βασικός αναλυτής της UFS IC, Μπαλακίρεφ Ι., αναφέρει πως υπάρχουν ορισμένα προβλήματα σχετικά με την ανάπτυξη και ολοκλήρωση των κρατικών ενώσεων, που δεν αφορούν μόνο γεωγραφικά, αλλά και άλλα κριτήρια. Στην περίπτωση των χωρών της ομάδας BRICS, τα προβλήματα αυτά αφορούν τα logistics. Αυτό συμβαίνει διότι το εμπόριο μεταξύ των χωρών που βρίσκονται σε διαφορετικές ηπείρους είναι δύσκολο να επιτευχθεί. Ένα άλλο βασικό πρόβλημα στην ανάπτυξη των εμπορικών σχέσεων είναι η ομοιότητα στις οικονομίες των χωρών. Ορισμένες χώρες πουλούν τις πρώτες ύλες, άλλες εξάγουν τεχνολογία, άλλες αγοράζουν τα τελικά προϊόντα προς κατανάλωση. (Dragneva R., Wolczuk K., 2015a) Ειδικότερα, η Κίνα αγοράζει τις πρώτες ύλες από την Αυστραλία και την Ινδονησία και εξάγει τα τελικά προϊόντα στην Ευρώπη και στις ΗΠΑ. Όμως, το εμπόριο με την Ινδία καταλαμβάνει λιγότερο χώρο στο εμπορικό ισοζύγιο της ΛΔΚ, παρόλο που είναι γειτονικές χώρες με την Κίνα και έχουν και οι δυο μια πολύ καλή οικονομία. Αυτό συμβαίνει διότι οι οικονομίες της Κίνας και της Ινδίας είναι παρόμοιες μεταξύ τους. Ωστόσο η συνεργασία αυτών των χωρών με τη Ρωσία μπορεί να οδηγήσει σε θετικά αποτελέσματα σχετικά με την οικονομία καθώς το κράτος της Μόσχας δεν ακολουθεί την ίδια οικονομική τακτική με αυτές. (Dyner A.M., 2016)

1.3 Παγκοσμιοποίηση και Ρωσία

Ορισμός

Παγκοσμιοποίηση είναι η διαδικασία εκείνη με την οποία όλο και περισσότερο οι λαοί του κόσμου έρχονται ο ένας κοντά στον άλλο σε μια και μοναδική κοινωνία. Ως «παγκοσμιοποίηση» ορίζεται εκείνη η κοινωνική διαδικασία που οδηγεί τους λαούς της γης με γρήγορους ρυθμούς σε μια ολοκληρωτική ομογενοποίηση. Συχνότερα όμως η έννοια της «παγκοσμιοποίησης» χρησιμοποιείται ιδεολογικά προβάλλοντας την αγορά χωρίς σύνορα. Πρόκειται για σύνολο φαινομένων που έχουν σαν σημείο αναφοράς τους τον κόσμο και όχι την τοπική ή εθνική κοινωνία. Η παγκοσμιοποίηση δεν είναι ένα αμιγώς οικονομικό φαινόμενο και δεν περιορίζεται στις αγορές. Φαινόμενα παγκοσμιοποίησης μπορούν να καταγραφούν σε όλες τις πλευρές της κοινωνικής ζωής, όπως στον πολιτισμό καθώς και στην πολιτική. (Baylis J., Smith S., Owens P.,2013)

Ιστορική αναδρομή

Η παγκοσμιοποίηση είναι μια ιδέα που υπήρξε ήδη από τα προϊστορικά χρόνια. Οι μεγάλες αυτοκρατορίες της Μεσοποταμίας, της Κίνας, της Αιγύπτου και οι πολιτισμοί του Αιγαίου έρχονταν σε άμεση επαφή. Αντάλλασσαν εμπορεύματα, ιδέες, επινοήσεις πολιτισμικές, λέξεις, αρρώστιες και ιδεολογίες ακόμα. Πολύ συχνά αυτή η επαφή έπαιρνε τη μορφή του ανταγωνισμού και της σύγκρουσης που οδηγούσε στην καταστροφή. Τότε ο κάθε πολιτισμός, με τη μορφή της τεχνολογίας, του πλούτου, της θρησκείας ή της γλώσσας, επιβαλλόταν πάνω στον άλλο και αυτή η επιβολή σήμαινε και αφανισμό του κατακτημένου. Σε μια τέτοια κατάκτηση, αποδίδεται πολλές φορές και ο αφανισμός μεγάλων πολιτισμών. Άρα η έννοια της «Παγκοσμιοποίησης» υπήρξε και παλαιότερα, γιατί πάντα οι πολιτισμοί και οι λαοί που τους δημιουργούσαν έρχονταν κοντά ο ένας στον άλλο για φτιάξουν όλοι μαζί την Οικουμένη, ένα ανθρώπινο σύμπαν με άλλα λόγια, όπου οι διαφορές θα έδιναν το νόημα της ζωής. (Baylis, J., Smith, S. and Owens, P., 2013)

Πρόσφατα, από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα μέχρι και τα τέλη του, ο κόσμος βίωσε μια περίοδο τάσης για παγκοσμιοποίηση παρόμοια με τη σημερινή. Αν συγκρίναμε τον όγκο του διασυνοριακού εμπορίου και της ροής κεφαλαίων με τα ακαθάριστα εθνικά

προϊόντα, καθώς και τη διακίνηση εργασίας από χώρα σε χώρα με τους πληθυσμούς, θα διαπιστώναμε πως η περίοδος αυτή που προηγήθηκε του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, είχε αρκετές ομοιότητες μ' αυτή που βλέπουμε σήμερα. Η Μεγάλη Βρετανία ήταν ένας τεράστιος επενδυτής σε αναδυόμενες αγορές, ενώ οι μεγαλοεπενδυτές στην Ευρώπη και την Αμερική πλήττονταν συχνά από οικονομικές κρίσεις. Δεν υπήρχαν συναλλαγματικοί έλεγχοι και οι τραπεζικές και οικονομικές κρίσεις στη Νέα Υόρκη άρχισαν να μεταδίδονται ταχύτατα στο Λονδίνο ή στο Παρίσι. Την εποχή εκείνη οι άνθρωποι μετανάστευαν όπως και τώρα και, με εξαίρεση τις περιόδους πολέμου πριν από το 1914, που δεν απαιτούνταν διαβατήρια για τη μετακίνηση. Αυτή η εποχή διαλύθηκε από τις συνέπειες του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, της Ρωσικής Επανάστασης και της Μεγάλης Ύφεσης που διέσπασαν τον κόσμο τόσο εθνικά όσο και ιδεολογικά. Ο επίσημα διαιρεμένος κόσμος που προέκυψε μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο έμεινε στάσιμος, λόγω του Ψυχρού Πολέμου. Ο Ψυχρός Πόλεμος ήταν επίσης ένα διεθνές σύστημα. Διήρκεσε από το 1945 ως το 1989, όταν, με την πτώση του Τείχους του Βερολίνου, αντικαταστάθηκε από ένα άλλο σύστημα: Την εποχή της νέας τάσης για παγκοσμιοποίηση που ζούμε τώρα.

(Baylis, J., Smith, S. and Owens, P., 2013)

Χαρακτηριστικά της Παγκοσμιοποίησης

- Η ταυτόχρονη επικοινωνία σε ολόκληρο τον πλανήτη.
- Η πληθώρα υπερσυννοριακών οργανώσεων με διακρατικό χαρακτήρα (Ε.Ε., ΝΑΤΟ, ΟΟΣΑ, Παγκόσμια Τράπεζα, ΔΝΤ, Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου κλπ.)
- Η ταυτόχρονη διαχείριση χρήματος και κεφαλαίων οπουδήποτε στον κόσμο.
- Ο παγκόσμιος χαρακτήρας του μάρκετινγκ προϊόντων και υπηρεσιών.
- Η παγκόσμια διάσταση των οικολογικών επιπτώσεων στο περιβάλλον
- Η δημιουργία συνείδησης παγκοσμιότητας που επεκτείνεται συνεχώς σε τομείς της οικονομίας, της πληροφορίας, των ηλεκτρονικών μέσων μαζικής ενημέρωσης και επικοινωνίας, της παιδείας κ.ά.

Οι συνέπειες της παγκοσμιοποίησης είναι οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές:

Οικονομικές συνέπειες

- Η παγκοσμιοποίηση των αγορών: Η διαδομένη αντίληψη για την παγκοσμιοποίηση, είναι αυτή η οποία την ταυτίζει με την ύπαρξη μιας παγκόσμιας αγοράς.
- Οι πολιτικές μείωσης των εθνικών προστατευτικών εμποδίων στις επενδύσεις και το εμπόριο: παρατηρείται άνοιγμα των αγορών με την σταδιακή κατάργηση των προστατευτικών μέτρων ως προς τις εισαγωγές αλλά και τις εξαγωγές.
- Οι τεχνολογικές αλλαγές και η διακίνηση γνώσης γενικότερα: Η κοινωνία που βασίζεται στη γνώση δεν έχει πλέον σύνορα.
- Η αυξανόμενη δραστηριότητα συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων σε διαφορετικά κράτη: Αναπτύσσονται οι επενδύσεις στο εξωτερικό, η υπεργολαβία, η δημιουργία κοινών επιχειρήσεων, η συνεργασία σε διάφορα επίπεδα.
- Η μεγάλων διαστάσεων ανάπτυξη των πολυεθνικών επιχειρήσεων κατά την τελευταία τριακονταετία: η εισαγωγή κεφαλαίων κυρίως σε χώρες του τρίτου κόσμου και η επέκταση της σύγχρονης τεχνολογίας και μάλιστα με αποτέλεσμα την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη.
- Η συγκεκριμένη ιδεολογικοπολιτική στάση που είχε η παγκόσμια οικονομία μετά την κατάρρευση των καθεστώτων του "υπαρκτού" σοσιαλισμού: Η κατάρρευση αυτή οδήγησε πλέον τις ΗΠΑ σε μοναδική υπερδύναμη στον κόσμο, όχι μόνο από οικονομική αλλά και στρατιωτική άποψη. (Baylis, J., Smith, S. and Owens, P., 2013)

Κοινωνικές συνέπειες

- Η ανταλλαγή πολιτισμού ή διαφορετικά το πολυπολιτισμικό κράτος: ο πολιτισμός αποτελεί κεντρικό σημείο αναφοράς για την παγκοσμιοποίηση, για τον προσδιορισμό της ταύτισης και της διαφορετικότητας.
- Η πρόοδος και εξέλιξη της τεχνολογίας και των επιστημών: Οι νέες τεχνολογίες δημιουργούν καινούργιες σχέσεις στο χωροχρόνο για τον λόγο ότι δημιουργούν δυνατότητες και προϋποθέσεις συγκρότησης νέων τύπων μέσων μεταφοράς και επικοινωνίας
- Η καταπολέμηση πολλών ασθενειών παγκοσμίως, με την ανάπτυξη της ιατρικής και των παρόμοιων επιστημών.
- Ο περιορισμός του αναλφαβητισμού, που επιτυγχάνεται με την αύξηση των διαθέσιμων μέσων μάθησης.
- Η αναγνώριση της θέσεως, της σημασίας και του ρόλου των γυναικών και της νεολαίας.
- Η επέκταση των οριζόντων σκέψης που κατοχυρώνουν θεωρητικά τουλάχιστον την ελευθερία και τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα.
- Η πρόωθηση και ενίσχυση των δημοκρατικών αρχών και δομών, ακόμη και σε κράτη που στερούνταν από καταβολής τους.
- Οι διάφορες μορφές αλληλεγγύης των λαών που διευκολύνουν τη συμμετοχή όλο και περισσότερων ανθρώπων σε αυτό το έργο.

Υπάρχουν όμως και αρνητικές συνέπειες :

- Τα πρότυπα διαρκούς αναπτύξεως και καταναλώσεως αγαθών με την άσκοπη εκμετάλλευση των φυσικών πόρων οδηγούν σε οικολογικές καταστροφές σε ολόκληρο τον πλανήτη.
- Το έγκλημα και η διαφθορά αναπτύσσονται με ανεξέλεγκτους τρόπους σε πλανητικό επίπεδο με πλήρη τεχνολογικό εκσυγχρονισμό.
- Η επικίνδυνα αυξανόμενη παγκοσμιοποιημένη διεθνής τρομοκρατία με τις συνέπειες που προκαλεί σε αθώους ανθρώπους. (Baylis, J., Smith, S. and Owens, P., 2013)

Οι πιο σημαντικές οικονομικές συνέπειες που συνδέονται άμεσα με τις οικονομικές που μας ενδιαφέρουν είναι οι εξής:

- Τροποποίηση «Αποεθνικοποίηση» του ρόλου του Εθνικού Κράτους, δηλαδή το άνοιγμα του εθνικού χώρου δεν συνεπάγεται κατάργηση του εθνικού κράτους, αλλά την τροποποίηση σε ένα βαθμό των λειτουργιών και της θέσης του.
- Ανισότητες στην κατανομή του εισοδήματος, το ελεύθερο εμπόριο δηλαδή κάνει την πολιτεία πλουσιότερη. Η διανομή του πλούτου όμως και οι ανισότητες που δημιουργεί, είναι ένα μεγάλο ζήτημα που απασχολεί την πολιτική.

(Baylis, J., Smith, S. and Owens, P., 2013)

Επομένως, παρακάτω θα αναφερθούμε στη δημιουργία της Ρωσικής Ομοσπονδίας, την ιστορία, τον πολιτισμό και τη γλώσσα της μέχρι και σήμερα, εν συνεχεία θα μελετήσουμε τις σχέσεις της Ρωσίας και της Ευρώπης, έπειτα στο θα αναφερθούμε στην πολιτιστική πολιτική της Ρωσίας και στη σχέση κράτους - κοινωνίας, στη ρωσική ήπια ισχύ, στη μεταβολή των πολιτικών θεσμών Ρωσίας αλλά και στις επιπτώσεις αυτών, θα μελετήσουμε ακόμη την πολιτισμική διπλωματία της Ρωσίας καθώς και τη ρωσική δημόσια διπλωματία. Ακόμη, θα μελετήσουμε την περιφερειακή Αρχιτεκτονική της Ρωσίας στην περίπτωση της Ευρασίας και τέλος, θα αναφερθούμε στις σχέσεις Δύσης - Ρωσίας καθώς και στη Ρωσική Ομοσπονδία ως Γεωπολιτικό Παράγοντα στην ανακατανομή ισχύος στην Ευρύτερη Μέση Ανατολή ώστε να απαντήσουμε αν τελικά η παγκοσμιοποίηση επηρεάζει τη Ρωσική ταυτότητα και κατά πόσο η Ρωσία επηρεάζει τα υπόλοιπα κράτη πολιτικά, πολιτιστικά, κοινωνικά και οικονομικά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Η Δημιουργία του ρωσικού κράτους- Ιστορική εξέλιξη

Η Δημιουργία του ρωσικού κράτους- Ιστορική εξέλιξη

Στο παρόν κεφάλαιο θα αναφερθούμε στη Δημιουργία του Ρωσικού κράτους, την ίδρυση, την εξέλιξη και στην πολιτισμική του ταυτότητα, ώστε να κατανοήσουμε στη συνέχεια τους τρόπους με τους οποίους χειρίζεται αυτή η χώρα την οικονομία της κυρίως, και όλους τους τομείς ώστε διαρκώς να εξελίσσεται. Αρχικά θα αναφερθούμε στην δημιουργία του Ρωσικού κράτους, έπειτα στη ρώσικη γλώσσα και λογοτεχνία και τέλος στην οικονομία της ως σήμερα.

2.1 Η διαμόρφωση του έθνους των Ρώσων

Από τον 8^ο αιώνα οι Βίκινγκς έκαναν επιδρομές σε διάφορες περιοχές στη Δυτική και ανατολική Ευρώπη, οι οποίοι ήταν ικανοί ναυτικοί και έμποροι. Συνήθως ασχολούνταν με το εμπόριο της γούνας, με χαυλιόδοντες και δούλους στις θάλασσες της Βόρειας Ευρώπης, στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία και στις μουσουλμανικές χώρες. Οι Βαράγγοι τους οποίους οι ανατολικοί σλάβοι αποκαλούσαν Ρώς, ήταν σκανδιναβικά φύλα που εμφανίστηκαν τον 9^ο αιώνα. Στο χώρο της σημερινής Ρωσίας αξιοποίησαν εμπορικές δραστηριότητες και προς τη θάλασσα με διαδρομή από τους Βαράγγους στους Έλληνες, μέσω του οποίου έφταναν στον Εύξεινο Πόντο και στη Βασιλεύουσα. Έτσι οι Βαράγγοι ή αλλιώς Ρώς αναμείχθηκαν με τους Ανατολικούς Σλάβους και δημιούργησαν τον λαό των Ρώσων. Άρα διαπιστώνουμε ότι το όνομα “Ρώς” που εμφανίζεται με βεβαιότητα κατά το δεύτερο τέταρτο του 9^{ου} αιώνα, αποδίδεται αρχικά σε ένα λαό γερμανογενή, σκανδιναβικής προέλευσης, που

κατοικούσε στις ανατολικοευρωπαϊκές περιοχές και είχε αναπτύξει εκεί εμπορική και πολιτική δραστηριότητα. (Μαλιγκούδη. Γ., 1992)

2.2 Το κράτος του Κιέβου

Από τον 6ο αιώνα, οι Σλάβοι κατέκλυσαν τις νότιες και κεντρικές περιοχές της Ανατολικής Ευρώπης (σημερινές Ουκρανία και Νότια και Κεντρική ευρωπαϊκή Ρωσία). Εγκαταστάθηκαν στα δάση, έκαναν το ξύλο πρώτη ύλη τους κι έστησαν σπίτια μικρά χωρίς πατώματα. Τα έλη άρχισαν να αποξηραίνονται, τα δάση να εκχερσώνονται, τα θηρία να απομακρύνονται. Οι δρόμοι των ποταμών απέκτησαν ασφάλεια. Άνοιξε η εμπορική οδός που συνέδεε την Βαλτική με τον Εύξεινο Πόντο και την Κωνσταντινούπολη. Από την Βαλτική ως την Κασπία κι ως τον Εύξεινο Πόντο οι δρόμοι άρχισαν να αποκτούν κίνηση. Ποτάμι με ποτάμι, οι έμποροι μετέφεραν τιςπραμάτειες τους και πλούτιζαν. Κίνησαν το ενδιαφέρον ληστών και πειρατών. Τον 9ο αιώνα, οι Σκανδιναβοί Βίκινγκς ανακάλυψαν ότι, πέρα από τις ακτές της Δυτικής Ευρώπης, υπήρχε και η λεία της Ανατολής. Ομάδες των εκατό ως διακοσίων πολεμιστών έπεφταν στα εμπορικά караβάνια αλλά και στις μικρές πόλεις και τα χωριά, λήστευαν κι έφευγαν. Ήταν οι Βαράγγοι που μετέτρεψαν τις συμμορίες ληστών τους σε οργανωμένες επιχειρήσεις: αντί να χτυπούν και να επιστρέφουν στις μακρινές πατρίδες τους διανύοντας μεγάλες αποστάσεις, άρχισαν να φτιάχνουν οχυρά. Εξορμούσαν, χτυπούσαν και επέστρεφαν σ' αυτά. Σε κάποιες πόλεις, οι κάτοικοι σκέφτηκαν πως, αντί να πολεμούν τους Βαράγγους, ήταν καλύτερο να τους προσλάβουν ως φρουρούς. Στο Νοβγκόροντ, στα νότια της Πετρούπολης, οι φρουροί έγιναν επικεφαλείς της κατάστασης. Αντί για μισθό, εισέπρατταν φόρο υποτέλειας. Στα μέσα του 9ου αιώνα, η επικράτειά τους έφθανε ως την περιοχή του σημερινού Κιέβου. (Obolensky D., 1991) Προστάτευσαν τους ποταμίσιους δρόμους, άνοιξαν διώρυγες που να συνδέουν τα ποτάμια μεταξύ τους, ένωσαν τα ποτάμια με χερσαίους δρόμους κι αποκατέστησαν την ασφάλεια του εμπορίου. Τα εδάφη σήμερα της Ρωσίας και της Ουκρανίας έγιναν οι τόποι ανταλλαγής προϊόντων της Βαλτικής, της Βαγδάτης και του Βυζαντίου. Βρέθηκαν νομίσματα χωρών του Ισλάμ και βυζαντινά σε όλη την έκταση από την Σκανδιναβία ως τον Εύξεινο Πόντο. Ήδη όμως, η Ουκρανία του Κιέβου είχε αρχίσει να ξεχωρίζει από την Ρωσία του Νοβγκόροντ. Τον 6ο αιώνα, τα τρία αδέρφια, ο Κίι, ο Στσεκ και ο Χόριβ έκτισαν μια πόλη πάνω στον Δνείπερο ποταμό, όπου την ονόμασαν **Κιέβο**. Το Κιέβο αναπτύχθηκε ως κέντρο εμπορίου. Περίπου τρεις αιώνες αργότερα (περίπου το 860), διέθετε στόλο διακοσίων

πλοίων που ήθελε να πάρει την Κωνσταντινούπολη. Οι Βυζαντινοί όμως τον απέκρουσαν. Τον ίδιο καιρό, ο Βάραγγος Ρούρικ του Νοβγκόροντ ήθελε κι αυτός να στείλει στρατό να πάρει την Κωνσταντινούπολη, που από τις διηγήσεις των εμπόρων τη θεωρούσε πολύ σημαντική. Ανέθεσε την αποστολή στον Ασκόλντ και τον Ντιρ. Στην πορεία τους αυτοί, βρήκαν το Κίεβο. Το κατέλαβαν και αυτονομήθηκαν κι από τον Ρούρικ κι από το γειτονικό βασίλειο των Χαζάρων. Διάδοχος του Ρούρικ ήταν ο πρίγκιπας του Νοβγκόροντ, Όλεγκ που εκστράτευσε εναντίον των δυο που είχαν αυτονομηθεί στο Κίεβο. Πήρε την πόλη με προδοσία (882), σκότωσε τους Ασκόλντ και Ντιρ και αποφάσισε ότι θα ήταν καλύτερη από το Νοβγκόροντ για πρωτεύουσά του. Το Κίεβο έγινε πρωτεύουσα ενός κράτους που απλωνόταν στις σημερινές ΒΔ Ρωσία, Λευκορωσία και Ουκρανία. Στα 907, ο Όλεγκ ήταν αρκετά δυνατός και θέλησε να πραγματοποιήσει το όνειρο του Ρούρικ, να πάρει την Κωνσταντινούπολη. Συγκέντρωσε 2.000 σκάφη, τα φόρτωσε με 80.000 στρατιώτες και κατέπλευσε στην έξοδο του Βοσπόρου. Δεν μπόρεσε να περάσει τα στενά. Έβαλε τους άνδρες του να μεταφέρουν τα πλοία από την ξηρά, κάτω από τα τείχη της Βασιλεύουσας. Ο τότε Αυτοκράτορας ο Λέων Στ' ο Σοφός (886 – 912) Πρότεινε στον Όλεγκ, αντί για πόλεμο, να κάνουν διαπραγματεύσεις. Ο Όλεγκ επέστρεψε στο Κίεβο με μια αξιόλογη εμπορική συνθήκη. (Obolensky D., 1991)

Ο Ιγκόρ (941 – 945) δεν ήταν ευχαριστημένος με αυτήν. Κατά την ηγεμονία του, εκστράτευσε δυο φορές εναντίον της Κωνσταντινούπολης και νικήθηκε και τις δυο. Λέγεται ότι δολοφονήθηκε το 945 από μια φυλή ανατολικών σλάβων. Η Όλγα, η γυναίκα του, αφού κυνήγησε και σκότωσε τους πολλούς και πούλησε τους δούλους, ανέλαβε την ηγεμονία ως επίτροπος του ανήλικου γιου της. Κατέβηκε στην Κωνσταντινούπολη, έγινε δεκτή από τον αυτοκράτορα Κωνσταντίνο Πορφυρογέννητο, βαπτίστηκε χριστιανή, πήρε μαθήματα διοίκησης κι επέστρεψε στο Κίεβο. Εδώ έχουμε την πρώτη μορφή εκχριστιανισμού των ρώσων. Ο γιος της, Σβιατοσλάβος (962 – 972), μεγάλωσε ακόμα περισσότερο το απέραντο κράτος. Με πρωτεύουσα το Κίεβο η «ηγεμονία της Ρως» αποτελούσε μεγάλο δουκάτο. Κατέστρεψε το βασίλειο των Χαζάρων και στράφηκε εναντίον των Βουλγάρων. Με βυζαντινή υποκίνηση, πήρε την Πρεσλάβα, αιχμαλώτισε τον ηγεμόνα των Βουλγάρων και μετά θέλησε να πάρει και την Θράκη. Ο νέος αυτοκράτορας του Βυζαντίου, Ιωάννης Τσιμισκής (969 – 976), μπήκε στη Βουλγαρία κι έδιωξε τους Ρώσους. Ο Σβιατοσλάβος επέστρεψε στο Κίεβο για να διαπιστώσει ότι η επικράτειά

του κινδύνευε από τους Πετσενέγκες. Βγήκε να τους αντιμετωπίσει και έπεσε μαχόμενος ηρωικά αφήνοντας τρεις γιους να τσακωθούν για την εξουσία: Ο Ιαροπόλκ πήρε το Κίεβο αλλά σκοτώθηκε πέφτοντας σε χαράδρα με το άλογό του, στην προσπάθειά του να γλιτώσει από τον αδελφό του, Ολιέγκ, που τον κυνηγούσε. Ο Ολιέγκ μπήκε στο Κίεβο. Τρίτος αδελφός, ο Βλαδίμηρος Α' (972 – 1015), πήρε το Νοβγκορόντ και, με την βοήθεια Βαράγγων Σκανδιναβών συνωμοτών, σκότωσε τον Ολιέγκ και κατέλαβε την εξουσία του Κιέβου όπου και εγκαταστάθηκε. (Λουξεμπούργκ Ρ.,1980)

2.3 Ο εκχριστιανισμός των Ρώσων

Από το 866, ο πατριάρχης της Κωνσταντινούπολης, Ιγνάτιος, είχε στείλει στην επικράτεια του Κιέβου ιεραπόστολους να διδάξουν και διαδώσουν τον χριστιανισμό. Το ιστορικό του τελικού εκχριστιανισμού της Ρωσίας δίνεται στο «Πρώιμο ρωσικό χρονικό».

Το 986, όπως αναφέρεται ιστορικά, ιεραπόστολοι ξένων χωρών επισκέφτηκαν τον Πρίγκιπα Βλαδιμίρ στο Κίεβο. Πρώτοι ήρθαν οι απεσταλμένοι των Βουλγάρων του μέσου Βόλγα που ήταν μουσουλμάνοι. Όταν όμως ο Βλαδιμίρ έμαθε ότι η μουσουλμανική θρησκεία απαγορεύει το ποτό δεν ενθουσιάστηκε και τόσο αφού «*Το ποτό είναι η χαρά των Ρώσων, δεν μπορούμε να υπάρξουμε χωρίς αυτό*» είπε. Οι Βούλγαροι έφυγαν και σύντομα ήλθαν απεσταλμένοι του Πάπα. Για λόγους που δεν έχουν ξεκαθαριστεί επακριβώς απορρίφθηκαν και διώχτηκαν με τη σειρά τους. Έπειτα ήρθαν πρέσβεις του Χαζάρου χαγάνου, ιεραπόστολοι του Ιουδαϊσμού. (Obolensky D., 1991)

Ο ρώσος πρίγκιπας τους ανάγκασε να παραδεχτούν ότι οι εβραίοι δεν έχουν δικιά τους πατρίδα, και ότι διασκορπίστηκαν μεταξύ μη ιουδαϊκών εθνών «εξ αιτίας των αμαρτημάτων τους». Θέλετε να έχουμε κι εμείς την ίδια τύχη; Ρώτησε ρητορικά ο Βλαδιμίρ. Αυτό ήταν και το τέλος της Χαζάρικης αποστολής. Τελευταίος ήρθε ένας Έλληνας φιλόσοφος απεσταλμένος του Βυζαντίου. Αυτός αντικρούει τα δόγματα της Ρώμης και των Ιουδαίων, σατιρίζει τα μωαμεθανικά και απαντώντας στις θεολογικές ερωτήσεις του Βλαδιμίρ, απαγγέλει ένα λόγο πέντε χιλιάδων περίπου λέξεων. Με αυτή τη παράξενη και ανορθόδοξη έκθεση των αρχών του βυζαντινού Χριστιανισμού, ο Βλαδιμίρ φαίνεται διστακτικός και με προτροπή των συμβούλων του αποφασίζει να

στείλει απεσταλμένους παντού για να μάθουν περισσότερα για όλες αυτές τις θρησκείες. Όταν οι απεσταλμένοι επέστρεψαν στο Κίεβο έκαναν την εξής αναφορά:

Οι Βούλγαροι σκύβουν το κεφάλι κάτω και κάθονται, και κοιτάζουν εδώ κι εκεί σαν δαιμονισμένοι και δεν υπάρχει χαρά μεταξύ τους. Η θρησκεία τους δεν είναι καλή. Μετά πήγαμε στους Γερμανούς και τους είδαμε να τελούν πολλές λειτουργίες στις εκκλησίες τους αλλά δεν είδαμε καμία ομορφιά. Μετά πήγαμε στους Έλληνες(στο Βυζάντιο) και μας οδήγησαν στο μέρος που λατρεύουν το Θεό τους, και δεν ξέραμε αν ήμασταν στον ουρανό ή στη γη: γιατί πάνω στη γη δεν υπάρχει τέτοια οπτασία, τέτοιο κάλλος, και δεν ξέρουμε πώς να το περιγράψουμε· ξέρουμε μόνον ότι ο Θεός κατοικεί μεταξύ των ανθρώπων. (Obolensky D., 1991)

Ο Αυτοκράτορας Βασίλειος Β', όπως αναφέρει και το χρονικό, δέχτηκε τους απεσταλμένους για ακρόαση και μαθαίνοντας το σκοπό της επίσκεψής τους διέταξε τον Πατριάρχη να φορέσει τα άμφιά του, και να τελέσει μια θρησκευτική λειτουργία για την ηθική τους βελτίωση. Οι ρώσοι οδηγήθηκαν σε μια εκκλησία, που σχεδόν σίγουρα ήταν ο ναός της Αγίας Σοφίας, όπου τους έβαλαν να σταθούν σε έναν απέραντο χώρο, πιθανώς κάτω από τον κεντρικό τρούλο, θαυμάζοντας τη λειτουργική επίδειξη και τις ψαλμωδίες. Θα περίμενε κανείς, ότι η αναφορά των απεσταλμένων του έπεισε τον Βλαδμίρ και τους συμβούλους του να δεχτούν το Χριστιανισμό απ' το Βυζάντιο. Είναι πολύ πιθανό ότι αυτό το γεγονός αποτέλεσε το αποκορύφωμα της ιστορίας στην αρχική εκδοχή του χρονικού.(Obolensky D., 1991)

2.4 Η Ρώσικη επανάσταση

Η κρίση του τσαρικού καθεστώτος Στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ού αιώνα το 85% περίπου του πληθυσμού της Ρωσίας ήταν αγρότες. Τα μεγαλύτερα και πιο εύφορα κτήματα ανήκαν σε μεγάλους γαιοκτήμονες, ενώ οι καλλιεργητές ζούσαν σε άθλιες συνθήκες. Οι εξεγέρσεις ήταν συχνές και το αίτημα για αναδασμό της γης είχε πολλούς υποστηρικτές. Παράλληλα, σε ορισμένες περιοχές της Ρωσίας σημειωνόταν βιομηχανική ανάπτυξη. Οι εργάτες ζούσαν στις ίδιες άθλιες συνθήκες διαβίωσης με τους αγρότες. Οι εργατικές εξεγέρσεις ήταν συχνές και συνήθως καταστέλλονταν με αιματηρό τρόπο. (Λουξεμπουργκ P.,1980)

Η κοινωνική ένταση κλιμακώθηκε μετά την ήττα της Ρωσίας στον Ρώσο- Ιαπωνικό πόλεμο του 1904-1905. Με την ναυμαχία στην Tsushima, στις 27-28 Μαΐου 1905, η

2^η Μοίρα του Ειρηνικού του Ρωσικού Ναυτικού έκανε προσπάθειες να φτάσει στη ναυτική βάση του Βλαδιβοστόκ ώστε να είναι πιο ασφαλής. Είχε περάσει όμως ήδη μια μεγάλη ήττα με αποτέλεσμα να είναι εξασθενημένη. Υπολογίζεται ότι από τα 38 Ρωσικά πλοία που πήραν μέρος στη ναυμαχία, μόνο τα 3 μπόρεσαν να φθάσουν στο Βλαδιβοστόκ. Τα υπόλοιπα βυθίστηκαν από τους Ιάπωνες ή και βυθίστηκαν αυτοβούλως. Ακόμη κάποια παραδόθηκαν σε ουδέτερα λιμάνια και κατασχέθηκαν από τις κυβερνήσεις αυτών. 5000 Ρώσοι Αξιωματικοί και πληρώματα χάθηκαν, άλλοι 7000 αιχμαλωτίστηκαν και 1862 περιορίστηκαν σε στρατόπεδα ουδετέρων κρατών. Από την πλευρά της Ιαπωνίας 150 μόνο Ιάπωνες χάθηκαν. (Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος, 1991)

Με τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο η κατάσταση για τη Ρωσία χειροτέρευε. Η επιστράτευση πολλών Ρώσων παρέλυσε την οικονομία, κάνοντας τις συνθήκες ζωής των λαϊκών τάξεων πολύ άσχημες. Την ίδια στιγμή, ο ρωσικός στρατός αντιμετώπιζε σοβαρά προβλήματα στα πεδία των μαχών. Σε αυτές τις συνθήκες ξέσπασε, τον Φεβρουάριο του 1917 μια νέα επανάσταση. Μετά την επικράτησή της, τη διακυβέρνηση του κράτους ανέλαβε προσωρινή κυβέρνηση στην οποία επικρατούσαν μετριοπαθείς φιλελεύθεροι αστοί. Παράλληλα οργανώθηκαν τα σοβιέτ, συμβούλια εργατών και στρατιωτών που ανέλαβαν την εξουσία στην πρωτεύουσα Πετρούπολη, στη Μόσχα και σε άλλες μεγάλες πόλεις. Στην πραγματικότητα, η εξουσία μοιραζόταν ανάμεσα στην προσωρινή κυβέρνηση και τα σοβιέτ. Ο τσάρος, έχοντας χάσει τον έλεγχο του στρατού, υποχρεώθηκε να παραιτηθεί (Μάρτιος 1917). . (Λουξεμπούργκ Ρ.,1980)

Η προσωρινή κυβέρνηση αναγνώρισε κάποια ατομικά δικαιώματα, νομιμοποίησε τα σοβιέτ και προετοίμασε τη σύγκληση συνέλευσης για την κατάρτιση συντάγματος. Αρνήθηκε να ικανοποιήσει τα λαϊκά αιτήματα για απόσυρση της Ρωσίας από τον πόλεμο και αναδασμό της γης. Έτσι, η δυσαρέσκεια του λαού εκφράστηκε έντονα. Στο πλαίσιο αυτό, οι Ρώσοι κομμουνιστές, οι μπολσεβίκοι , με επικεφαλής τον ηγέτη τους Βλαντιμίρ Ίλιτς Ουλιάνοφ, γνωστό ως Λένιν, υποστήριζαν ότι έπρεπε να καταργηθεί η φιλελεύθερη προσωρινή κυβέρνηση, όλη η εξουσία να περάσει στα σοβιέτ, η γη να μοιραστεί στους αγρότες και η Ρωσία να αποσυρθεί αμέσως από τον πόλεμο. . (Λουξεμπούργκ Ρ.,1980)

Η νέα επανάσταση στην Πετρούπολη (25 προς 26 Οκτωβρίου 1917), που επικράτησε έμεινε γνωστή ως οκτωβριανή επανάσταση. Αμέσως μετά την επικράτηση της επανάστασης, η νέα επαναστατική κυβέρνηση, με πρόεδρο τον Λένιν, αφαίρεσε από τους ιδιοκτήτες τους και έθεσε υπό τον έλεγχο της όλες τις μεγάλες οικονομικές μονάδες (μεγάλα αγροκτήματα, εργοστάσια, τράπεζες, μεταφορικά μέσα κ.ά.), ανέθεσε τη διοίκηση των εργοστασίων στα σοβιέτ των εργατών και των μεγάλων αγροκτημάτων στα σοβιέτ των αγροτών και αναγνώρισε το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης στις διάφορες εθνότητες της χώρας. Οι μπολσεβίκοι θεωρούσαν ότι η νέα σοσιαλιστική Ρωσία δεν είχε θέση στον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο, αφενός γιατί εκτιμούσαν ότι αυτός ήταν ιμπεριαλιστικός και από τις δύο πλευρές και αφετέρου επειδή έκριναν ότι όλες οι διαθέσιμες δυνάμεις θα έπρεπε να αφοσιωθούν στην ανασυγκρότηση της χώρας. Έτσι, η νέα κυβέρνηση απέσυρε τη Ρωσία από την Αντάντ υπογράφοντας με τη Γερμανία τη συνθήκη ειρήνης του Μπρεστ-Λιτόφσκ (3 Μαρτίου 1918), με την οποία σταματούσε ο γερμανορωσικός πόλεμος αλλά η Ρωσία υποχρεωνόταν να παραχωρήσει πολλά εδάφη της στη Γερμανία. (Λουξεμπούργκ Ρ.,1980)

2.5 Το κράτος της Μόσχας

Η Μόσχα αναφέρεται για πρώτη φορά στα χρονικά το 1147, με τον πρίγκιπα Γιούρι Ντολγκόροκι του Σούσνταλ να την ιδρύει. Την ίδια χρονιά ξύλινες οχυρώσεις, γνωστές ως «κρεμλ», σηκώνονταν στον λόφο Μποροβίτσκο για πάνω από τον ποταμό Μόσκιβα. Για λόγους προστασίας σιγά σιγά τα τείχη αυτά επεκτάθηκαν περικλείοντας και τα μοναστήρια (1367), ενώ τα ξύλα αντικαταστάθηκαν με πέτρες. Η Μόσχα παρέμεινε πρωτεύουσα ως το 1712, οπότε ο Μέγας Πέτρος την αντικατέστησε με την Αγία Πετρούπολη, για να γίνει και πάλι πρωτεύουσα το 1918. Μπορεί να μην είναι τόσο μεγαλοπρεπής όσο η Αγία Πετρούπολη, είναι όμως η μεγάλη καλλιτεχνική πρωτεύουσα, με υπέροχα μουσεία και πινακοθήκες, θέατρα όπως το περίφημο Μπαλσόι και το Θέατρο Τέχνης του Στανισλάφσκι, που ξεκίνησε το 1898, το περίφημο Ωδείο της Μόσχας που ίδρυσε ο Νικολάι Ρουμπινστάιν στα 1866, τα σπίτια-μουσεία των Τσαϊκόφσκι, Τολστόι, Γκλίνκα, Ραχμάνινοφ, Σκριάμπιν, Πούσκιν, Γκόργκι, Στανισλάφσκι, Τσέχοφ, του μεγαλύτερου μπάσου όλων των εποχών Φιοντόρ Σαλιάπιν, του ποιητή Μαγιακόφσκι, του ζωγράφου Βασίλι Τροπόνιν. Έχει πολλές εκκλησίες, μνημεία αρχιτεκτονικής, όπως ο «Οίκος της

Φιλίας» του Βλαντίμιρ Μαζίριν, σχεδιασμένος στα 1898 και έργα τέχνης στις γκαλερί. (Μαλιγκούδη Γ., 2000)

2.6 Ο πανσλαβισμός

Ο πανσλαβισμός αποτέλεσε ιδεολογική και πολιτική κίνηση του 19ου και των αρχών του 20ου αιώνα, στηριγμένη στην κοινή ιστορική κληρονομιά των Σλάβων. Ο όρος χρησιμοποιείται για πρώτη φορά από τον Σλοβάκο Γιαν Χέρκελ (1826), οι ρίζες του, όμως, βρίσκονται στον πολιτιστικό σλαβισμό που διαμορφώθηκε τον 17ο και συστηματοποιήθηκε τον 18ο αιώνα από τον εγκατεστημένο στη Μόσχα Κροάτη Κριζάνικ, τον Τσέχο φιλόλογο Ντομπρόφσκι και τον Σλοβάκο ποιητή Γιαν Κόλαρ. Κατά τον 19ο αιώνα ενδυναμώνεται και αποκτά νέα δυναμική και πολιτικό, πλέον, περιεχόμενο με επίκεντρο την ιδέα της κοινής έκφρασης και κατά περίπτωση εκπροσώπησης των σλαβικών λαών. Ενδεικτική προς αυτή την κατεύθυνση είναι η σχετικά πρώιμη ιδέα συνένωσης των σλαβικών λαών σε ένα δημοκρατικό κράτος με μορφή ομοσπονδίας ή συνομοσπονδίας, που διατυπώνεται από φιλελεύθερα ή επαναστατικά στοιχεία, όπως η συνδεδεμένη με το κίνημα των Ρώσων Δεκεμβριστών «Εταιρεία των Ενωμένων Σλάβων» (1823-25) ή η «Αδελφότητα Κύριλλος και Μεθόδιος» του Κιέβου (1845-47). Η ανάδειξη του σε κυρίαρχο ιδεολογικό και πολιτικό κίνημα θα έρθει, όμως, από Ρώσους στην πλειοψηφία τους δημοσιολόγους, όπως ο Μ. Π. Πογκόντιν, ο Α. Ι. Κοτσελιόφ, ο Ν. Ν. Στράχοφ, ο Ι. Σ. Αζάκοφ και ο Ν. Ντανιλέφσκι. Ιθύνουσα πνευματική προσωπικότητα της πανσλαβιστικής κινήσεως είχε εν τω μεταξύ αναδειχθεί ο καθηγητής ιστορίας στο Πανεπιστήμιο της Μόσχας, Ρογκόντιν, εκ των ιδρυτών της Σλαβικής Φιλανθρωπικής Εταιρείας (1858, Μόσχα), σκοπός της οποίας ήταν η θρησκευτική και εκπαιδευτική προαγωγή των Σλάβων του νότου. (Δημητρούκας Ι., Ιωάννου Θ., Μπαρούτας Κ., 2014)

Η προσπάθεια εξάπλωσης του πανσλαβισμού

Το δείγμα της αφύπνισης της βουλγαρικής εθνικής συνείδησης ήταν ένα σύγγραμμα το οποίο δημοσίευσε το 1762 ο Βούλγαρος μοναχός Παΐσιος, υπό τον τίτλο «Ιστορία Σλαβοβουλγαρική περί των βουλγαρικών λαών, βασιλείων και αγίων». Ο Παΐσιος μόνασε επί μακρόν στο Άγιο Όρος, συγκεκριμένα στη μονή Χιλανδαρίου. Στην εισαγωγή της σλαβοβουλγαρικής ιστορίας του διευκρίνιζε ότι σκοπός του ήταν, «... βλέποντας πολλούς από τους Βουλγάρους να πράττουν και να πορεύονται κατά τα ξένα έθνη... να σπεύσουν να γνωρίσουν για το έθνος και την γλώσσα τους». Παράλληλα την

ίδια περίοδο ο ελληνισμός επέκτεινε την πνευματική και οικονομική ακτινοβολία του σε ολόκληρο το βαλκανικό χώρο, προπορευόμενος σε όλους τους τομείς (μέσω των Φαναριωτών, εμπόρων και λογίων. Η οπτική του Παϊσίου δημιούργησε «σχολή» στη βουλγαρική ιστοριογραφία του 19ου αιώνα, καλλιεργώντας την ελληνοφοβία και τον ανθελληνισμό στην πλειοψηφία των Βουλγάρων. Ο βουλγαρικός λαός εμφανιζόταν ως Θύμα όχι πρωτίστως του Οθωμανού κατακτητή, αλλά της ελληνικής άρχουσας τάξης, που αποτελούνταν από το εκκλησιαστικό κατεστημένο, τους πλούχιοντες και τους μεγαλέμπορους. Η οικονομική ευμάρεια των Ελλήνων αστών, που κρατούσαν τα σκήπτρα στο εμπόριο και τον πολιτισμό από τα Ιωάννινα ως τις παραδουνάβιες χώρες και την Κωνσταντινούπολη, επαύξανε κατά αρνητικό τρόπο τα αισθήματα μειονεξίας των βουλγαρικών μαζών. Τα γεγονότα αυτά, συμπεριλαμβανομένων της ακατέργαστης εθνικής τους ταυτότητας και συνείδησης, οδήγησαν προς την κατεύθυνση των πανσλαβιστικών οραμάτων. Τα κηρύγματα του Παϊσίου και των διαδόχων του έφεραν στη μνήμη των Βουλγάρων τις ξεχασμένες μορφές των παλαιών βασιλέων: του Συμεών, του Σαμουήλ και του Ιωάννη Ασάν Β', επί βασιλείας του οποίου το βουλγαρικό Κράτος ισχυροποιήθηκε και ήκμασε. Οι βουλγαρικές θεωρήσεις προσέδωσαν αίγλη στον τελευταίο τους βασιλιά, ακολουθώντας το πρότυπο με βάση το οποίο οι Έλληνες κατοχύρωσαν ως ιστορική υποθήκη τη μορφή του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου. Συνεχιστής του έργου του Παϊσίου ήταν ο μοναχός Νεόφυτος Μπόζβελ. (Καρκαλέτσης Σ., 2003)

Το 1835 ιδρύθηκε στην πόλη Γκάμπροβο η πρώτη Ακαδημία βουλγαρικής γλώσσας, από όπου αποφοίτησαν οι πρώτοι δάσκαλοι γλώσσας και ιστορίας, οι οποίοι συνέβαλλαν στην αφύπνιση του βουλγαρικού έθνους. Πέρα από αυτό οι Βούλγαροι αμφισβητούσαν την ελληνικότητα του βορειο-ελληνικού χώρου και των κατοίκων του. Οι αυτοκρατορικές βλέψεις της Ρωσίας στα Βαλκάνια και την Εγγύς Ανατολή, οι οποίες είχαν ήδη αποκρυσταλλωθεί επί Αικατερίνης Β, οδήγησαν στην τραγική για τον ελληνισμό κατάληξη των Ορλωφικών. (Καρκαλέτσης Σ., 2003)

2.7 Η ρώσικη γλώσσα και λογοτεχνία

2.7.1 Το ρώσικο αλφάβητο

Το ρωσικό αλφάβητο δημιουργήθηκε περίπου τον 9ο αιώνα μ.Χ. από τον Κύριλλο και τον Μεθόδιο, δύο μοναχούς που ήταν αδέρφια από τη Θεσσαλονίκη. Ο Κωνσταντίνος (Κύριλλος) επινόησε το γλαγολιτικό και μετέφερε την Αγία Γραφή στη σλαβονική γλώσσα. Οι σλάβοι οφείλουν τις απαρχές της εθνικής φιλολογίας τους στους δύο αδελφούς. Γλαγολιτικό αλφάβητο ονομάστηκε το αλφαβητικό σύστημα στο οποίο γράφτηκαν τα αρχαιότερα έργα της σλαβικής γραμματείας (9ος αιώνας) και το οποίο στηρίχτηκε στην ελληνική γραφή. Το γλαγολιτικό ονομάστηκε πιθανότατα έτσι από το τέταρτο Γράμμα τους (Г) που έχει την ονομασία γλαγολ (Глагол) . Τα δυο αδέρφια στάλθηκαν στη Μοραβία ως αντίδραση στην αποστολή ιεραποστόλων από τον Πάπα στη Βουλγαρία. Δηλαδή, ο σκοπός ήταν να βρεθούν οι Σλάβοι στην επιρροή των Βυζαντινών. Αυτή η προσπάθεια απέτυχε καθώς οι Βυζαντινοί διώχθηκαν από τους Φράγκους, αλλά το έργο των δύο αδελφών υπήρξε σταθμός στην ιστορία του πολιτισμού των Σλάβων. Το Κυριλλικό αλφάβητο αποτελείται από ελληνικά αλλά και σερβικά γράμματα. Χρησιμοποιούνταν και χρησιμοποιείται στις ανατολικές και νότιες σλαβικές χώρες: Ρωσία, Βουλγαρία, Ουκρανία, Λευκορωσία, Σερβία και άλλες. Σήμερα το Ρωσικό αλφάβητο έχει 33 γράμματα. Προέρχεται από το Ελληνικό αλφάβητο κατά κύριο λόγο αν και πολλοί από τους χαρακτήρες του είναι εντελώς διαφορετικοί από τους ελληνικούς διότι αποδίδουν κάποια ιδιαίτερα φωνήματα της ρωσικής γλώσσας (π.χ Ъ). (Δημητρούκας Ι., Ιωάννου Θ., Μπαρούτας Κ., 2014)

2.7.2 Η ρώσικη λογοτεχνία

Η ρωσική λογοτεχνία κατάφερε να αποτελέσει αναπόσπαστο κομμάτι του παγκόσμιου πολιτισμού. Τα μοναδικά δείγματα της ρωσικής κλασικής λογοτεχνίας του 9^{ου} αρχών 10^{ου} αιώνα έγιναν κληρονομιά της πνευματικής κουλτούρας της ανθρωπότητας. Την παγκόσμια ιστορική σημασία απέκτησαν τα έργα του Πούσκιν, του Γκριμποέντοφ, του Λέρμοντοφ, του Γκόγκολ, του Τουργένιεφ, του Σάλτικωφ-Σεντρίν, του Νεκράσωφ, του Ντοστογιέφσκι, του Τολστόι , του Τσέχωφ. Στα χρόνια της Επανάστασης η λογοτεχνία βιώνει μια νέα πολιτιστική ανάπτυξη, η οποία ονομάστηκε στη ρωσική λογοτεχνία Σερεμπιάνι βέκ (ρώσ: Серебряный век) και συνδέεται με τα έργα του Μπλόκ, του Γκουμιλιόφ, της Αχμάτοβα, του Μαγιακόφσκι,

του Εσένιν, της Τσβετάγιεβα και του κάτοχου βραβείου Νόμπελ της Λογοτεχνίας Παστερνάκ. (Αλεξανδρόπουλος Μ., 2006)

Η λογοτεχνία της σοβιετικής εποχής επίσης μας έδωσε έργα που συνεχίζουν τις παραδόσεις της κλασικής ρωσικής κουλτούρας. Οι παραδόσεις αυτές παρατηρούνται στα έργα του Μπούνιν, του Ναμπόκοφ (Νόμπελ της Λογοτεχνίας), του Χοντάσεβιτς, του Μάντελσταμ, του Μπουλκάκοφ, του Παστερνάκ, του Γκόρκι, του Σόλοκωφ. Την δεκαετία του '40 η πολεμική πεζογραφία κατέκτησε πολύ σημαντική θέση στη λογοτεχνία μας. Τα γεγονότα του Μεγάλου Πατριωτικού Πολέμου απεικονίστηκαν στα έργα των λογοτεχνών, όπως του Ταρκόφσκι, του Σόλοκωφ, του Σιμόνωφ, του Κατάγιεφ, του Φαντέγιεφ. Η σοβιετική κουλτούρα της μεταπολεμικής περιόδου προέβαλε παγκοσμίως τα ονόματα των παρακάτω λογοτεχνών: του Σολζενίτσιν (βραβείο Νόμπελ, 1970), του Αξένοφ και του Ροζόφ. Στον τομέα της ποίησης την παγκόσμια αναγνώριση κατείχαν τα έργα του Μπρόντσκι, της Αχμαντούλινα, του Βοζνιτσένσκι, του Γιεφτουςένκο. Οι σύγχρονοι ρώσοι τιμάνε τις λογοτεχνικές τους παραδόσεις και θυμούνται τα έργα γνωστών ρώσων λογοτεχνών. (Αλεξανδρόπουλος Μ., 2006)

2.8 Η Ρωσική Οικονομία

2.8.1 Οικονομία

Με την κρίση του κομμουνιστικού καθεστώτος και τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης το 1991 ξεκίνησε η αρχή μιας πολύπλοκης και δύσκολης περιόδου μετασχηματισμού του εσωτερικού οικονομικού συστήματος της Ρωσίας (όπως και των άλλων πρώην Σοβιετικών Δημοκρατιών), που έπρεπε να ξεπεράσει τα όρια ενός σκληρού κεντροποιημένου και γραφειοκρατικού σχεδιασμού, ώστε να ανοιχτεί σε μεθόδους παραγωγής αποτελεσματικότερους και πιο εύκαμπτους, που να λαμβάνουν υπ' όψιν τους εμπορικούς νομούς και να αξιοποιούν την ατομική η ιδιωτική πρωτοβουλία. Ο στόχος ήταν να ξεπεραστεί η μεγάλη οικονομική καθυστέρηση της σοβιετικής περιόδου σε σχέση με την οικονομία των μοντέρνων βιομηχανικών δημοκρατιών, αλλά αυτή η μεγάλη προσπάθεια αλλαγής οδήγησε, και ακόμη οδηγεί σε πολιτικές αντιθέσεις και δραματικές κοινωνικές εντάσεις, όπως αποδείχτηκε με την απελευθέρωση των τιμών που έγινε τον Ιανουάριο του 1992. (Dreyer, I., & Popescu, N., 2014) Πρέπει να ξεπεραστούν οι σοσιαλιστικές μορφές, με τις οποίες το μονοπώλιο των οικονομικών δραστηριοτήτων διατηρούνταν από το κράτος, στη

βιομηχανία, το εμπόριο, τις υπηρεσίες, στο 1/5 της γεωργικής επιφάνειας, και από τους συνεταιρισμούς, έτσι ώστε να ανατεθεί η γη στην ατομική ιδιοκτησία των πολιτών, ξεπερνώντας με αυτό τον τρόπο την πολύ χαμηλή απόδοση της κολλεκτιβοποιημένης γεωργίας, που αποτελεί ένα από τα πιο δραματικά προβλήματα της οικονομίας της μετασοβιετικής περιόδου και να επιτραπεί έτσι η δημιουργία ελεύθερων επιχειρήσεων και μιας χρηματοδοτικής αγοράς. (Dreyer, I., & Popescu, N., 2014)

Ακόμη ένα πρόβλημα που αντιμετωπίζεται είναι η χαμηλή παραγωγικότητα και η τεχνολογικό-οργανωτική καθυστέρηση του βιομηχανικού τομέα, δηλαδή τα κριτήρια διαχείρισης πρέπει να περάσουν από την πραγματοποίηση των στόχων στις μεμονωμένες επιχειρήσεις από τα κεντρικά γραφεία σχεδιασμού στην ισορροπία εσόδων-εξόδων σύμφωνα με τη λογική της προσφοράς και της ζήτησης. Στο επίπεδο των παραγωγικών προσανατολισμών γίνεται προσπάθεια μετατροπής της παραγωγής που χρηματοδοτούνταν κυρίως από τη διατήρηση του ρολού μεγάλης ισχύος της ΕΣΣΔ , ωφελώντας τους τομείς της βαριάς βιομηχανίας και αυτούς που συνδέονται με τις στρατιωτικές ανάγκες, σε μια παραγωγή που να ικανοποιεί τη ζήτηση των καταναλωτικών αγαθών και της καλύτερευσης της ποιότητας ζωής των πολιτών. Τέλος, πρέπει να βρεθούν μορφές οικονομικής ανταλλαγής και συμπλήρωσης με άλλες πρώην Σοβιετικές Δημοκρατίες, που να ξεπερνούν τις μονόπλευρες τοπικές βιομηχανίες και παραγωγικών διαιρέσεων που να επιβάλλονται από τον κεντρικό σοβιετικό σχεδιασμό. (Dreyer, I., & Popescu, N., 2014)

Παρά τα τεράστια προβλήματα όμως και την οικονομική κρίση στην οποία βρίσκεται η Ρωσία παραμένει λόγω της ευρύτητας της περιοχής και της αφθονίας σε πρώτες ύλες και φυσικούς πόρους ένα από τα πιο ισχυρά κράτη του κόσμου. Η γεωργία είναι πιο ανεπτυγμένη στην κεντρική ζώνη όπου το γόνιμο έδαφος και τα μεγάλα αρδευτικά έργα επιτρέπουν τη μεγάλη παραγωγή πατάτας, λινού, δημητριακών. Το δάσος των κωνοφόρων, βορειότερα, είναι εκμεταλλεύσιμο μόνο κατά μήκος των ποταμών, όπου είναι δυνατή η μεταφορά της ξυλείας μέσω των ρευμάτων των ποταμών. Οι πηγές των ορυκτών είναι πολλές και ποικίλες: στην πρώτη θέση βρίσκεται το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο, των οποίων είναι ο μεγαλύτερος παραγωγός στον κόσμο, έπειτα έρχεται ο άνθρακας, και τέλος ο σίδηρος. Στις πρώτες θέσεις του κόσμου βρίσκεται η παραγωγή νικελίου, τουνγστένιου, χρωμίτη, χρυσού, υδραργύρου, τσίγκου, ασημιού, πλατίνας, ποτασικών αλάτων, αμιάντου και άλλων.

Τεράστια είναι η παραγωγή βωξίτη, αντιμονίου, μολυβδαινίου, πολύτιμων λίθων (σμαράγδια στα Ουράλια, διαμάντια, των οποίων είναι ο δεύτερος παραγωγός στον κόσμο, στην ανατολική Σιβηρία). Μεγάλες υδροηλεκτρικές εγκαταστάσεις στο Βόλγα και στα ασιατικά ποτάμια παράγουν, εκτός από τις θερμικές και πυρηνικές εγκαταστάσεις, την ηλεκτρική ενέργεια για τη βιομηχανία, που έχει σχέση κυρίως με το σιδηρουργικό τομέα στη ζώνη της Μόσχας και των Ουραλίων, στον ηλεκτρομαγνητικό τομέα και στο μηχανικό τομέα (γεωργικές μηχανές, αυτοκινητοβιομηχανίες, βιομηχανίες σιδηροδρομικού υλικού, αεροπλάνων, ναυπηγικές βιομηχανίες), στην περιοχή της Μόσχας και της Αγίας Πετρούπολης, και στο χημικό τομέα (ίνες, λάστιχα).

<http://www.seve.gr/wp-content/uploads/2007/10/economy2007.pdf>

2.8.2 Η Ρωσία και η παγκοσμιοποίηση σήμερα

Μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ και του υπαρκτού σοσιαλισμού, το παγκόσμιο πολιτικοοικονομικό μοντέλο της παγκοσμιοποίησης που επιβλήθηκε από τη Δύση είναι μονοπολικό. Σε αυτό το μονοπολικό μοντέλο σημαντικό ρόλο παίζει η διεθνής οικονομική ολιγαρχία, η οποία στηρίζεται πάνω στα αντιπροσωπευτικά πολιτικά συστήματα, ελέγχοντας τις εθνικές πολιτικές ελίτ των εθνικών κρατών, με τη βοήθεια των οποίων έχει ανοίξει τα εθνικά σύνορα στα οικονομικά της συμφέροντα και έχει καταργήσει σε μεγάλο βαθμό τις εθνικές κυριαρχίες, εκμεταλλευόμενη άμεσα τους ανυπεράσπιστους λαούς. Η διεθνής οικονομική ολιγαρχία χρησιμοποιεί ως κύριο εκφραστή της δράσης της τις ΗΠΑ, ως πειραματικό στάδιο των σχεδίων της την Ευρωζώνη και ως στρατιωτικό σχέδιό της το ΝΑΤΟ. Ως παγκόσμιο νόμισμα χρησιμοποιεί το δολάριο, ενώ στο πειραματικά χρησιμοποιείται το ευρώ. Μοναδικός, μέχρι στιγμής αντίπαλος πόλος σ' αυτό το παγκόσμιο σύστημα είναι ο εθνικισμός, ο οποίος επιστρέφει στα κυρίαρχα εθνικά κράτη. Ένα από τα εθνικά κράτη που αντιστέκεται σε αυτή την Παγκοσμιοποίηση είναι και η Ρωσία του Πούτιν, όχι η Ρωσία της ρωσικής ολιγαρχίας. Παλιότερα, οι ΗΠΑ με την τεχνική της μείωσης των τιμών του πετρελαίου γκρέμισαν την ΕΣΣΔ. Σήμερα η Δύση χρησιμοποιεί την ίδια τεχνική για να πλήξει την Ρωσία. Αφενός ρίχνει την τιμή του πετρελαίου και του φυσικού αερίου για να πλήξει οικονομικά τη Ρωσία η οποία στην ουσία ζει από τις εξαγωγές πετρελαίου και φυσικού αερίου και αφετέρου ρίχνει την τιμή του χρυσού για να ανεβάσει την αξία του δολαρίου. Επομένως η Μόσχα, πουλώνοντας πετρέλαιο

και αέριο φθηνότερα με το δολάριο, έναντι του δικού της νομίσματος, θα οδηγηθεί αργά ή γρήγορα σε οικονομική κρίση και σε εξέγερση του ρωσικού λαού βοηθούμενη και από τη ρωσική οικονομική ολιγαρχία.. Ο Πούτιν χρησιμοποιεί την οικονομική παγίδα που του έστησε η Δύση, για να ρίξει την ίδια τη Δύση μέσα σ' αυτήν. Πουλάει φθηνά πετρέλαιο και αέριο παίρνοντας ακριβά δολάρια, αλλά την ίδια στιγμή δίνει αμέσως τα ακριβά δολάρια και αγοράζει φθηνό χρυσό, αυξάνοντας τα αποθέματά του σε χρυσό. Για παράδειγμα, το τρίτο τρίμηνο του 2014 όλες μαζί οι κεντρικές τράπεζες της γης αγόρασαν 38 τόνους χρυσού, ενώ η Ρωσία μόνη της αγόρασε 55 τόνους χρυσού. Την ίδια τακτική ακολουθεί και η Κίνα. Η Δύση και ειδικά η δυτική Ευρώπη, είναι άμεσα εξαρτημένη από το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο της Ρωσίας και επομένως δεν μπορεί να σταματήσει να εισάγει από τη Ρωσία. Αν λοιπόν η παραπάνω κατάσταση συνεχιστεί, η Δύση θα αρχίσει να χάνει τα αποθέματά της σε χρυσό, υπέρ Ρωσίας και Κίνας και έτσι θα πραγματοποιηθεί το σχέδιο που έχει ο Πούτιν όπου είτε θα πρέπει έπειτα να δράσει πολεμικά που είναι πολύ δύσκολο και με μεγάλο ρίσκο, είτε θα πρέπει να υποχωρήσει, αν δεν θέλει να χάσει όλο το χρυσό της. (Horvath R.,2012)

Η Ρωσία τελικά, όπως προκύπτει από τα παραπάνω, είναι μια χώρα με μεγάλη ιστορία τόσο στην γλώσσα, στη θρησκεία, στον πολιτισμό όσο και στην οικονομία. Είναι ένα κράτος που ξέρει να χειρίζεται καλά τις σχέσεις του με τα άλλα κράτη και να μην χάνει την πολιτισμική του ταυτότητα. Η έννοια της παγκοσμιοποίησης όπως παρουσιάστηκε έχει θετικές αλλά και κάποιες αρνητικές συνέπειες, οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές που όπως παρατηρήθηκε η Ρωσία τις χειρίζεται όσο το δυνατόν καλύτερα ώστε να μην υπάρξουν προβλήματα στο κράτος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

Οι σχέσεις της Ρωσίας – Ευρώπης

3.1 Από την ΕΣΣΔ στην Ομοσπονδία της Ρωσίας

Μέσα από τη μελέτη των διεθνών ζητημάτων σχετικά με τις σχέσεις των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σχηματίζεται η διεθνής κοινότητα σε συγκεκριμένες χρονικές περιόδους. Επίσης οι αλληλεπιδράσεις που δημιουργούνται μεταξύ των κοινωνιών δείχνει ποιες χώρες και πόσο συμμετέχουν. (Smith A.2000) Τέλος, σχετικά με τα διεθνή ζητήματα στόχος της επιστήμης είναι να αναλύσει την πολιτική ως φαινόμενο καθώς μέσα από τις διπλωματικές σχέσεις δημιουργούνται οι δεσμοί μεταξύ των κρατών.

Τόσο η δομή όσο και η λειτουργία του διεθνούς συστήματος επηρεάζονται από την κατανομή στην ισχύ στους πόλους όπου κάθε πόλος είναι το δομικό στοιχείο για το κάθε σύστημα. Ως εκ τούτου τα πιο ισχυρά κράτη δημιουργούν τέτοιες συνθήκες και θεσμούς ώστε να αυξήσουν το μερίδιό τους παγκοσμίως.

Στη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, από το 1947 έως και το 1989 δηλαδή το διεθνές σύστημα χαρακτηρίζεται ως διπολικό. Αυτό σημαίνει ότι διεθνώς δυο είναι οι βασικές δυνάμεις, οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (Η.Π.Α) και η Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών (ΕΣΣΔ). (Smith A.2000)

Καθ' όλη τη διάρκεια της διπολικής εποχής το σύστημα ήταν σταθερό βάσει της ικανότητας που είχαν οι δυο υπερδυνάμεις ώστε να υπάρχουν ισορροπίες. Στην πολιτική συχνά παροτρύνονταν οι συμμαχίες αλλά και οι διπλωματικές σχέσεις ώστε να διαπραγματεύονται οι ισχυρότερες θέσεις. Έπειτα από την περίοδο του ψυχρού πολέμου υπήρξε η ανάγκη για ρυθμίσεις ασφαλείας σε όλους τους ανταγωνισμούς με γεωπολιτικό περιεχόμενο όπως επίσης παρατηρήθηκε ότι οι υπερδυνάμεις έπαψαν να επηρεάζουν σε τόσο μεγάλο βαθμό την πολιτική συμπεριφορά στα διεθνή ζητήματα. (Goody J., 2010)

Επειδή τα κράτη αποτελούν τους πόλους του διεθνούς συστήματος χρειάζονται ισορροπίες ώστε να καταμεριστεί η ισχύς τους, η ασφάλεια και η επιρροή τους στο διεθνές περιβάλλον ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι τους.

Εκείνο που μας ενδιαφέρει είναι οι σχέσεις της Ρωσίας με τη Δύση στον 21^ο αιώνα και η εξωτερική της πολιτική. Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Ρωσία είναι αλληλοεξαρτώμενες κυρίως λόγω του φυσικού αερίου και συνεργάζονται σε έναν ικανοποιητικό βαθμό. Ωστόσο υπάρχουν κάποιοι λόγοι που κάνουν τις αγορές της ΕΕ να διαφέρουν από της Ρωσίας και είναι οι παρακάτω:

- Η αγορά του πετρελαίου είναι παγκόσμια, ενώ η αγορά του φυσικού αερίου είναι περιφερειακή. Έτσι η αγορά της Ευρασίας δηλαδή η ΕΕ, η Ρωσία, η Βόρεια Αφρική διαφέρει από τη Νοτιοανατολική Ασία δηλαδή την Ιαπωνία, τη Νότια Κορέα, τη Μαλαισία και την Ινδονησία και τέλος από την αγορά της Βόρειας Αμερικής που αποτελεί τον Καναδά, τις Η.Π.Α και το Μεξικό. (Averre D., 2009)
- Το φυσικό αέριο επίσης μεταφέρεται μέσω των αγωγών και μόνο ένα μέρος του αερίου στο εμπόριο παγκοσμίως μεταφέρεται σε υγρή μορφή. Ως εκ τούτου φαίνεται πως η διανομή πετρελαίου είναι πιο εύκολη από ό,τι του φυσικού αερίου. (Averre D., 2009)
- Εάν για κάποιο λόγο το πετρέλαιο της Ρωσίας διακοπεί, η παγκόσμια αγορά θα πληγεί και μπορεί να γίνει αύξηση στις τιμές πετρελαίου. Φυσικά υπάρχει εύρος των πηγών πετρελαίου στην αγορά της Ευρώπης ενώ στον τομέα του φυσικού αερίου δύσκολα υπάρχουν αναπληρωτές έμποροι. (Averre D., 2009)
- Η ρώσικη αγορά υπολογίζεται στο 1/3 του εμπορίου του φυσικού αερίου στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Άλλες χώρες προμήθειας είναι η Αλγερία και η Νορβηγία αλλά δεν διαθέτουν αποθέματα ώστε να μπορέσουν να πληρώσουν πιθανές απώλειες. Επομένως η Ρωσία έχει από τα μεγαλύτερα αποθέματα του φυσικού αερίου παγκοσμίως. Τελικά η Ευρώπη έχει ανάγκη τη Ρωσία λόγω του φυσικού αερίου αλλά και η Ρωσία την Ευρώπη λόγω του χρήματος. (Averre D., 2009) Η Ρωσική Ομοσπονδία τελικά φαίνεται να είναι μια σημαντική πηγή ενέργειας για την Ευρώπη και τις χώρες που την αποτελούν. Επομένως οι οικονομικές και πολιτικές σχέσεις της Ευρώπης και της Ρωσίας θα πρέπει να είναι φιλικές και τα τυχόν προβλήματα να λύνονται με διάλογο. Ουσιαστικά εκτός του ότι η Ρωσία έχει ένα πλούσιο πολιτισμό, μπορεί να προσφέρει τα πολύτιμα αγαθά της στις

ευρωπαϊκές χώρες που έχει πρόσβαση το φυσικό αέριο και έτσι να ενισχύσει σημαντικά την οικονομία της. (Smith A.2000)

3.2 Σχέσεις ΕΕ και Ρωσίας – Η συμφωνία

Ήδη από το 1999 η ΕΕ και το κράτος της Ρωσίας σύνηψαν συμφωνία για μια εταιρική σχέση μεταξύ τους. Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Ρωσική Ομοσπονδία κατέληξαν σε μια σχέση εμπιστοσύνης όσον αφορά τις εμπορικές τους σχέσεις και την πολιτική τους έτσι ώστε να υπάρξει η δυνατότητα ελεύθερων συναλλαγών μεταξύ τους. Μετά από πολλά εμπόδια που υπήρξαν ο Μπόρις Γέλτσιν και οι αρχηγοί από τα 12 κράτη μέλη της ΕΕ και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέγραψαν στις 24 με 25 Ιουνίου στην Κέρκυρα τη νέα συμφωνία εταιρικής σχέσης και συνεργασίας, που αποτελούσε μια συμφωνία με ελπιδοφόρο μέλλον.

Η Ευρωπαϊκή επιτροπή ήλεγξε σε διάστημα παραπάνω του ενάμιση χρόνου τη συμφωνία αυτή ώστε να μελετήσει τόσο την οικονομία της Ρωσίας όσο και της Ευρωπαϊκής Ένωσης ώστε να παρέχει σιγουριά στους εμπόρους και στους επενδυτές που ερχόντουσαν σε επαφή με τη ρώσικη οικονομία. Η σκέψη των ελεύθερων συναλλαγών ξεκίνησε ήδη από το 1998 και θέσπισε τις πολιτικές τακτικές για το σεβασμό στη δημοκρατία και στα δικαιώματα του ανθρώπου. Στην υπογραφή της συμφωνίας συμμετείχε ο Επίτροπος Sir Leon Brittan που δήλωσε ότι καταρχάς η συμφωνία αυτή στόχευε σε μια σχέση φιλίας και συνεργασίας για το κοινό οικονομικό συμφέρον της Ευρώπης και της Ρωσίας.

Η εταιρική σχέση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ρωσίας στόχευε στον πολιτικό διάλογο μεταξύ τους ώστε να έχουν βάσεις για τις κατάλληλες διπλωματικές σχέσεις, επίσης να έχουν καλές εμπορικές σχέσεις και τέλος να επενδύουν για ένα καλύτερο και ασφαλέστερο επιχειρηματικό περιβάλλον. Μεταξύ άλλων στη συμφωνία αυτή υπήρξε κατάργηση στους περιορισμούς που επιβάλλονταν στις εξαγωγές της Ρωσίας προς την Ευρωπαϊκή Ένωση, κανόνες σχετικά με το εμπόριο των πυρηνικών υλών, λήφθηκαν μέτρα για τη ροή στα κεφάλαια και τη βελτίωση στους όρους των

επιχειρήσεων, επίσης υπήρξαν ρυθμίσεις για τις τράπεζες σχετικά με τους άλλους προμηθευτές των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών της ΕΕ ώστε να λειτουργούν στο κράτος της Ρωσίας. Ακόμη προβλέφθηκε η συμφωνία των ελεύθερων συναλλαγών για τις διασυνοριακές σχέσεις για την εγκατάσταση των εταιριών και την ελεύθερη κίνηση των κεφαλαίων .

Η συμφωνία βασίστηκε στη διμερή συμφωνία της ΕΕ και της Ρωσίας να σέβονται το κράτος του δικαίου, να συμβάλλουν στην προστασία των μειονοτήτων και των δικαιωμάτων του ανθρώπου όπως και της πολυκομματικής δημοκρατίας.

Η συμφωνία μεταξύ της ΕΕ και της Ρωσίας στόχευε να ενισχύσει τους πολιτικούς δεσμούς μεταξύ τους και να δημιουργήσει έναν πολιτικό διάλογο. Σύμφωνα με αυτό ο πρόεδρος της Ρωσίας θα έπρεπε να ορίζει συνάντηση με τον πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και της Επιτροπής μια φορά το χρόνο τουλάχιστον και θα έπρεπε επίσης να γίνονται τακτικές συναντήσεις μεταξύ των υπουργών και των δημοσίων υπαλλήλων. Ακόμη, έγινε σύσταση ενός Συμβουλίου Συνεργασίας το οποίο θα έλεγχε την εφαρμογή της συμφωνίας ώστε να παρατίθενται οι απόψεις και από τις δυο πλευρές για τα διεθνή ζητήματα. Έτσι θα συνεργάζονταν στενότερα για την προαγωγή της δημοκρατίας και των δικαιωμάτων του ανθρώπου. (Goody J., 2010)

Η Ρωσία είναι ένα κράτος μεγάλο σε έκταση και έχει πληθυσμό περίπου 144 εκατομμύρια κατοίκους και είναι από τις μεγαλύτερες δυνάμεις σε πολιτικό και οικονομικό επίπεδο. Ο τρόπος διακυβέρνησής της είναι δυτικό- φιλελεύθερος και μελετώντας τα οικονομικά της στοιχεία παρατηρούμε ότι το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) της Ρωσίας ήταν σύμφωνα με μια έκθεση της Παγκόσμιας τράπεζας αξίας 1857,77 δισεκατομμύρια που ισοδυναμεί με το 3 τοις εκατό της οικονομίας παγκοσμίως. <http://www.tradingeconomics.com/russia/> Εάν μάλιστα μελετήσουμε ιστορικά την εξέλιξή της θα δούμε ότι από το 1989 έως και το 2011 το ΑΕΠ της υπολογίζονταν κατά μέσο όρο στα 682,3 δισ. δολάρια και το υψηλότερο ήταν των 1.857,8 δισ. Δολαρίων το Δεκέμβρη του 2011 και το χαμηλότερο ιστορικά τα 195,9 δισ. δολαρίων το Δεκέμβριο του 1999.

Ανα κάτοικο της Ρωσίας το ΑΕΠ υπολογίζεται σε 3052,15 δολάρια το έτος 2011. Το ΑΕΠ κατά κεφαλήν ισοδυναμεί με το 25% του μέσου όρου στον κόσμο. Επιπλέον η παραγωγικότητα της Ρωσίας παρουσίασε αύξηση σε 201,63 μονάδες τον Ιούνιο του 2010, από 179,59 μονάδες δείκτη, τον Ιούνιο του 2009. Από τα αρνητικά ποσοστά που σημειώθηκαν ήταν το ποσοστό ανεργίας που παρουσίασε αύξηση 5,30% τον Οκτώβριο του 2012 από 5,20 % του Σεπτεμβρίου του 2012. Επίσης οι εξαγωγές στη Ρωσία παρουσίασαν αύξηση σε 44.045 εκατομμύρια ευρώ το Σεπτέμβριο του 2012 από 42,054 εκατ. Δολάρια τον Αύγουστο του 2012.

Τελικά από το 1994 έως και το 2012 οι εξαγωγές της Ρωσίας υπολογίζονται κατά Μέσο Όρο σε 18.210,2 εκατομμύρια όπου το υψηλότερο ήταν 51.338,0 εκατομμύρια δολάρια το Δεκέμβριο του 2011 και το χαμηλότερο ιστορικά 4.087,0 εκατομμύρια δολάρια τον Ιανουάριο του 1994. Η ενέργεια και τα μέταλλα είναι τα βασικά εξαγωγίμα υλικά της Ρωσίας και στην αλιεία είναι παγκοσμίως από τις μεγαλύτερες στην τέταρτη σειρά προτεραιότητας. Μάλιστα η Ρωσία είναι από του μεγαλύτερους παραγωγούς πετρελαίου στον κόσμο και αποτελεί σχεδόν αποκλειστικό εξαγωγέα φυσικού αερίου όπως και νικελίου και παλλαδίου.

Σχετικά με τις εισαγωγές φαίνεται πως στη Ρωσία παρουσιάστηκε μείωση κατά 26.916 εκατομμύρια ευρώ το Σεπτέμβριο του 2012 από 29,414 εκατομμύρια δολάρια τον Αύγουστο του 2012. Ιστορικά, από το 1994 έως και το 2012, οι εισαγωγές υπολογίζονταν κατά Μέσο Όρο σε 11.077,4 εκατομμύρια δολάρια και το υψηλότερο ήταν 30.691,0 εκατομμύρια δολάρια το Δεκέμβριο του 2011 και το χαμηλότερο ιστορικά ήταν 2.691,0 εκατομμύρια δολάρια τον Ιανουάριο του 1999. Εμπορικό πλεόνασμα παρουσίασε σε 17.129 εκατομμύρια δολάρια, τον Σεπτέμβριο του 2012.
<http://www.tradingeconomics.com/russia/>

Η Ρωσία τελικά είναι ο τρίτος μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος της ΕΕ και η ΕΕ είναι ο βασικός εμπορικός εταίρος της Ρωσίας. Άρα μεταξύ τους υπάρχει μια αλληλεξάρτηση για το λόγο ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί τη βασική αγορά της Ρωσίας αλλά και λόγω της ενεργειακής εξάρτησης της ΕΕ από τη Ρωσία.

3.3 Εμπορικές σχέσεις

Η συμφωνία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ρωσίας δεν επεδίωκε την κατάργηση σε όλους τους δασμούς, καθώς η Ρωσία έχει μεγάλη δασμολογική προστασία στις εισαγωγές της από τη ΕΕ. Η Ρωσία επομένως θα χρειαζόταν χρόνο ώστε να προσαρμοστεί στην οριστική κατάργηση των δασμών. Η εταιρική αυτή σχέση και συνεργασία θα στήριζε την προσχώρηση της Ρωσίας μελλοντικά στη Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου και στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (ΠΟΕ), που υποστηρίζονται από την ΕΕ. Η εταιρική σχέση και συνεργασία επιβεβαίωνε την κατάργηση των ποσοτώσεων αλλά και τους ποσοτικούς περιορισμούς που επιβάλλονταν στις ρωσικές εξαγωγές προς την ΕΕ, εξαιρουμένων των κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων και των προϊόντων της χαλυβουργίας.

Στις μέρες μας η Ρωσία δεν θέτει ποσοτικούς περιορισμούς στις εισαγωγές από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Πολλές φορές προκαλούνται σημαντικά κοινωνικά προβλήματα, που οι ρωσικές εταιρείες απειλούνται με μείωση του μεριδίου τους στην αγορά καθώς δημιουργούνται νέοι τομείς στη βιομηχανία. Βέβαια οι περιορισμοί αυτοί αναφέρονται σε συγκεκριμένα εμπορεύματα.

Σύμφωνα με τη μεταξύ τους εμπορική συμφωνία, η ΕΕ και η Ρωσία διαπραγματεύονται πριν αυξήσουν τους δασμούς για τις εισαγωγές. Ήδη από το 1993 η Ρωσία εξήγαγε εμπορεύματα αξίας 14,8 δις ECU στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που υπολογίζονται σε ποσοστό 50% του συνόλου των εξαγωγών της. Το ίδιο χρονικό διάστημα οι εξαγωγές της ΕΕ προς τη Ρωσία ήταν αξίας 11,5 δις ECU δηλαδή 13,5 δις US\$). Η Ρωσία επειδή ακριβώς δεν είναι μέλος της GATT, τόσο η Ρωσία όσο και η Ευρωπαϊκή Ένωση μπορούν ελεύθερα να επιβάλλουν δασμούς. Ως εκ τούτου θα πρέπει λοιπόν να συνεργάζονται για το θέμα πιθανής αύξησης των δασμών. <http://www.tradingeconomics.com/russia/>

Με την εταιρική συμφωνία της ΕΕ και της Ρωσίας υπήρξαν επίσης ρήτρα της διασφάλισης εφάμιλλη με τη ρήτρα της GATT η οποία αποτελεί ένας είδος προστασίας για τη ζημία εις βάρος των εγχώριων προϊόντων. Εάν λοιπόν η Ρωσία

μειώσει τις εισαγωγές ενός προϊόντος, τότε η Ρωσία και η Ευρωπαϊκή Ένωση θα πρέπει να προβάλλουν την αύξηση των εισαγωγών από τη ζημία του εγχώριου ανταγωνισμού με μείωση στο μερίδιο της αγοράς ή με τη μείωση στα κέρδη.

Επίσης η εμπορική συμφωνία περιελάμβανε τους κανόνες σχετικά με το εμπόριο των πυρηνικών υλικών κυρίως του φυσικού ουρανίου. Σχετικά με αυτό το θέμα σημειώθηκε μια μικρή καθυστέρηση λόγω ανησυχίας. Εν συνεχεία η εμπορική συμφωνία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ρωσίας ασχολήθηκε κυρίως με το εμπόριο των πυρηνικών υλών. Έγινε μια διαπραγμάτευση με θέμα τα πυρηνικά καύσιμα έως και το έτος 1997. Σχετικά με τα πυρηνικά καύσιμα προβλεπόταν ειδική ρήτρα για τη διασφάλιση της ποιότητας όπου η Ευρωπαϊκή Ένωση θα έπρεπε να αποδείξει ότι οι εισαγωγές του ρωσικού ουρανίου αυξήθηκαν σε σημαντικό βαθμό και προκάλεσαν ζημία στους παραγωγούς του ουρανίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης πριν από τις ρήτρες για τη διασφάλιση κατά των προϊόντων αυτών, εν ολίγοις πριν από την προηγούμενη συμφωνία του 1989 μεταξύ του Ευρωπαϊκού κοινοβουλίου και της ΕΣΣΔ. <http://www.tradingeconomics.com/russia/>

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται οι συναλλαγές μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ρωσίας από το εμπορικό ισοζύγιο της ΕΕ σε αγαθά με την Πρώην Σοβιετική Ένωση.

	Εξαγωγές ΕΕ	Εισαγωγές ΕΕ	Έλλειμμα ΕΕ
1992	13,5 δις	17,7 δις	4,2 δις
1993	15,8 δις	18,5 δις	2,7 δις
1993	11,5 δις	14,8 δις	3,3 δις

Πίνακας 1

Φαίνεται επομένως πως η ΕΕ είναι από τους σημαντικότερους εισαγωγείς των ρωσικών εμπορευμάτων. Σύμφωνα με τη μαρτυρία των στοιχείων του έτους 1992 οι

εισαγωγές από την Πρώην Σοβιετική Ένωση ήταν κατά 27 φορές μεγαλύτερη από τις εισαγωγές των Η.Π.Α. και 9 φορές μεγαλύτερες από εκείνες της Ιαπωνίας. Οι μισές περίπου εξαγωγές της πρώην ΕΣΣΔ επομένως πωλούνται στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ σε ποσοστό 40 με 50 % των εισαγωγών της Ρωσίας προέρχονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η ΕΕ τελικά είναι ένας σημαντικός εμπορικός εταίρος της Ρωσίας κυρίως μετά την κατάρρευση του παλαιού συστήματος. Σε προϊόντα φαίνεται πως οι εισαγωγές της ΕΕ από τη Ρωσία ήταν στο μέγιστο βαθμό ορυκτά σε ποσοστό 44% και μέταλλα σε ποσοστό 14% ενώ ακολουθούσαν τα προϊόντα ξυλείας σε ποσοστό 3% όπως και χημικά και άλλα προϊόντα σε ποσοστό 4%. Οι εισαγωγές των υπόλοιπων προϊόντων όπως ο χάλυβας, το αλουμίνιο, τα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα και τα αλιευτικά υπολογίζονται τέλος σε ποσοστό 11%.

Όσον αφορά τις εισαγωγές της Ρωσίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση σχετίζονταν κυρίως με ηλεκτρικά μηχανήματα όπως και ανταλλακτικά σε ποσοστό περίπου 30% , προϊόντα μεταποίησης σχετικά με τη διατροφή σε ποσοστό 16% σε οχήματα και αεροσκάφη σε ποσοστό 11% όπως και σε χημικά προϊόντα σε ποσοστό 7% , εν συνεχεία σε ιατρικό εξοπλισμό και εργαλεία ακριβείας σε ποσοστό 4% και τέλος σε πλαστικά και ελαστικά σε ποσοστό 2%. <http://www.tradingeconomics.com/russia/>

Όπως είναι φανερό τόσο η Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και η Ρωσία είναι αλληλοεξαρτώμενες κυρίως όσον αφορά το εμπόριο και για αυτό ακριβώς το λόγο θα πρέπει να έχουν καλές πολιτικές διπλωματικές σχέσεις και να διαπραγματεύονται τυχόν αλλαγές στις τιμές ώστε να μην υπάρξουν προβλήματα. Η Ρωσία είναι από τις μεγαλύτερες πηγές φυσικού αερίου και αυτό την καθιστά ένα σημαντικό εμπορικό εταίρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

3.4 Ο Αντίκτυπος των κυρώσεων της Ε.Ε κατά της Ρωσίας

Οι κυρώσεις που επέβαλε η ΕΕ στη Ρωσία μετά τα γεγονότα στην Κριμαία της Ουκρανίας είχαν εμπορικό αντίκτυπο και στη Ελλάδα ως Κράτος – Μέλος της ΕΕ. Οι εξαγωγές των αγροτικών προϊόντων της Ελλάδας στην ρωσική αγορά επηρεάζονται σημαντικά από το ισχύον εμπάρκο. Ο συνολικός όγκος των ελληνικών εξαγωγών προς την Ρωσία το 2015 μειώθηκε κατά 42% σε σύγκριση με το 2014. Έτσι

αναζητούνται εναλλακτικές λύσεις συμπεριλαμβανομένης της ενίσχυσης της Ελλάδας στην αγορά της Ουκρανίας και της αύξησης του μεριδίου των ελληνικών προϊόντων σε αυτή, όπως για παράδειγμα το φρέσκο γάλα και τα φρούτα. Για τα προϊόντα αυτά συγκεκριμένα, η Ελλάδα είναι ο κορυφαίος πάροχος στην αγορά της Ουκρανίας, ιδιαίτερα των ροδάκινων και των ακτινιδίων. Δίδεται έτσι μία ευκαιρία για το διμερές εμπόριο, δεδομένων των συνθηκών να αναπτυχθεί περαιτέρω, εφόσον βέβαια οι επενδυτές ρισκάρουν στην Ουκρανική αγορά. (Forsberg T., Seppo A., 2008)

Ήδη από το Μάρτιο του 2014, η Ευρωπαϊκή Ένωση επέβαλε περιοριστικά μέτρα στη Ρωσία για το λόγο της προσάρτησης της Κριμαίας παράνομα και για την σταθεροποίηση της Ουκρανίας. Ως εκ τούτου στη σύνοδος κορυφής που ορίστηκε μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ρωσίας δεν πραγματοποιήθηκε και έπειτα από αυτό το γεγονός τα κράτη- μέλη της Ένωσης αποφάσισαν ότι δεν συμφωνούν για τις διμερείς συμφωνίες σε σύντομο χρονικό διάστημα. Επομένως αναστάλθηκαν οι διμερείς συνομιλίες που είχαν προγραμματιστεί για τα θέματα θεώρησης και των νέων συμφωνιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ρωσίας. Τα περισσότερα κράτη- μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης υποστήριζαν την αναστολή κάθε διαπραγμάτευσης για την ένταξη της Ρωσίας στον Οργανισμό Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) αλλά και στον οργανισμό Ενέργειας. (Dreyer I., Popescu N., 2014)

Από το Μάρτιο του 2014, έπειτα από απόφαση του Συμβουλίου ορίστηκε η δέσμευση των περιουσιακών στοιχείων των προσώπων που θεωρήθηκαν υπεύθυνα για την υπεξαίρεση στα Ουκρανικά κρατικά κονδύλια. Η πρόταση των μέτρων αυτών εξετάστηκε εκ νέου το Μάρτιο του 2016 όπου λήφθηκαν περιοριστικά μέτρα για την παράνομη κίνηση της προσάρτησης της Κριμαίας και της Σεβαστούπολη από τη Ρωσία. Τελικά το Συμβούλιο αποφάσισε να επιβάλλει περιορισμούς στη Ρωσία και στις οικονομικές σχέσεις που είχε με αυτές τις περιοχές. (Smith B., 2015)

Από τα μέτρα περιορισμού της Ρωσίας ήταν καταρχάς η απαγόρευση να εισάγει προϊόντα από τις περιοχές της Κριμαίας και της Σεβαστούπολης από το μήνα Ιούνιο του 2014 και έπειτα όπως και να υπάρχουν περιορισμοί σε κάθε επένδυση και εμπορικές συναλλαγές μεταξύ τους σε κάποιους οικονομικούς τομείς και σε έργα υποδομών από τον Ιούλιο του 2014 και έπειτα. Ακόμη τέθηκαν περιορισμοί στις εξαγωγές ορισμένων προϊόντων σε κάποιους τομείς και το σημαντικότερο ήταν ότι αφορούσε προϊόντα πετρελαίου, φυσικού αερίου και ορυκτού πλούτου. Τα μέτρα

αυτά πήραν παράταση έως και τον Ιούνιο του 2017. (Dreyer, I., & Popescu, N., 2014),

Από το Μάρτιο του 2015 αποφασίστηκε από τους ηγέτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης να εισάγουν τις κυρώσεις αυτές εντός της εφαρμογής των συμφωνιών του Μινσκ που προβλέπονταν για το Δεκέμβρη του 2015. Οι συμφωνίες αυτές δεν πραγματοποιήθηκαν τελικά όπως είχαν οριστεί και παρατάθηκαν μέχρι τον Ιούλιο του 2016. Τελικά τον Ιούλιο του 2016 έγινε αναθεώρηση αυτών και οι κυρώσεις παρατάθηκαν έως και τον Ιανουάριο του 2017. (Smith B., 2015)

Στις 15 Δεκεμβρίου του 2016 έγινε αξιολόγηση και εφαρμογή σε όσα συμφωνήθηκαν για το Μινσκ και έτσι όπως προαναφέρθηκε αποφασίστηκε να δοθεί παράταση στις κυρώσεις έως και τις 31 Ιουλίου του 2017. Η απόφαση αυτή εκδόθηκε γραπτώς από το Συμβούλιο στις 19 Δεκεμβρίου του 2016. (Smith B., 2015)

Τα περιοριστικά μέτρα περιελάμβαναν τον περιορισμό πέντε μεγάλων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων της Ρωσίας για την πρόσβασή τους σε πρωτογενείς και δευτερογενείς αγορές κεφαλαίων της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπου στην πλειοψηφία τους οι ιδιοκτησίες τους και οι θυγατρικές όπου ανήκουν βρίσκονται εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως επίσης έγιναν απαγορεύσεις για μεγάλες εταιρίες της Ρωσίας που είναι πάροχοι ενέργειας αλλά και εταιρίες άμυνας να εξάγουν και να εισάγουν όπλα όπως επίσης απαγορεύτηκε να εξάγουν αγαθά διπλής χρήσης αγαθά για στρατιωτικούς χρήστες στην περιοχή της Ρωσίας. Σχετικά με τα οικονομικά μέτρα από τον Ιούλιο του 2014 έγινε αίτηση στην Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων να μην προχωρήσει στη υπογραφή των νέων σχεδίων περί χρηματοδότησης της Ρωσικής Ομοσπονδίας. Επίσης οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης έδωσαν από κοινού συμφωνία για το συντονισμό των θέσεων στο πλαίσιο του Διοικητικού Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης με στόχο την αναστολή και χρηματοδότηση αλλά και την επανεξέταση της συνεργασίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ρωσίας σε διμερές και περιφερειακό επίπεδο. Τέλος αναστολή σημειώθηκε και σε κάποια άλλα προγράμματα. (Dreyer, I., & Popescu, N., 2014)

3.5 Συνεργασία Ευρωπαϊκής Ένωσης – Ρωσίας πέραν των οικονομικών θεμάτων

Κατά την προσέγγιση του Monnet για την ενοποίηση της Ρωσίας με την ΕΕ και σύμφωνα με πολιτικούς επιστήμονες έγινε αναφορά στον όρο του λειτουργισμού. Αυτό σημαίνει ότι αντί να βασιστούν σε ένα περίπλοκο θεσμικό πλαίσιο ή ένα προσχέδιο μιας μελλοντικής ένωσης, καθώς οι χώρες συνενώνονται μέσα από τη συνεργασία τους στο εμπόριο και τα κοινωνικά ζητήματα όπως το περιβάλλον και τα τελωνεία. Η Ρωσία και η ΕΕ εκτός από τη συνεργασία τους για τα οικονομικά ζητήματα και κυρίως του φυσικού αερίου, αναφέρεται και στη νομική και θεσμική προσέγγιση. Επομένως εκτός από την ενοποίηση εμπορικά δίνεται η δυνατότητα της συνεργασίας και σε άλλα ζητήματα. (Smith A.2000:88-89)

Όταν πραγματοποιήθηκε η Σύνοδος Κορυφής της Αγίας Πετρούπολης το Μάιο του 2003 απ κοινού η ΕΕ και η Ρωσία αποφάσισαν να συμπληρώσουν το έργο του ΚΕΟΧ με άλλους ‘‘χώρους’’ και κυρίως με το χώρο της ασφάλειας και της δικαιοσύνης στο επίπεδο της συνεργασίας τους και σύμφωνα με την εξωτερική ασφάλεια όπως και στην έρευνα της εκπαίδευσης και των πολιτιστικών πτυχών. (Averre D., 2009)

Υπάρχουν δυο τομείς με ιδιαίτερη σημασία για την ΕΕ που στοχεύουν στην ασφάλεια με αναφορά στο οργανωμένο έγκλημα και στο ξέπλυμα του χρήματος όπως και στη διακίνηση των ναρκωτικών, όπλων και ανθρώπων. Επομένως η διαφθορά είναι από τους σημαντικότερους στόχους σχετικά με τη συνεργασία της ΕΕ και της Ρωσίας καθώς η ίδια η Ρωσία είναι ένα μεγάλο κράτος και είναι εύκολο να παρουσιαστούν τέτοιου είδους γεγονότα. Για την ίδια τη Ρωσία η καταπολέμηση του εγκλήματος και της διαφθοράς είναι επίσης σημαντική αλλά δεν συνδέεται απαραίτητα με τις σχέσεις της με την ΕΕ. Ως επακόλουθο σε αυτό το ζήτημα, η ΕΕ συνάντησε δυσκολίες ώστε να κεντρίσει το ενδιαφέρον της ρωσικής κυβέρνησης. Κατά τα τελευταία χρόνια παρατηρήθηκαν αξιοσημείωτες επιτυχίες στη σχέση της ΕΕ και της Ρωσίας όπως για παράδειγμα η υπογραφή της συμφωνίας του υπουργείου εσωτερικών της Ρωσίας και της Europol. Η Ευρωπαϊκή Ένωση είχε την επιθυμία να ενισχύσει στη Ρωσία την περιβαλλοντική συνείδηση καθώς η ίδια η Ρωσία δεν τη συμπεριλαμβάνει στις άμεσες προτεραιότητές της. Η ΕΕ ανησυχεί ιδιαίτερω για τη ρύπανση και τα τοξικά απόβλητα όπως και τις ρημαγμένες πυρηνικές εγκαταστάσεις που υπάρχουν στη Ρωσία. Από την πλευρά της η ίδια η Ρωσία επιθυμεί να αναπτύξει την οικονομική της

ανάπτυξη ενώ η περιβαλλοντική προστασία και εξυγίανση είναι ένα ζήτημα δευτερεύον για εκείνη. (Smith A.,2000)

Η ΕΕ έχει επιχειρήσει να κάνει έναν διάλογο για πολιτικά θέματα όπως και για τα ζητήματα ασφάλεια κατά το έτος 1999 όμως η Ρωσία δεν θεωρούσε την ΕΕ ως ένα αυτόνομο παράγοντα σχετικά με τα θέματα των εξωτερικών υποθέσεων και της ασφάλειας και προς το τέλος της δεκαετίας ενδιαφέρθηκε για την αναπτυσσόμενη Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφαλείας και Άμυνας (ΕΠΑΑ). Η Ρωσία έτσι είδε την ΕΠΑΑ ως ένα μέσο μείωσης της κυριαρχίας του ΝΑΤΟ στην Ευρωπαϊκή Άμυνα. Μέχρι και σήμερα η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Ρωσία σημειώνουν προόδους στο διάλογο μεταξύ τους σχετικά με διμερείς συμφωνίες, τακτικές συναντήσεις και επιτροπών ειδικών. Βέβαια ο διάλογος για θέματα πολιτικής και ασφάλειας εξακολουθεί να είναι ανεπαρκής, και ίσως αυτό οφείλεται στη σύνοδο κορυφής του 2003. Η Ρωσία προσπαθεί επίσης να ασκήσει μέτρο ελέγχου στα πλαίσια της αναπτυσσόμενης αμυντικής πολιτικής της ΕΕ και επιμένει ότι η ΕΕ δεν είναι σωστό να ενεργεί χωρίς την εντολή των Ηνωμένων Εθνών γεγονός που επέτρεπε στη Ρωσία να έχει τα δικαιώματα της Αρνησικυρίας σε όλες τις στρατιωτικές αποστολές της ΕΕ. Έτσι η Ρωσία επιζητά να προσδιορίσει η ΕΕ της γεωγραφική εμβέλεια της ΕΠΑΑ ώστε να διασφαλίσει ότι οι στρατιωτικές δυνάμεις της Ένωσης δεν θα κάνουν την εμφάνισή τους σύντομα στην Υπερκαυκασία. (Averre D., 2009)

Από κοινοί ωστόσο βασικό μέλημα της ΕΕ και της Ρωσίας είναι οι στρατηγικές ασφάλειας για την αντιτρομοκρατία καθώς έπειτα από την 11^η Σεπτεμβρίου του 2001 οργάνωσαν κάποιες συναντήσεις με σκοπό την ανταλλαγή των πληροφοριών για τις στρατηγικές τους στον τομέα αυτό. Ως βασικό ζήτημα της αντιτρομοκρατίας κυριάρχησε το θέμα της Τσετσενίας όπου οι ρώσικες αρχές χαρακτηρίζουν τους Τσετσένους ως αντάρτες και διεθνείς τρομοκράτες καθώς επιμένουν ότι οι στρατιωτικές τους επιχειρήσεις είναι νόμιμες όπως συνέβη και με τον αγώνα της Δύσης εναντίον του Οσάμα Μπιν Λάντεν. Οι αρχές επιχειρηματολογούν εναντίον των Τσετσένων στηρίζοντας της απόψεις τους στην ομηρία στο θέατρο της Μόσχας τον Οκτώβριο του 2002 και τις κατά συρροή βομβιστικές επιθέσεις το Δεκέμβριο του 2003. Η ΕΕ κάλεσε τη ρωσική κυβέρνηση να προσδιορίσει τις στρατιωτικές της δυνάμεις στην Τσετσενία και να προβεί στην επίλυση του ζητήματος. Το ζήτημα της Τσετσενίας εξακολουθεί να είναι από τα αμφιλεγόμενα ζητήματα της ΕΕ και της Ρωσίας. (Averre D., 2009)

3.6 Η Ρωσία και ο Ευρωπαϊκός τρόπος σκέψης

Η πολιτική ελίτ της Ρωσίας είναι έτοιμη να απορρίψει την ιδέα να γίνει ένας εναλλακτικός πόλος πολιτισμού και είναι αδύνατον να εγκαταλείψει εντελώς την παραδοσιακή πολιτική της συμπεριφορά. Ο Πούτιν και οι μετασχηματισμοί που επιβάλλει στην κυβέρνηση τείνουν να αποτύχουν καθώς μιμούνται τους ευρωπαϊκούς κανόνες και τις αξίες διατηρώντας παράλληλα τις πελατειακές σχέσεις με την απολυταρχική διακυβέρνηση. Η Ρωσία επομένως παρουσιάζει ασάφεια στο εννοιολογικό και πολιτικό της πλαίσιο καθώς υπάρχει διχασμός στις πολιτικές ελίτ ως προς τον τρόπο και την έκταση που θα πρέπει η Ρωσία να ενταχθεί στην Ευρώπη και των κινήματων της γραφειοκρατίας να κοιτάξουν πέρα από τα υπηρεσιακά τους συμφέροντα ώστε να οικοδομήσουν ένα σημαντικό τμήμα της ταυτότητάς στην εξωτερική πολιτική της χώρας τους. Ως επακόλουθο αυτού του γεγονότος είναι ότι η ένταξη της Ρωσίας στην ΕΕ είναι δύσκολο να προβλεφθεί στο μέλλον. Η Ευρώπη προσπαθεί να στηρίξει όσο μπορεί την προσπάθεια της Ρωσίας να γίνει μια χώρα με ευρωπαϊκές προοπτικές αν και οι εγχώριες ελίτ είναι επιφυλακτικές ως προς την απώλεια της κυριαρχίας και την αύξηση της επιρροής της ΕΕ στις ευρωπαϊκές υποθέσεις. (Averre D., 2009)

Κυρίως το ζήτημα της Τσετσενίας αποτελεί πηγή διαμάχης της Ευρώπης και της Ρωσίας καθώς η ΕΕ είναι πρόθυμη να επιλύσει κάθε σύγκρουση διότι οι Βρυξέλλες συχνά ανησυχούν για τα ανθρώπινα δικαιώματα που υπάρχουν στη ρωσική πολιτική. Η Μόσχα από την άλλη πλευρά δεν θεωρεί τη σύγκρουση ως ένα είδος πολέμου αλλά ως ένα πρόβλημα εσωτερικής φύσεως. Η Τσετσενία βρίσκεται αντιμέτωπη με ένα κρίσιμο ζήτημα που αφορά την εθνική ασφάλεια των πρακτικών και των κανονιστικών ζητημάτων για τις σχέσεις της ΕΕ και της Ρωσίας. Αν και σε πρόσφατες συνόδους κορυφής δεν υπήρξε αρκετή πρόοδος στο ζήτημα της Τσετσενίας, ωστόσο η ΕΕ και οι υπόλοιποι ευρωπαϊκοί οργανισμοί συνεχίζουν να ασκούν πιέσεις ώστε να υπάρξει ειλικρινής πολιτική διευθέτηση για ανοικοδόμηση, βιώσιμος διάλογος για τις διεθνείς νομικές πτυχές της καταπολέμησης της τρομοκρατίας στη Ρωσία αν και είναι μια δύσκολη υπόθεση. Ο ρόλος της ΕΕ είναι αρκετά περιορισμένος καθώς η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφαλείας εξετάζει τη διεύρυνση των συνόρων συμπεριλαμβανομένων και των συνόρων που βρίσκονται στο Νότιο Καύκασο όπου η αντιμετώπιση των

προβλημάτων μπορεί να βοηθήσει στις σχέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ρωσίας. (Averre D., 2009)

Τελικά στο ερώτημα αν η Ρωσία επιθυμεί να δρα σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα, η απάντηση είναι πως κάνει αρκετές προσπάθειες ώστε να προσαρμοστεί στους ευρωπαϊκούς ρυθμούς, ωστόσο κάποια από τα παραδοσιακά της πρότυπα δύσκολα μπορεί να τα αποβάλλει. Η Ρωσία είναι μια χώρα που εύκολα μπορεί να συναντήσει κανείς διαφωνίες σε πολιτικά ζητήματα ή να παρουσιαστούν τρομοκρατικές ενέργειες κυρίως από χώρες της Πρώην Σοβιετικής Ένωσης όμως δίνοντας την ευκαιρία στην ΕΕ να βοηθήσει στα ζητήματα αυτά ίσως κάποια θέματα επιλυθούν καθώς είναι σημαντικό να υπάρχει πολιτικός διάλογος μεταξύ τους.

3.7 Οι προοπτικές της συνεργασίας της Ευρώπης και της Ρωσίας

Η Ρωσία διαθέτει έναν αξιόλογο ορυκτό πλούτο καθώς και πλούσιο υπέδαφος που είναι ένα σημαντικό στοιχείο για μια καλή εμπορική και οικονομική σχέση με την Ευρώπη. Η διαφορά ωστόσο στους συντελεστές της παραγωγής οδηγούν σε έλλειμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης έναντι της Ρωσίας. Η Ρωσία διαθέτει το ιδανικό κεφάλαιο σε υπηρεσίες και αγαθά και αυτό είναι ένα πλεονέκτημα για την ΕΕ. Σημειώνεται ωστόσο διαφορά στο εμπορικό ισοζύγιο της ΕΕ εξαιτίας της αυξημένης ζήτησης της ενέργειας από την ΕΕ και την έλλειψη της ικανοποιητικής εγχώριας προσφοράς. (Averre D., 2009)

Σε καμία περίπτωση λοιπόν η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν θα πρέπει να εξαρτάται από τη Ρωσία σχετικά με τον τομέα της ενέργειας διότι καταρχάς η ΕΕ αποτελεί ένα σύνολο χωρών και όπως η Ρωσία δεν παρουσιάζει ενιαία ενεργειακή πολιτική και κατ' επέκταση ενιαία εξωτερική πολιτική, δεν υπάρχει συνοχή δηλαδή. Ακόμη από άποψη οικονομίας αν μελετήσουμε ότι η ΕΕ και η Κίνα που διαθέτουν αυξημένη ζήτηση ενέργειας θα έχουν εμπορικό πλεόνασμα και ως εκ τούτου ένα υψηλό ποσοστό αποταμίευσης και χρηματοπιστωτικής ικανότητας τότε η ολική εξάρτηση από τη Ρωσία θα οδηγούσε στον ανταγωνισμό της Κίνας και της ΕΕ. (Averre D., 2009)

Αν υπολογιστεί δε ότι οι εισαγωγές της ΕΕ από τη Ρωσία είναι σε ποσοστό του 80% προϊόντα ενέργειας ενώ οι εξαγωγές της ΕΕ είναι κυρίως προϊόντα της βιομηχανίας τότε το εμπόριό τους χαρακτηρίζεται κυρίως διακλαδικό. Φαίνεται επίσης πως η Ρωσία έχει αρκετές πιθανότητες να αναπτύξει την τεχνολογία της και να παρουσιάσει αλλαγές στο είδος του εμπορίου της. Στη Ρωσία η μεσαία τάξη τείνει να ενδυναμώνεται και κατά συνέπεια αυξάνει την οικονομική κλίμακα. Ένας βασικός παράγοντας για να υπάρξει ανταγωνιστικότητα στις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις είναι η καινοτομία στην τεχνολογία που θα μπορέσει να ανταγωνιστεί μια χώρα όπως η Ρωσία. (Averre D., 2009)

Για να μπορέσει να γίνει ανταγωνιστικό το εμπόριο στη Ρωσία θα πρέπει να υπάρξει καινοτομία και επιχειρηματικότητα στη βιομηχανία των αγαθών και των υπηρεσιών. Έτσι το εμπόριο θα γίνει ωφέλιμο και θα τονωθεί η ανταγωνιστικότητα στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στη Ρωσία όταν η ίδια η Ρωσία θα υπακούσει στους κανόνες του Π.Ο.Ε και θα σεβαστεί τις διμερείς συμφωνίες. Ακόμη με προσοχή η ΕΕ θα πρέπει να προσέξει να μην οδηγηθεί σε υποτίμηση του Ευρώ έναντι στο ρωσικό ρούβλι διότι αν αυξηθούν οι τιμές στα ενεργειακά προϊόντα σημαίνει ότι το εμπορικό ισοζύγιο θα χειροτερεύσει για την ΕΕ. Επίσης σχετικά με τις ξένες επενδύσεις η ΕΕ θα πρέπει να κάνει νέες επενδύσεις όπως για παράδειγμα στην αυτοκινητοβιομηχανία ή τα φαρμακευτικά προϊόντα καθώς η Ρωσία διαθέτει πρώτες ύλες και ένα κόστος αρκετά χαμηλό αλλά και εξειδικευμένη εργασία. Έτσι λοιπόν θα πρέπει να εξαγοραστούν και να συγχωνευθούν οι ρωσικές εταιρείες είτε σε πεδίο αγαθών είτε σε πεδίο υπηρεσιών ώστε να υπάρξει κινητικότητα στην ευρωπαϊκή αγορά. (Averre D., 2009)

3.8 Ο Ευρω- ρωσικός ενεργειακός διάλογος

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω η Ρωσία και η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι εξαρτημένες οι μια με την άλλη διότι η ΕΕ χρειάζεται όλο και περισσότερες ποσότητες ενέργειας και η Ρωσία χρειάζεται την Ευρωπαϊκή αγορά για την επέκτασή της και την ανάπτυξη της στον ενεργειακό τομέα. Έχουν υπάρξει πολλοί τρόποι ώστε να δημιουργηθεί διάλογος και από τις δυο πλευρές και στρατηγικές συνεργασίας τόσο για το παρόν όσο και για το μέλλον. Όπως συμβαίνει σε όλες τις εταιρικές σχέσεις, η Ευρώπη και η Ρωσία προσεγγίζονται σε νομικό και λειτουργικό επίπεδο. Έτσι από το 1991 έγινε η πρώτη κίνηση για νομική θέσπιση της Συνθήκης Χάρτη Ενέργειας (ECT). Η θέσπιση

του χάρτη αυτού θα είχε ως στόχο να ενδυναμώσει την ενεργειακή σχέση της ΕΕ και των κρατών της Πρώην Σοβιετικής Ένωσης ώστε να καταστήσει σαφές στους επενδυτές ότι οι χώρες της παραγωγής θα κρατήσουν τη υπόσχεση τους και θα τηρήσουν τις δεσμεύσεις τους. (European Commission, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-94-565_el.htm)

Βάσει του ενεργειακού χάρτη θα επιτυγχάνονταν τα οικονομικά οφέλη στα κεφάλαια κυρίως στη Δυτική Ευρώπη και στην οικονομία των χωρών της Πρώην Σοβιετικής Ένωσης και της Ρωσίας. Ως εκ τούτου από τον Ιανουάριο του 2001 η Δούμα (ρωσική βουλή) του κράτους της Ρωσίας πραγματοποίησε ακροάσεις σχετικά με την επικύρωση του χάρτη. Ωστόσο ο χάρτης είναι ένα έγγραφο που έχει ασάφεια στην νομική του υπόσταση διότι έπειτα από διερεύνηση της ΕΕ πολλά κράτη της Πρώην Σοβιετικής Ένωσης λειτουργούν σύμφωνα με τις οδηγίες της Ευρώπης που όμως δεν εφαρμόζονται στην πράξη ή δεν αναφέρονται. (European Commission, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-94-565_el.html)

Έγινε επίσης δεύτερη προσπάθεια νομικά για συνεργασία τον Ιούνιο του 1994 με την υπογραφή της Συμφωνίας Εταιρικής Σχέσης και Συνεργασίας (PCA) μεταξύ ΕΕ και Ρωσίας, η οποία εφαρμόστηκε το 1997, και προέβλεπε έναν ενιαίο οικονομικό χώρο. Στην προσπάθειά της αυτή η ΕΕ ήθελε να συμμορφώσει τη Ρωσία στο κοινοτικό σύνολο των κανόνων.

Από το 2000 και μετά υπό την προεδρία του Πούτιν, η ΕΕ και η Ρωσία με πρόεδρο τον Βλαδιμίρ Πούτιν εμπλέκονται σε έναν συνεχή διάλογο με κεντρικό θέμα την ενέργεια ώστε να παραθέσουν όλα τα ζητήματα σχετικά με τον τομέα αυτό. Ο διάλογος αυτός πραγματοποιείται υπό την μορφή πολιτικών συζητήσεων στις Συνόδους κορυφής της Ρωσίας και της ΕΕ. Κατά τη διάρκεια του διαλόγου αυτού γίνεται συζήτηση για την αποκρυστάλλωση της συνεργασίας τους και την εξοικονόμηση της ενέργειάς τους όπως και η ανάπτυξη στις επενδύσεις τους ώστε οι συνεργασία τους να τους επιφέρει κέρδη και να υπάρξει μια ομαλή σχέση μεταξύ τους. (Smith A., 2000)

Οι σκοποί του διαλόγου της ΕΕ και της Ρωσίας είναι καταρχάς η δημιουργία ενός διπλωματικού θεσμικού και πολιτικού πλαισίου ώστε να αυξηθούν οι επενδύσεις στο ευρω-ρωσικό ενεργειακό εμπόριο όπως επίσης και να προσαρμοστούν οι αντίθετες απόψεις των συμπεριφορών στα κράτη μέλη της ΕΕ που αφορούν το ενεργειακό

ρωσικό εμπόριο. Τέλος ο διάλογος αυτός γίνεται για να ξεπεραστούν τα εμπόδια σχετικά με τη μεταφορά στα ενεργειακά αποθέματα. Το 2000 ουσιαστικά ξεκινά επισήμως ο ρωσικός ενεργειακός διάλογος όπου υπάρχει παραδοχή της Ρωσίας και της ΕΕ ότι είναι φυσικοί εταίροι στον ενεργειακό κλάδο και γι' αυτό το λόγο θα πρέπει να έχουν μια στενή σχέση συνεργασίας για την ενεργειακή τους ασφάλεια. (Smith A., 2000)

Κατά τη διάρκεια της προεδρίας του Πούτιν, τα πρώτα οκτώ έτη, τόσο οι συζητήσεις όσο και οι εξελίξεις περιελάμβαναν συμφωνίες αλλά και διαφωνίες. Αυτή η πολυπλοκότητα στους διαλόγους υπήρχε εξαιτίας των διαπραγματεύσεων των ιδιωτών και των κρατικών ελεγχόμενων εταιριών. Φυσικά όπως αναφέρθηκε ο διάλογος μεταξύ της ΕΕ και της Ρωσίας δεν αφορούσε μόνο τις μεταξύ τους εμπορικές σχέσεις. Βασίζεται επίσης στις εθνικές οικονομικές πολιτικές με τις οποίες η ενεργειακή αγορά απελευθερώνεται. Σύμφωνα με πηγές ένα κράτος δεν έχει το δικαίωμα να πουλήσει σε ένα άλλο κράτος το φυσικό αέριο ή το πετρέλαιο που εισάγει από τη Ρωσία και αυτό βοηθά τη Ρωσία να πουλά σε διαφορετικές τιμές στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κάτι που παραβιάζει τους κανονισμούς σχετικά με την ενιαία αγορά της ΕΕ. Η Ρωσία επομένως θα πρέπει να συμμορφωθεί στα ευρωπαϊκά ενεργειακά πρότυπα αλλά και στους ευρωπαϊκούς κανόνες του ανταγωνισμού με στόχο και την περιβαλλοντική προστασία. (Smith A., 2000:94,96)

Τελικά καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι τα πολιτικά ζητήματα όπως και τα ζητήματα της ενέργειας αφορούν άμεσα τον ενεργειακό διάλογο. Από τη μεριά της λοιπόν η Ευρωπαϊκή Ένωση θα πρέπει να παρέχει ασφάλεια για τις επενδύσεις της Ρωσίας αλλά και η Ρωσία από τη μεριά της θα πρέπει να λειτουργία βάσει των ευρωπαϊκών προτύπων στην αγορά. Ο διάλογος μεταξύ τους θα πρέπει να είναι δημιουργικός και τα όποια εμπόδια να επιλύονται. Η ΕΕ έχει δεσμευτεί απέναντι στη Ρωσία να τηρεί τις υποσχέσεις της αλλά και η Ρωσία να προμηθεύει με τις πρώτες ύλες τις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ. Άλλωστε η Ευρωπαϊκή αγορά είναι η πιο συμφέρουσα για το κράτος της Ρωσίας οπότε είναι αρκετά δύσκολο να διακοπούν οι σχέσεις μεταξύ τους. Το μόνο που χρειάζεται είναι κατά καιρούς οι συμφωνίες μεταξύ τους να ελέγχονται, να γίνεται διάλογος ώστε να μην δημιουργούνται προβλήματα τόσο στην οικονομική τους σχέση όσο και την εμπορική και είναι βέβαια ότι η συνεργασία θα συνεχίσει να υφίσταται. Το κράτος της Ρωσίας διαθέτει όσα χρειάζεται η ΕΕ στο εμπόριο και στην πολιτική ζωή και μπορεί να προσαρμοστεί

εάν ξεπεράσει κάποια προβλήματα. Τέλος όσον αφορά την κρίση στην Ουκρανία, τα γεγονότα που οδήγησαν σε μερική ρήξη με τη Ρωσία μπορούν να δώσουν μια διαφορετική πολιτική διάσταση στο θέμα αυτό. Η αναταραχή στην Ουκρανία μπορεί ίσως να είναι ένας λόγος για την αποτίμηση της ευρωπαϊκής ενεργειακής ασφάλειας. Επομένως μέσα από αυτή να ελέγχονται τόσο οι ποσότητες όσο και οι τιμές ώστε να είναι προσιτές και να μην υπάρξει κλιματική αλλαγή. Είναι επίσης σημαντικό το γεγονός ότι οι Η.Π.Α προσπαθούν με κάθε τρόπο να μειώσουν την εξάρτηση των ευρωπαίων από τη Ρωσία σχετικά με τα ενεργειακά ζητήματα προς όφελός τους.

Κεφάλαιο 4^ο

Η πολιτιστική πολιτική της Ρωσίας

4.1 Η σχέση κράτους – κοινωνίας- η θρησκευτική διάσταση

Όσον αφορά τη σχέση του κράτους και της κοινωνίας, σημαντική και αξιοπρόσεκτη είναι η επιθυμία του Πούτιν για συνεργασία με τη Ρωσία καθώς, το 2000 αναφέρει ότι επιθυμεί «πνευματική ανανέωση» για την κοινωνία της Ρωσίας, γεγονός που θα βοηθήσει στην εξομάλυνση των αναταραχών στο εσωτερικό του κράτους. Οι δηλώσεις που έκανε ο Πούτιν αφορούν την επίσημη Στρατηγική Ασφαλείας της χώρας, και την βαθιά του επιθυμία να ανασυσταθεί η εθνική ταυτότητα, προστατεύοντας την πολιτισμική και πνευματική κληρονομιά του κράτους. (Volkov, D.,2012

Επομένως, για τη διαφύλαξη της θρησκείας στο κράτος της Ρωσίας θα έπρεπε καταρχάς ο Πούτιν να αντιμετωπίσει τις δράσεις των αμερικανικών προτεσταντικών οργανώσεων, όπως και άλλων ομολογιών όπως οι Ούννοι, που στο μεσοδιάστημα από την κατάρρευση του σοβιετικού καθεστώτος εμφανίστηκαν στη Ρωσία. Ήδη λοιπόν ο Πούτιν από το 2000 έχει τοποθετηθεί σε θέματα της εκκλησίας και επιθυμεί την πνευματική ανανέωση που χρειάζεται η κοινωνία της Ρωσίας για να αντιμετωπιστούν οι εντάσεις στο εσωτερικό της. Ο Πούτιν και η σχετική με αυτόν ομάδα εξουσίας κάνουν κατ' αυτό τον τρόπο ένα μεγάλο άνοιγμα προς την Ορθοδοξία, με διατήρηση της παράδοσης της χώρας τους που έχει δεχθεί μεγάλη ταλαιπωρία από το μουσουλμανικό σепερατισμό στην Τσετσενία και σε άλλες περιοχές του Καυκάσου. (Ljubownikow S., Crotty J., Rodgers P.,2013)

Η εκκλησία της Ρωσίας είναι πρόθυμη να συνεργαστεί με την πολιτική της χώρας σε αυτή την προσπάθεια καθώς αποτελεί στοιχείο ένωσης του ρωσικού πληθυσμού και διάδοση της ρώσικης κουλτούρας. Όπως δήλωσε ο Πούτιν το 2009 *«κατά το διάλογο με άλλες αδελφές Εκκλησίες, η Ρωσική Εκκλησία πάντα υπερασπίζονταν και ελπίζουμε ότι θα συνεχίσει να υπερασπίζεται την εθνική και πνευματική ταυτότητα των Ρώσων»*.

Ως εκ τούτου η πολιτική του προέδρου της Ρωσίας συνδέεται πλέον στενά με την εκκλησιαστική αντίληψη που εφαρμόζεται στην εξωτερική πολιτική της χώρας, μέσω της συνεργασίας της εκκλησίας και του κράτους. (Robertson G., 2013) Από μεριάς της Εκκλησίας ο Πατριάρχης Κύριλλος δήλωσε το 2011 ότι: *«μόνο ένας ενωμένος ρωσικός κόσμος μπορεί να γίνει ένας ισχυρός παγκόσμιος παράγοντας διεθνούς πολιτικής, ισχυρότερος από κάθε πολιτική συμμαχία. Και χωρίς συντονισμό μεταξύ κράτους, Εκκλησίας και κοινωνίας πολιτών δεν θα πετύχουμε αυτό τον στόχο»*.

Η εκκλησία της Ρωσίας μέσω της συνεργασίας με το κράτος θα μπορέσει να έχει επιρροή στο εσωτερικό του κράτους και να αντιμετωπίσει την απομάκρυνση που έχει σημειώσει επί πολλά έτη ο πληθυσμός της χώρας από αυτή. Ακόμη, ιστορικά η παράδοση της Ρωσικής Εκκλησίας απαντά στη διαφορετικότητα και την υπεροχή εν συγκρίσει με τη Δύση, καθώς ο δυτικός μοντερνισμός προκαλεί αναταραχές στην κοινωνία. (Ljubownikow S., Crotty J., Rodgers P., 2013) Όπως ανέφερε ο Πατριάρχης Κύριλλος, *«καθώς οι Ρώσοι έγιναν οι πνευματικοί και πολιτισμικοί διάδοχοι του Βυζαντίου, κατάφεραν στο πέρασμα πολλών αιώνων να διατηρήσουν τη σλαβική τους διαφορετικότητα. Και ο πολιτισμός που θεμελιώθηκε από τη σοφία και τα έργα των Αγίων Κυρίλλου και Μεθοδίου, ενώνει αρμονικά την ευρωπαϊκή πολιτισμική και πνευματική παράδοση, με την Ορθόδοξη πνευματικότητα, όπως και με τις σλαβικές παραδόσεις και συμπεριφορές»*

Η Ρωσία ιστορικά συνδέει το κράτος και τη κοινωνία με τη θρησκεία από τη στιγμή που συνέβη ο εκχριστιανισμός των Ρώσων. Άλλωστε η Ρωσική Ορθοδοξία παρουσιάζεται συχνά ως η «Τρίτη και τελευταία Ρώμη» έπειτα δηλαδή από τη Ρώμη και την Κωνσταντινούπολη, διατηρώντας αλλά και διαδίδοντας την ορθοδοξία. Σύμφωνα με την παράδοση της Ρωσικής Εκκλησίας, επικρατεί η άποψη της διαφορετικότητας και υπεροχής ενώ υπάρχει έντονο στο εσωτερικό της το στοιχείο του σλαβικού εθνικισμού. (Aron L., 2013)

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η εκκλησία της Ρωσίας είναι μια μορφή πολιτικής δύναμης με σύμμαχο έναν ηγέτη, τον Βλαντίμιρ Πούτιν, έχει επενδύσει κατά συρροή στον πατριωτισμό και τον εθνικισμό των πολιτών του. (Horvath R.,2012)

Ο Πούτιν με πολιτικές και στρατιωτικές επεμβάσεις προσπαθεί να ενισχύσει τη ρωσική ταυτότητα και προωθεί με κάθε τρόπο τη Ρωσική Εκκλησία ώστε να κυριαρχήσει η θρησκευτική αντίληψη σε μια χώρα που αντιμετωπίζει θρησκευτικά προβλήματα και τείνει στον αθεϊσμό. (Johnson J., Elise & Saarinen A., 2011)

4.2 Η ρωσική ήπια ισχύς

Ι) Τα τελευταία χρόνια όπως έχει παρατηρηθεί γίνεται μια προσπάθεια της Ρωσίας να οικοδομήσει ένα προφίλ ήπιας ισχύος το οποίο θα τη βοηθήσει στην ενίσχυση των σχέσεων με περισσότερες κοινωνίες της Ευρώπης που αποτελούν προνομιακούς συνομιλητές της πρωτεύουσας της Ρωσίας. Η ήπια ισχύς είναι από τα ισχυρότερα εργαλεία της Ρωσίας που διαμορφώνει τη συνείδηση των πολιτών και προβάλλει πολιτισμικά και πολιτιστικά δεδομένα όπως στοχεύει το κράτος της Ρωσίας. Το σχέδιο της εφαρμογής αυτής έγκειται κυρίως στο ότι δεν προκαλεί τα αρνητικά αντανακλαστικά των κοινωνιών/δεκτών, επηρεάζει έντονα της υπόλοιπες χώρες και για μεγάλη διάρκεια, ενώ αφήνει το αποτύπωμα ισχύος του κράτους που επιλέγει να κάνει χρήση μηχανισμών σκληρής ισχύος του. (Harper S., 2017)

Η Ρωσία έπειτα από τη Σοβιετική ένωση και τη εποχή του Γιέλτσιν, κατάφερε να ενισχύσει τον μηχανισμό σκληρής ισχύος της αλλά και ένα μεγάλο έλλειμμα σε επίπεδο ήπιας ισχύος που ήταν ευδιάκριτο. Παρατηρείται ότι τα τελευταία έτη σε όλη την Ευρώπη, υπάρχει ένας οργασμός συναυλιών κλασικής ρωσικής μουσικής με εμφανή την πρόθεση της Μόσχας να εκμεταλλευτεί τους μεγάλους Ρώσους συνθέτες της ύστερης τσαρικής περιόδου και της αντίστοιχης πρώιμης σοβιετικής εποχής. Αυτή η προσπάθεια είναι μόνο η αρχή καθώς γίνεται προσπάθεια διάδοσης της Ρωσικής λογοτεχνίας όπου στη διεθνή έκθεση Βιβλίου Θεσσαλονίκης έγινε αντικείμενο σχολιασμού το τεράστιο περίπτερο της Ρωσίας με τη συμμετοχή του και τις πολλές εκδηλώσεις· στο σύγχρονο ρωσικό θέατρο, ομοίως υπήρξαν ορισμένες υποτροφίες για την εκμάθηση της ρωσικής γλώσσας και την προσέγγιση των

ρωσώφωνων πληθυσμών. (Helexpro,2016) Άλλωστε στην εποχή μας η εκμάθηση της ρωσικής γλώσσας είναι όλο και περισσότερο διαδεδομένη, παιδιά και ενήλικες δεν αρκούνται μόνο στην εκμάθηση των “καθιερωμένων” γλωσσών (αγγλική, γαλλική, γερμανική, ισπανική, ιταλική) αλλά στην εκμάθηση της ρωσικής που αποτελεί ένα απαραίτητο εργαλείο για την απορρόφηση τους στον εργασιακό τομέα αλλά και την επικοινωνία τους με ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού του παγκόσμιου χάρτη, καθώς η ρωσική είναι επίσημη γλώσσα των περισσότερων κρατών της Πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Ως εκ τούτου η νέα πολιτική ήπιας ισχύος της Ρωσίας έχει λάβει τη μαξιμαλιστική ονομασία “Ρωσικός Κόσμος” (РУССКИЙ МИР) και αφορά και την αναβάθμιση του ρόλου της στις υποθέσεις του Ορθόδοξου χριστιανικού κόσμου. Η επίσκεψη στο Άγιο Όρος σηματοδοτεί αυτή την προσέγγιση και ασφαλώς εγγράφεται στις έντονες παρασκηνιακές κόντρες μεταξύ Οικουμενικού Πατριαρχείου και Μόσχας. (Gronskaya N. and Makarychev A., 2010)

Η Μόσχα είναι ένας λόγος ο οποίος οι ουκρανοί πολίτες μάχονται για τη συνειδησιακή τοποθέτηση και έχουν χωριστεί σε 1) Ουκρανούς και 2) Ουκρανούς με ρωσική συνείδηση. Ένα πολύ μεγάλο μέρος των Ουκρανών είναι ορθόδοξοι χριστιανοί και η επίσκεψη στο Άγιο Όρος έχει τεράστια σημασία για το θρησκευτικό αυτοπροσδιορισμό τους. (Joenniemi P. and Sergunin A., 2012) Με την επίσκεψή του στο Άγιο όρος ο Βλαντίμιρ Πούτιν ενισχύει τη θρησκευτική συνείδηση των ουκρανών που υποστηρίζουν το ρωσικό κράτος. Τέλος δεν πρέπει να διαφεύγει της προσοχής ότι ο Πούτιν επέλεξε να επισκεφθεί την Ελλάδα σε μια χρονική στιγμή που στη Νότιο Ρουμανία λειτουργεί προσφάτως η αντιπυραυλική βάση της Ατλαντικής Συμμαχίας στο Ντεβεσέλου, ενώ η αντίστοιχη στο κράτος της Πολωνίας θα λειτουργήσει το 2018. Έτσι λοιπόν, μέσω αυτής της πράξης του στέλνει το μήνυμα της ισχύος της από ένα ευρωπαϊκό και ταυτόχρονα βαλκανικό κράτος, την Ελλάδα, προς τη Δύση. Προσεχώς λοιπόν μπορούμε να αναμένουμε ότι η Ρωσία θα χρησιμοποιήσει τον πυρήνα της πολιτικής ήπιας ισχύος της. (Ostrovsky A., 2015)

II) ΗΠΑ- ΡΩΣΙΑ

Όπως γνωρίζουμε ιστορικά, γίνονται αρκετές προσπάθειες ώστε να υπάρξει συνεννόηση μεταξύ της Ρωσίας και των Η.Π.Α αλλά συνήθως έρχονται σε ρήξη. Για παράδειγμα, η προσπάθεια εφαρμογής συμφωνίας εκεχειρίας ώστε να διακοπούν οι

βίαιες συγκρούσεις προς τη Συρία, ενώ ο υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ Τζον Κέρι κάλεσε τη Μόσχα να καθλώσει τα αεροπλάνα της στο έδαφος, τα οποία πετούν πάνω από περιοχές της Συρίας με τη συμπερίληψη της περιοχής του Χαλεπίου. Η Ρωσία σύμφωνα με δηλώσεις του Πεκίφ δεν επιθυμεί τη διακοπή σχέσεων με τις ΗΠΑ αλλά επισήμανε ότι πρέπει να γίνει προσπάθεια επίλυσης της συριακής κρίσης, από την άλλη πλευρά ωστόσο η ΗΠΑ βρισκόταν στα πρόθυρα διακοπής των συνομιλιών με τη Ρωσία.. (Lukyanov F.,2016)

Έτσι λοιπόν το επίπεδο της εμπιστοσύνης ανάμεσα στη Μόσχα και την Ουάσινγκτον έχει παρουσιάσει επιδείνωση λόγω της ανάληψης καθηκόντων του προέδρου των ΗΠΑ Ντόναλντ Τραμπ, όπως εκφράστηκε από το πρόσωπο του Βλαντίμιρ Πούτιν. (Harper S., 2017) Όταν μάλιστα ο ίδιος ρωτήθηκε για τις σχέσεις των δύο χωρών έπειτα από την εκλογή του Τραμπ ως πρόεδρου, ο Πούτιν ανέφερε ότι (μέσω της συνέντευξης που δόθηκε στη δημοσιότητα από το Κρεμλίνο):

«Κάποιος θα μπορούσε να πει πως το επίπεδο της εμπιστοσύνης σε επίπεδο εργασίας, ειδικά στο στρατιωτικό επίπεδο, δεν έχει βελτιωθεί, αλλά μάλλον έχει επιδεινωθεί».

Όταν μάλιστα έγινε σε αυτόν η ερώτηση για τις κατηγορίες σχετικά με τη συριακή κυβέρνηση ξεκίνησε επίθεση μέσω χημικών όπλων στην επαρχία Ιντλίμπ, ο Πούτιν απάντησε πως η Δαμασκός κατέστρεψε τα αποθέματα χημικών της όπλων. Είπε μάλιστα ότι πιστεύει πως υπάρχουν δύο πιθανές εξηγήσεις για το επεισόδιο στην Ιντλίμπ, ότι δηλαδή οι αεροπορικές επιδρομές της κυβέρνησης της Συρίας έπληξαν αποθήκες χημικών όπλων των ανταρτών, και απελευθέρωσαν δηλητηριώδες αέριο ή πως το γεγονός αυτό ήταν στημένο για να δυσφημίσει η κυβέρνηση της Συρίας. (Harper S., 2017)

Ο Πούτιν ανέφερε επιπροσθέτως, ότι κανένας μετασχηματισμός του NATO δεν είναι βρίσκεται σε εξέλιξη καθώς η Συμμαχία εξακολουθεί να υπάρχει στα πρότυπα της αντιπαράθεσης των συνασπισμών και παραμένει μόνο ως ιδεολογία. (Schallhorn K., 2017)

«Ο οργανισμός αυτός εξακολουθεί να ζει κατά το παράδειγμα της αντιπαράθεσης των συνασπισμών. Πραγματικά, είναι πολύ ιδεολογικοποιημένος, παρά τις διάφορες δηλώσεις ότι πρέπει να μετασχηματιστεί υπό τις παρούσες συνθήκες. Ακούσαμε πολλές τέτοιες δηλώσεις, αλλά δεν βλέπουμε κανέναν πραγματικό μετασχηματισμό», δήλωσε ο Πούτιν σε συνέντευξή του στο τηλεοπτικό κανάλι Μιρ. (The Guardian)

Ο ρώσος διπλωμάτης Ντμίτρι Πεσκόφ δήλωσε πως οι εκκλήσεις των δυτικών δυνάμεων στη Ρωσία να σταματήσει να υποστηρίζει τον πρόεδρο της Συρίας Μπασάρ αλ Άσαντ ισοδυναμούν με το να δίνουν ελευθερία στους τρομοκράτες. (Schallhorn K., 2017)

Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι το αμερικανικό κατεστημένο άσκησε πιέσεις και κατηγορίες εναντίον του Τραμπ ώστε να έχει πιο σκληρή στάση εναντίον του Πούτιν σε διάφορα ζητήματα όπως είναι αυτό της Συρίας. (Schallhorn K., 2017) Μάλιστα όπως φημολογείται υπήρξε ρωσική προεκλογική στήριξη του Τραμπ γεγονός που Αμερικανός Πρόεδρος αρνήθηκε κατηγορηματικά κάθε μορφή διασύνδεσης με τη Ρωσία δηλώνοντας μάλιστα:

«Αυτή η ιστορία των ρωσικών διασυνδέσεων είναι ένας παραλογισμός, είναι απλώς μια προσπάθεια συγκάλυψης των πολλών λαθών που διέπραξε η ηττημένη προεκλογική εκστρατεία της Χίλαρι Κλίντον» <http://www.iefimerida.gr/news/319375/ipa-oi-epafes-tramp-rosias-isos-megalytero-skandalo-apo-goyotergkeit>

Σχετικά με τις πιέσεις των Ηνωμένων Πολιτειών για την ενίσχυση της σκληρής στάσης του Τραμπ προς τη Ρωσία θα πρέπει να αναφερθεί το γεγονός της επίθεσης στα συριακά μαχητικά από πυραύλους που πραγματοποιήθηκε σε συριακή αεροπορική βάση, σύμφωνα με την αναφορά αμερικανού αξιωματούχου. Ο Αμερικανός Πρόεδρος αναφέρθηκε στην επίθεση με τοξικό αέριο στη Συρία, που υπήρξε αιτία θανάτου 86 ανθρώπων περίπου, ανάμεσά τους 27 παιδιά, την οποία η Ουάσιγκτον αποδίδει στον πρόεδρο της Συρίας Μπασάρ Αλ Άσαντ.

Ο Πούτιν απάντησε στον Τραμπ ότι η επίθεση που έκανε ήταν εναντίον ενός κυρίαρχου κράτους.

4.3 Μεταβολή πολιτικών θεσμών Ρωσίας- Επιπτώσεις

Ήδη από τη δεκαετία του 50' πολλοί αμερικανοί φοβόντουσαν πως η Σοβιετική Ένωση θα γινόταν παγκόσμια δύναμη, μεγαλύτερη από αυτή των Ηνωμένων Πολιτειών. Η Σοβιετική Ένωση κατείχε τη μεγαλύτερη επικράτεια σε εδάφη παγκοσμίως, και διέθετε τον τρίτο μεγαλύτερο πληθυσμό και την καλύτερη δυνατή δεύτερη οικονομία, ενώ βρισκόταν στη λίστα με τις πρώτες χώρες παραγωγής πετρελαίου και φυσικού αερίου έπειτα από τη Σαουδική Αραβία. (Neumann I.B.,1997)

Ακόμη η ΕΣΣΔ υπολογίζεται ότι είχε υπό την κατοχή της το 50% των πυρηνικών όπλων του κόσμου, είχε μεγαλύτερο αριθμό στρατιωτών από τις ΗΠΑ και απασχολούσε περισσότερους ανθρώπους στον τομέα της έρευνας και της ανάπτυξης. (Medushevskii, A.,2001)

Την περίοδο του 1959 όταν για ακόμα μια φορά η Σοβιετική Ένωση θα ξεπερνούσε τις Ηνωμένες Πολιτείες έως και το 1980, ο Λεονίντ Μπρέζνιεφ μετέδιδε στους δυτικούς ηγέτες ότι ο κομμουνισμός θα κυριαρχούσε στον κόσμο μέχρι και το 1995. Η ενίσχυση αυτών των προβλέψεων ακολούθησε έπειτα από τις υποθέσεις των ετησίων δεικτών της οικονομικής ανάπτυξης που άγγιζε σε ποσοστά το 5%- 6% και αύξηση του μεριδίου της ΕΣΣΔ στο παγκόσμιο ΑΕΠ κυμαινόταν σε ποσοστά 11% σε 12,3%, μεταξύ του 1950 και 1970. (Morozon, V.,2007) Μετέπειτα οι ρυθμοί ανάπτυξης της Σοβιετικής Ένωσης άρχισαν σταδιακά να μειώνονται. Από το 1986 ο Μιχαήλ Γκορμπατσόφ δήλωσε ότι η σοβιετική οικονομία άρχισε να αποδιοργανώνεται. Περίπου στα τέλη της δεκαετίας του '70 επιτροπές της κυβέρνησης των ΗΠΑ άρχισαν να υποστηρίζουν ότι σοβιετική ισχύς ξεπερνούσε για άλλη μια φορά την ισχύ των Ηνωμένων Πολιτειών και οι αμερικανικές εκλογές το 1980 έδειξαν φανερά το φόβο αυτό. Όμως το τελικό χτύπημα για τη Σοβιετική Ένωση σημειώθηκε το 1991. (Hosking G.,2001)

Η πτώση της ΕΣΣΔ συρρίκνωσε το κράτος της Ρωσίας σε σημαντικό βαθμό, εδαφικά, οικονομικά και στρατιωτικά. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα η ήπια ισχύς της κομμουνιστικής ιδεολογίας να έχει εξαφανιστεί. Μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης το ΑΕΠ της Ρωσίας άγγιξε το ποσοστό του 14% των ΗΠΑ και το κατά κεφαλήν εισόδημα μόλις στο 33% των ΗΠΑ. Η οικονομία της Ρωσίας βασιζόταν σε μεγάλο βαθμό στο πετρέλαιο και στο φυσικό αέριο καθώς αποτελούσαν τη μεγάλη δύναμη της χώρας, μια δύναμη ενεργειακή, καθώς και στα προϊόντα υψηλής τεχνολογίας να αντιπροσωπεύουν μόνο το 7% των εξαγόμενων προϊόντων της εν συγκρίσει με αυτή τη τάξης του 28% των Ηνωμένων Πολιτειών. (Neumann I.B., 2005)

Σήμερα, μέσα από τη γνώμη του Σεργκεί Καραγκάνοφ, η Ρωσία θα πρέπει να χρησιμοποιήσει “σκληρή ισχύ” (hard power), με τη συμπερίληψη της στρατιωτικής ισχύος διότι υπάρχει επικινδυνότητα στον κόσμο και η ήπια ισχύς δεν επαρκεί για να γίνει ένα κράτος μεγάλη δύναμη και να ανταπεξέλθει στις διεθνείς διαμάχες.

Οι πολιτικοί θεσμοί που είναι απαραίτητοι για μια καπιταλιστική οικονομία εκλείπουν και στα κράτη κυριαρχεί η διαφθορά. Το σύστημα της δημόσιας Υγείας είναι αρκετά αποδιοργανωμένο, οι δείκτες θνησιμότητας όλο και αυξάνονται, ενώ οι γεννήσεις μειώνονται σε σημαντικό βαθμό. Εκτιμάται μάλιστα, σύμφωνα με στοιχεία του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, μέχρι τα μέσα του αιώνα ότι ο πληθυσμός της Ρωσίας θα μειωθεί από τα 145 εκατομμύρια όπως μετράται σήμερα, στα 121 εκατομμύρια. Πολλά άρθρα αναφέρουν διάφορα σενάρια για τη Ρωσία και την εξέλιξή της. Ορισμένοι πιστεύουν ότι η χώρα θα εξελιχθεί σε μια βιομηχανοποιημένη χώρα όπου οι θεσμοί της θα χαρακτηρίζονται από διαφθορά όπως και ότι θα υπάρξουν δημογραφικά προβλήματα και προβλήματα υγείας που θα οδηγήσουν σε παρακμή του κράτους.

Στον αντίποδα, ορισμένοι θεωρούν ότι η εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων και ο εκσυγχρονισμός της Ρωσίας θα τη βοηθήσει να ξεπεράσει τα προβλήματά της και ότι ο Πρόεδρος Βλαντίμιρ Πούτιν κινείται προς τη σωστή κατεύθυνση. Όποιο και αν είναι τελικά το αποτέλεσμα, το μόνο σίγουρο είναι ότι η Ρωσία, μέσω της πυρηνικής της ισχύος, του ανθρωπίνου κεφαλαίου και της γεωγραφικής της θέσης (μεταξύ

Ευρώπης και Ασίας) θα είναι η αιτία να προκληθούν αλλαγές που είναι θα μεταβάλλουν τον παγκοσμιοποιημένο κόσμο. (Tsygankov, P., Tsygankov, A., 2004)

Πίνακας 1

Ρωσικά πολιτισμικά ρεύματα: Δυτικά - Μη-Δυτικά

Ευρώπη/Δύση ←————→ Μη Δυτικά

Συντηρητικοί Δυτικοί	Σλαβόφιλοι	Μεταγενέστεροι Σλαβόφιλοι
Φιλελεύθεροι Δυτικοί	Σοσιαλιστές Επεκτατικοί	Ανατολικοί
	Δημοκρατικοί Σοσιαλιστές	Δημοκρατικοί Σοσιαλιστές
	Πολιτισμένοι Ευρασιανιστές	Ευρασιανιστές
		Σοσιαλιστές Απομνηωτιστές
		Νέο- Ευρασιανιστές

(Tsygankov A.P., 2008)

Πίνακας 2

Ρωσικά πολιτισμικά ρεύματα: Βαθμός ουσιαστικότητας

Πιο απαραίτητα ←————→ Λιγότερο απαραίτητα

Προ- Σοβιετικοί Δυτικοί	Δυτικοί	Δημοκρατικοί Σοσιαλιστές
Σοβιετικοί	Σλαβόφιλοι	Πολιτισμένοι Ευρασιανιστές
Προ- Σοβιετικοί	Ανατολικοί	Ευρω- Ανατολικοί
	Σοσιαλιστές Επεκτατικοί	
	Σοσιαλιστές Απομονωτιστές	
	Φιλελεύθεροι Δυτικοί	
	Νέο- Ευρασιανιστές	

(Tsygankov A.P., 2008)

Πίνακας 3

Οι πολιτιστικές συζητήσεις της Ρωσίας: Αναγνώριση των λοιπών και αντιπροσωπευτικών συγγραφέων

	Μη αναγνωρισμένοι	Υπο αναγνώριση – Απειλή	Αναγνώριση- Αποδοχή
Eurocentrism	Milyukov	Danilevski	Stankevich
Eurasia	Solovyev Kozyrev	Leontyev Zyuganov	

(Tsygankov A.P., 2008)

4.4 Πολιτισμική διπλωματία της Ρωσίας

Ο πρόεδρος της Ρωσίας μέσω της επικοινωνίας που είχε με τον πρόεδρο της Αμερικής Ντόναλντ Τραμπ, ανέφερε ότι οι Η.Π.Α. θα υποστηρίξουν τις ζώνες ασφαλείας στη Συρία. (Happer S., 2017)

"Ένας από τους τρόπους ενίσχυσης της εκεχειρίας είναι η δημιουργία ζωνών ασφαλείας ή ζωνών αποκλιμάκωσης. Χθες μιλώντας με τον κύριο Τραμπ στο τηλέφωνο, συζητήσαμε το θέμα αυτό. Και κατάλαβα ότι η αμερικανική κυβέρνηση υποστηρίζει τις ιδέες αυτές"

Ανέφερε ο Βλαντίμιρ Πούτιν, καθώς αναφέρθηκε και στους συμμετέχοντες της συνομιλίας που προσπαθούσαν να επιλύσουν τα προβλήματα της κρίσης στη Συρία. Από την άλλη πλευρά, ο πρόεδρος της Τουρκίας Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν δήλωσε ότι θα συνεχίσει να δέχεται και να προσπαθεί να αντιμετωπίσει τις απειλές στα νότια σύνορα με το Ιράκ και την Συρία, μέσω των τρομοκρατικών οργανώσεων. Τα ζητήματα σχετικά με την πώληση στην Τουρκία συστοιχιών πυραύλων αντιαεροπορικής άμυνας S-400 ακούστηκε συνομιλίες των προέδρων της Ρωσίας

Βλαντίμιρ Πούτιν και της Τουρκίας Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν. Η Ρωσία ωστόσο κάνει μια προσπάθεια να πωλήσει τα συστήματα αυτά, χωρίς την επιβάρυνση του συμβολαίου πώλησης με πρόσθετους όρους. Παρατηρούμε μέσω αυτών των συνομιλιών ότι η Ρωσία προσπαθεί να εξομαλύνει τυχόν διαφορές και μέσω της διπλωματίας της να πετύχει τους σκοπούς της χωρίς διαμάχες. (Happer S., 2017)

Ωστόσο η μόνη “σκληρή” πολιτική που εφαρμόζει είναι αυτή απέναντι στις Η.Π.Α. Ο Πούτιν έχει εκφράσει την πεποίθησή του ότι όσοι συμμετέχουν στις συνομιλίες για την επίλυση της κρίσης στην Συρία που θα πραγματοποιηθούν στην πρωτεύουσα Αστανά του Καζαχστάν θα αποφασίσουν την για δημιουργία ζωνών ασφαλείας σε αυτή καθώς επίσης ότι ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας δεν θα σταματήσει παρά την εφαρμογή που θα έχουν οι ζώνες ασφαλείας. (Happer S., 2017)

Στις συνομιλίες του Πούτιν σημειώθηκαν και συζητήσεις σχετικά με ζητήματα ενέργειας. Πιο συγκεκριμένα, η κατασκευή του αγωγού φυσικού αερίου Turkish Stream και η κατασκευή του πυρηνικού σταθμού παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας Akyou. Ο Πούτιν δήλωσε ότι ο αγωγός αυτός θα ενισχύσει σημαντικά την ενεργειακή ασφάλεια της Τουρκίας και της Ευρώπης και θα διευρύνει τις δυνατότητες της Ρωσίας για την εξαγωγή φυσικού αερίου. Ακόμη σχετικά με την ασφάλεια μεταξύ των δυο χωρών ο Πούτιν αναφέρθηκε στο ζήτημα της ασφάλειας των Ρώσων τουριστών που επισκέπτονται την Τουρκία. Ανέφερε πως είναι σημαντικό να υπάρχει ασφάλεια στα τουρκικά θέρετρα και πως οι ρωσικές υπηρεσίες ασφαλείας είναι πρόθυμες να βοηθήσουν τις τουρκικές μυστικές υπηρεσίες στο ζήτημα αυτό. Τέλος, ανακοίνωσε ότι το 2019 είναι ένα Έτος Αφιερώματος τουρισμού και πολιτισμού στην Τουρκία και την Ρωσία, ενώ επισήμανε ότι η Ρωσία είναι πρόθυμη να προσφέρει διευκολύνσεις στον τομέα της βίζας για ορισμένες κατηγορίες τούρκων πολιτών, αλλά τόνισε πως πρέπει να υπάρξει βελτίωση στις μεταξύ τους σχέσεις ώστε να επιτευχθεί αυτό. (Fossum, J. and Trenz, J., 2006)

Η Ρωσία φαίνεται να κάνει προσπάθειες σύναψης στενών διπλωματικών σχέσεων με την Ασία εκτός από τη Ευρώπη και μέσω της προώθησης ου πολιτισμού της και των υπηρεσιών της να κερδίζει το σεβασμό των υπολοίπων χωρών. Μέσα από τις δηλώσεις του Πούτιν προκύπτει ότι τελικά η πολιτισμική διπλωματία της Ρωσίας φαίνεται να βρίσκει ανταπόκριση. (Happer S., 2017)

Ένα πρόσφατο γεγονός που αφορούσε τα πολιτισμικά δρώμενα της Ρωσίας δημιούργησε αναταραχές, αυτό της Eurovision 2017, καθώς η Ουκρανία θέλησε να απαγορεύσει τη συμμετοχή της αποστολής της Μόσχας, προφασιζόμενη την επίσκεψη της τραγουδίστριας που εκπροσωπούσε τη Ρωσία, τη Γιούλια Σαμοϊλοβα, στην Κριμαία μετά την προσάρτηση της χερσονήσου αυτής από τη Ρωσία, όπως ανακοίνωσε η ουκρανική υπηρεσία ασφαλείας. Η προσάρτηση της Κριμαίας είχε ως αποτέλεσμα σοβαρή διπλωματική κρίση στις σχέσεις της Ρωσίας και την Ουκρανία. Φαίνεται λοιπόν πως δημιουργούνται μεγάλες εντάσεις στις μεταξύ τους σχέσεις ακόμη και στα καλλιτεχνικά δρώμενα. Το Κίεβο, που κέρδισε διαγωνισμό της Eurovision του 2016 και ήταν ο φετινός διοργανωτής του διαγωνισμού, ανακοίνωσε ότι πιθανόν να απαγορεύσει την είσοδο σε ορισμένους Ρώσους καλλιτέχνες που τους θεωρεί “αντι- Ουκρανούς”. Σύμφωνα μάλιστα με την νομοθεσία της Ουκρανίας ορίζεται ότι η Ουκρανία έχει το δικαίωμα να απαγορεύει την είσοδο σε πολίτες που έχουν επισκεφθεί την Κριμαία (έπειτα από την προσάρτησή της) χωρίς λάβουν την απαραίτητα άδεια από το Κίεβο. Η προσπάθεια της Ρωσίας ώστε να μη δημιουργούνται εντάσεις στις διπλωματικές της σχέσης δεν είναι αποκλειστικά δική της υπόθεση αλλά χρειάζεται και τη συνεργασία των υπολοίπων χωρών.

<http://www.independent.co.uk/arts-entertainment/music/news/eurovision-song-contest-2017-russia-not-taking-part-yulia-samoylova-a7683761.html>

4.5 Η ρωσική δημόσια διπλωματία

Η δημόσια διπλωματία της Ρωσίας αποτελεί μια κοινή δραστηριότητα τόσο των Κυβερνητικών, όσο και των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, που στοχεύει στη διεύρυνση των διεθνών κοινωνικών σχέσεων του κράτους. Ο Ροσσοτρουόντνιτσεστβο στοχεύει στην υλοποίηση της παραγωγικής συνεργασίας με διάφορα Μη Κυβερνητικά Ιδρύματα, συνδέσμους, ενώσεις και άλλες οργανώσεις του κράτους της Ρωσίας. Η Ρωσία σήμερα έχει μεγάλη δυναμική για την ανάπτυξη της Δημόσιας Διπλωματίας. Το επίκεντρο της ανάπτυξής της είναι ο «ρωσικός κόσμος» όπου πολλοί άνθρωποι παγκοσμίως θεωρούν μεγάλη ανάγκη να έχουν υγιείς σχέσεις με τη Ρωσία, τη ρωσική γλώσσα και το ρωσικό πολιτισμό. Οι δυνατότητες της «ήπιας δύναμης» φαίνεται να βρίσκουν αντίκρισμα στους στόχους που θέτει σήμερα η Ρωσική Ομοσπονδία στο εξωτερικό, δηλαδή στην εξασφάλιση ενός ευνοϊκού

περιβάλλοντος, τη δημιουργία εκσυγχρονισμένων συμμαχιών, καθώς και την πραγματοποίηση της Ευρασιατικής ολοκλήρωσης. Η Δημόσια Διπλωματία δεν συμβάλλει μόνο στην ενίσχυση της συμπάθειας της Ρωσίας αλλά και προωθεί τα συγκεκριμένα συμφέροντά της, την εξωτερική της πολιτική τόσο σε δημόσιο, όσο και σε διαπροσωπικό επίπεδο(Kragh M., 2013)

Μια κίνηση ενίσχυσης της ρωσικής δημόσιας διπλωματίας ήταν αυτή που αφορά τη διεθνή δράση με τίτλο «Ρωσία – Αγάπη χωρίς σύνορα» που πραγματοποιήθηκε από 1 έως και 12 Μαρτίου του 2017 . Στη δράση αυτή διοργανωτής υπήρξε ο Ροσσοτρόντιντσεσβεσβο απευθυνόμενος σε 80 χώρες. Η δράση αυτή αφιερώθηκε αρχικά στην άνοιξη και στην παγκόσμια ημέρα της γυναίκας στις 8 Μαρτίου. Έτσι λοιπόν η Ρωσία εκπροσωπήθηκε μέσω της γυναικείας μορφής και προέβαλλε τη εικόνα της ως χώρα με φιλική στάση σε άλλες χώρες του κόσμου που προωθεί την αγάπη, την ειρήνη, την καλοσύνη και την ανθρωπιά που είναι από τις μεγαλύτερες αξίες της ζωής. <http://grc.rs.gov.ru/el>

Μεταξύ των δραστηριοτήτων που πραγματοποιήθηκαν υπήρξαν διαγωνισμοί, συναυλίες, εκθέσεις, ποιητικές και μουσικές βραδιές, και συναντήσεις με αξιόλογους καλλιτέχνες. Οι εκδηλώσεις πραγματοποιήθηκαν στα Ρωσικά Πολιτιστικά και Επιστημονικά Κέντρα όλου του κόσμου, όπως επίσης και σε συλλόγους των συμπατριωτών του εξωτερικού.

4.6 Ζήτημα περιφερειακής ολοκλήρωσης – Ευρασία

Το ζήτημα της περιφερειακής ολοκλήρωσης είναι ένα θέμα που απασχολεί για καιρό τη Ρωσία καθώς στη διεθνή πολιτική οι διαμορφωτικοί παράγοντες είναι πάντα πολλοί και μη ορατοί. Οι στρατηγικές που χρησιμοποιεί η Ρωσία επηρεάζονται από ποικίλους παράγοντες. Αρχικά όμως θα πρέπει να ορίσουμε τι εννοούμε με τον όρο ‘‘Περιφερειακή ολοκλήρωση’’ (Aybak, T., 2005).

«Ως περιφερειακή ολοκλήρωση νοείται η διαδικασία κατά την οποία θεσπίζονται οι κανόνες και οι δομές της συνεργασίας μεταξύ των Εθνών- Κρατών μιας συγκεκριμένης γεωγραφικής περιφέρειας η οποία συνεπάγεται τη μετατόπιση του κέντρου εξουσίας από

τις κυβερνήσεις του έθνους σε νέους θεσμούς μιας συλλογικής κυριαρχίας, σύμφωνα με την οποία τα κράτη-μέλη εκχωρούν μέρος της κυριαρχίας τους σε νέους θεσμούς»

Όταν η εθνική κυριαρχία μετριάζεται τότε προκαλείται αντιστάθμιση των δικαιωμάτων ψήφου λόγω των νέων θεσμών που έχουν δημιουργηθεί και είναι επιφορτισμένοι με τη λήψη αποφάσεων και την εκτέλεση συγκεκριμένων πολιτικών στα πεδία εκείνα που θεσμοθετήθηκε η περιφερειακή συνεργασία. Όταν σε θέματα που αφορούσαν τη Ρωσία αναφερόταν η έννοια της Ευρασίας τότε συνήθως γινόταν λόγος για τα χρόνια της μετα- σοβιετικής εποχής. Η περιφερειακή ολοκλήρωση της Ρωσίας στοχεύει στην προώθησή της στις περιοχές όπου παλαιότερα αναπτυσσόταν η Ρωσική Αυτοκρατορία και η Σοβιετική Ένωση. (Goody J., 2010)

Η δημιουργία της ‘‘Νέας Ευρασίας’’ χρειάζεται αρκετή προσπάθεια από την πλευρά της Ρωσίας ώστε να αναθεωρήσει τις συνηθισμένες της αντιλήψεις. Έπειτα από την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης στις αρχές της δεκαετίας του 1990 , το κράτος της Ρωσίας οδηγήθηκε αναδιανομή του των τρόπων επιρροής προς την Ευρασία. Οι Η.Π.Α έπειτα από τον Ψυχρό Πόλεμο, έγιναν υπερδύναμη και ένας μεγάλος αντίπαλος της Ρωσίας. Στα ανατολικά της ηπείρου όμως, άρχισε να αναπτύσσεται και ένας άλλος αντίπαλος, η Κίνα. Ωστόσο τα διάφορα εσωτερικά προβλήματα των χωρών της Κίνας, της Ευρώπης, της Ινδίας και της Ρωσίας ενίσχυσαν τη δύναμη των Η.Π.Α προς την Ευρασία. Ακόμη, τη δεκαετία του 90’ οι Η.Π.Α ενίσχυσαν τη θέση τους προς στην Ευρώπη, λόγω της επέκτασης του NATO και της αλλαγής του από μια περιφερειακή αμυντική δομή, σε ένα οργανισμό δια-περιφερειακών επιχειρήσεων. Από το 2010 υπήρξε περίοδος στασιμότητας για τις Η.Π.Α. καθώς και σημειώθηκαν οικονομικές δυσκολίες. Η εμπλοκή της Αμερικής σε συγκρούσεις στην Ευρασία την οδήγησαν σε σημαντική πτώση. Οι αμερικανοί επιθυμούν πλέον να συνάψουν σχέσεις με την Κίνα. Μάλιστα το ενδιαφέρον τους στρέφεται προς την περιοχή του Ειρηνικού. (Goody J., 2010)

Η Ένωση Κρατών της Νοτιοανατολικής Ασίας (ASEAN), έπειτα από 45 χρόνια λειτουργίας του θεσμού έχει γίνει ένα λειτουργικό μοντέλο οικονομικής, πολιτικής και πολιτιστικής ολοκλήρωσης, χαρακτηρίζεται ως μοναδική διακρατική δομή στην

Ασία. Στην ASEAN, συμμετέχει η Ινδονησία μία επίσης ανερχόμενη δύναμη της Ασίας, αλλά μέχρι στιγμής η ένωση λειτουργεί σα μια κοινότητα ίσων κρατών. Οι χώρες της ASEAN έχουν θεσπίσει ένα περιφερειακό φόρουμ, όπου αποτελείται από τους εξής εταίρους: τις Η.Π.Α, την Κίνα, την Ε.Ε. και η Ρωσία. Αν τελικά η Ρωσία παραμείνει ένα κυρίαρχο κράτος με ικανότητες να οργανώσει και να εξασφαλίσει τον χώρο της έπειτα από τη σοβιετική διάσπαση και αντισταθεί στις φιλοδοξίες των ηγεμόνων, τότε θα ενεργήσει προς όλες τις γεωπολιτικές κατευθύνσεις. Η έννοια της Εθνικής Ασφάλειας της χώρας του 1997 χαρακτήρισε τη Ρωσία ως μια «ισχυρή ευρωπαϊκή και ασιατική δύναμη» και συνέστησε στη Ρωσία να διατηρήσει ισότιμη αποστασιοποίηση στις σχέσεις με τους «παγκόσμιους οικονομικούς και πολιτικούς παράγοντες της Ευρώπης και της Ασίας» και παρουσίασε ένα θετικό πρόγραμμα για την ενσωμάτωση της σε αυτή. Φαίνεται πως σήμερα γίνεται προσπάθεια να υλοποιηθεί αυτό το σχέδιο της Ρωσίας. (Tsygankov, A.P., 2007)

Η πρόσφατη κρίση στην Ουκρανία εστίασε στις χώρες που βρίσκονται ανάμεσα στη Ρωσία και την ΕΕ, μια περιοχή που υπήρχε εδώ και πολύ καιρό στο στόχαστρο της διεθνούς πολιτικής. Συχνά οι περιοχές αυτές ονομάζονται «Ανατολική Γειτονιά» της ΕΕ ή «χώρες κοντά στη Ρωσία» Η νέα προσπάθεια οικοδόμησης των περιφερειών που επιδιώκει η Ρωσία μέσω των πλαισίων της Ευρασιατικής ολοκλήρωσης αποτελεί ένα κρίσιμο ζήτημα. (Dragneva P., Wolczuk K.2015a)

Στις 29 Μαΐου 2014, η Ρωσία, η Λευκορωσία και το Καζακστάν υπέγραψαν τη Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρασιατικής Οικονομικής Ένωσης (EEU), η οποία επεκτείνει τις διατάξεις της υφιστάμενης Ευρασιατικής Τελωνειακής Ένωσης (Ecu), η οποία τέθηκε σε ισχύ το 2015. Αυτό το καθεστώς ένταξης ενθαρρύνθηκε από τον Ρώσο πρόεδρο Βλαντιμίρ Πούτιν ως μια νέα, καλύτερη έκδοση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το οποίο η αμερικανίδα υπουργός Εξωτερικών Χίλαρι Κλίντον κατηγόρησε ως νέα μορφή της Σοβιετικής Ένωσης. Η κίνηση αυτή ωστόσο είναι μια προσπάθεια οικονομικής ολοκλήρωσης, στην οποία υπάρχουν εμπόδια λόγω των πολιτικών αντιφάσεων. Ως αντιστάθμιση της επιρροής του εναλλακτικού καθεστώτος ένταξης της ΕΕ (Ανατολική Εταιρική Σχέση), η Ρωσία έχει μετατοπίσει τη διπλωματία της από την πειθώ στον εξαναγκασμό και η Μόσχα προσφεύγει όλο και περισσότερο στη χρήση της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως ένα εργαλείο της εξωτερικής της πολιτικής. (Dragneva P., Wolczuk K.2015a)

Κεφάλαιο 5^ο

Ρωσία και περιφερειακή Αρχιτεκτονική – Η περίπτωση της Ευρασίας

Η περιφερειακή αρχιτεκτονική αφορά τη μορφολογία των χωρών στο χάρτη και την επικοινωνία που έχουν μεταξύ τους. Όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενα κεφάλαια, η Ρωσία διαθέτει μεγάλη ισχύ ώστε να επηρεάζει αρκετά τόσο τα κράτη της Ευρασίας όσο και της Μέσης Ανατολής.

Η Ευρασία θεωρείται το κέντρο του κόσμου που ενώνει το Βορρά με το Νότο. Περιλαμβάνει τόσο τον Ειρηνικό όσο και τον Ατλαντικό ωκεανό όπου είναι από τους μεγαλύτερους ωκεανούς του πλανήτη. Αυτό σημαίνει ότι η χώρα που μπορεί να ελέγξει κατά κάποιο τρόπο τα κράτη της Ευρασίας ή να συνεργάζεται μαζί τους τότε έχει πολλά οφέλη. Από τις χώρες με ισχυρή διπλωματία και πολιτική προέκυψε πως είναι τόσο οι Η.Π.Α. όσο και η Ρωσία. Ωστόσο, οι ωκεανοί ελέγχονται από τις Ηνωμένες Πολιτείες. Επομένως, η χώρα του δεύτερου νησιού του πλανήτη, της αμερικανικής ηπείρου δηλαδή, εφόσον ελέγχει τις ανοιχτές ωκεάνιες εκτάσεις, αυτομάτως θεωρείται η σημαντικότερη χώρα του κόσμου, παρόλο που βρίσκεται σε μια περιφερειακή θέση. (Dragneva, R. & Wolczuk, K. 2015a)

Στις μέρες μας όμως η κατάσταση αυτή φαίνεται να έχει αλλάξει ριζικά. Τόσο οι γεωγραφικοί, τεχνολογικοί και πολιτικοί παράγοντες έχουν δημιουργήσει ένα νέο γεωπολιτικό μοντέλο που είναι πρωτοφανές για την ιστορία του ανθρώπινου γένους. Ως εκ τούτου η Ρωσία φαίνεται πως έχει τη δυναμική να επηρεάζει τις χώρες της Ευρασίας, δημιουργώντας νέα μορφολογικά δεδομένα με την εισαγωγή της περιφερειακής της πολιτικής. Η Ρωσία έχει αρχίσει να μετέχει σε οργανισμούς και συμμαχίες με χώρες της Ασίας ώστε να μπορεί να έχει συνεχή πρόσβαση σε αυτές και να ικανοποιεί ορισμένα πολιτικά της συμφέροντα. (Dreyer, I., & Popescu, N. 2014)

5.1 Η περιοχή της Ευρασίας

Η περιοχή της Ευρασίας αποτελεί μεγάλο ρίσκο σχετικά με την απόφαση των επόμενων δεκαετιών για το ποιος θα ελέγξει αυτόν τον χώρο και ιδιαίτερα το κέντρο του, που είναι η Ανατολική Μεσόγειος. Μέχρι και πριν λίγα έτη το ερώτημα αυτό ήταν εύκολο να απαντηθεί. Οι Ηνωμένες Πολιτείες, που αποτελούν την κατεξοχήν ναυτική δύναμη του πλανήτη θα ήταν ο βασικός επόπτης των περιοχών αυτών. Όμως, εδώ και λίγο καιρό οι δραματικές αλλαγές στην τέχνη και την τεχνολογία του πολέμου, προερχόμενες κυρίως από την Κίνα, άλλαξαν τα δεδομένα αυτά. Ειδικότερα, για προσωπικούς της λόγους, η Κίνα ανέπτυξε οπλικά συστήματα και πολεμικές μεθοδολογίες, με στόχο την αμφισβήτηση της ναυτικής ισχύος των Ηνωμένων Πολιτειών στα εγγύς ύδατα γύρω από την Ευρασία. Αυτές οι ικανότητες χαρακτηρίζονται από Αμερικανούς ειδικούς HEAT (High End Asymmetrical Threats) και στηρίζονται στη δημιουργία πλεγμάτων αντι-πρόσβασης και άρνησης περιοχής, επιδιώκοντας να μετατρέψουν τα πλεονεκτήματα του Αμερικανικού Ναυτικού σε μειονεκτήματα στα παράκτια ύδατα και να διώξουν τα αμερικανικά πολεμικά πλοία βαθιά στην ασφάλεια των ωκεανών. (Lanozska, 2016).

Ωστόσο οι ικανότητες αυτές δεν είναι αποκλειστικό προνόμιο της Κίνας, ούτε χρειάζονται εξειδικευμένη τεχνολογία ώστε να αναπτυχθούν. Κράτη όπως το Ιράν για παράδειγμα έχουν αρχίσει επενδύσεις σε αυτές τις ικανότητες, ενώ είναι δεδομένο ότι την υψηλότερη τεχνολογία στους σχετικούς τομείς κατέχει το κράτος της Ρωσίας, άρα είναι σε θέση να αναπτύξει πλέγματα προβολής ισχύος από τη στεριά στη θάλασσα πολύ μεγαλύτερα από εκείνα της Κίνας ή οποιουδήποτε άλλου κράτους. (Tsygankov A.P.,2008)

5.1.1. Το δράμα της Ευρασίας

Η εσωτερική πολιτική της Ρωσίας χαρακτηρίζεται από μια πάλη ανάμεσα σε μια φιλοαμερικανική και φιλελεύθερη ελίτ από μιας άποψης, ενώ από την άλλη πλευρά,

το μεγαλύτερο μέρος της ρωσικής πνευματικής ελίτ και της ρωσικής κοινωνίας, συμπεριλαμβανομένου και του Πούτιν, είναι η διατήρηση της ρωσικής ταυτότητας. Η Ρωσία στοχεύει στη δημιουργία ενός πολυπολικού κόσμου, ο οποίος θα αντιστέκεται στην αμερικανική ηγεμονία και ως εκ τούτου αυτό είναι προϋπόθεση για τη διατήρηση της ρωσικής ταυτότητας. Το πιο σημαντικό σημείο της πραγματικότητας στο διεθνές πεδίο είναι οι θεμελιώδεις αλλαγές στην αρχιτεκτονική της παγκόσμιας πολιτικής. Υπάρχουν διαφορετικά είδη διεθνούς τάξης που ακολουθούν το ένα το άλλο. Για να κατανοήσουμε καλύτερα τι σημαίνει αυτό είναι σημαντικό να αναφερθούμε σε δύο θεωρίες.

Αρχικά, σύμφωνα με τις ιδέες του Carl Schmitt για το *Νόμο της γης* και τη γερμανική πολιτική θεωρία του Schmitt, υπήρξε ο πρώτος Νόμος της γης που αντιστοιχούσε στις παραδοσιακές αυτοκρατορίες του προ-νεωτερικού παρελθόντος. Έτσι, είχαμε ένα είδος προ-νεωτερικής παγκόσμιας τάξης όπου οι δρώντες, οι ιεραρχίες, οι ηγεμονίες, οι ισορροπίες ισχύος ήταν εντελώς διαφορετικές ως προς τη δομή σε σχέση με τη νεωτερικότητα. (Schmitt C, 1987) Σύμφωνα με τη θεωρία του Carl Schmitt θα λέγαμε επομένως πως η διαφωνία μεταξύ των κρατών οδήγησε τελικά σε αμφισβήτηση της ηγεμονίας του δυτικού φιλελευθερισμού. Η ανάμειξη της Ρωσίας στα ζητήματα της Ουκρανίας αποτελεί παράδειγμα αυτού του γεγονότος. Η διαφωνία της Ρωσίας απειλεί τη δύναμη του φιλελευθερισμού ως συστήματος διεθνών κανόνων. (Schmitt C, 1987)

Ο Carl Schmitt, ο οποίος έχει αναφερθεί στον παγκοσμιοποιημένο φιλελευθερισμό, τονίζει την αντίσταση της Ρωσίας σχετικά με τους λεπτούς μηχανισμούς της παγκόσμιας φιλελεύθερης διακυβέρνησης. Βάσει της θεωρίας του Schmitt, επισημαίνεται η διαφωνία της Ρωσίας ως μια προσπάθεια διατήρησης της κρατικής κυριαρχίας και του μοναδικού "τρόπου ζωής" της, όπως και ο κρατικός πλουραλισμός της παγκοσμίως. Στην πραγματικότητα, για την εξάλειψη της σύγκρουσης, η φιλελεύθερη διακυβέρνηση επιχειρεί να καταστείλει τον κρατικό πλουραλισμό ως πιθανή αιτία σύγκρουσης, ωστόσο, μακροπρόθεσμα αυτό μπορεί να προκαλέσει ριζική αντίσταση σε κάθε λύση. (Schmitt C, 1987)

Όπως είναι γνωστό, η Ρωσία υποκινεί εσωτερικές διαιρέσεις στα φιλελεύθερα κράτη και, ενώ απαιτεί οι ελίτ να επαναπατρίσουν τα ξένα περιουσιακά τους στοιχεία, εκείνη δημιουργεί συμμαχίες με ομάδες ευρωπαϊκής σκέψης και πολιτικά κόμματα

στην Ευρώπη. Το Γαλλικό Εθνικό Μέτωπο, το Κόμμα Ανεξαρτησίας του Ηνωμένου Βασιλείου και το γερμανικό Die Linke Κόμμα υπερασπίζονταν την εξωτερική πολιτική της Ρωσίας (Lanozska, 2016). Μερικά από τα βασικά μέλη του NATO και της ΕΕ, όπως η Γερμανία, η Γαλλία, η Ελλάδα και η Ιταλία, είναι σε ετοιμότητα να παραβλέψουν τη διαφωνία της Ρωσίας λόγω των ισχυρών οικονομικών δεσμών τους μαζί της. (Mankoff, 2013).

Η στρατηγική της αντίστασης βοηθά τη Ρωσία να μάθει τα αδύνατα σημεία της φιλελεύθερης διεθνούς τάξης πριν ακόμη ξεκινήσει η σύγκρουση στην Ουκρανία. Στη στρατηγική της αντίστασης, η Ρωσία δεν πήρε τη θέση του εχθρού της Δύσης. Επί πολλά έτη δε η Ρωσία έχει υποστηρίξει μια τυπική δημοκρατική εικόνα, που προσομοιώνει την τήρηση των διεθνών φιλελεύθερων προτύπων και ισχυρίζεται ότι είναι εταίρος της Δύσης. Ο Schmitt υποστηρίζει ότι ο πολλαπλασιασμός των φιλελεύθερων καθεστώτων και των διεθνών οργανισμών δεν αποτελεί τον μοναδικό τρόπο με τον οποίο η παγκόσμια διακυβέρνηση επιχειρεί να επιτύχει την παγκόσμια ειρήνη. (Schmitt C, 1987)

Μεγαλύτερο ρόλο διαδραματίζουν ορισμένες τεχνικές αποπολιτικοποίησης, με στόχο την καταστολή των διαφορών μεταξύ των κρατών ως των αιτίων των συγκρούσεων. Στην περίπτωση αυτή, η αντίσταση του σύγχρονου κράτους έρχεται σε απάντηση στην αποδυνάμωση της κυριαρχίας του, την υποτίμηση του τρόπου ζωής του και την επιβολή ενιαίας διεθνούς τάξης. Ως εκ τούτου, η παγκόσμια διακυβέρνηση υποτιμά τη φύση της διεθνούς πολιτικής, η οποία βασίζεται σε μια πληθώρα διαφορετικών οραμάτων της ζωής. Επομένως, η διαφορά και η σύγκρουση αλληλοσυνδέονται, η πολιτική είναι ο ισχυρότερος ανταγωνισμός, πράγμα που σημαίνει ότι η αποπολιτικοποίηση οδηγεί σε αντίσταση. Όσο η παγκόσμια διακυβέρνηση προσπαθεί να εξαλείψει την αστάθεια σε κάθε είδους συμπεριφορά, τόσο πιο ριζοσπαστική αντίσταση προκαλεί. Ειδικότερα, ο υβριδικός πόλεμος είναι το μέσο της κατανόησης του ευρύτερου σχεδίου της στρατηγικής της Ρωσίας για υβριδική αντίσταση. Η ιδιαιτερότητα της αντίστασης της Ρωσίας έγκειται στο γεγονός της κατοχής της γνώσης για τις αδυναμίες της φιλελεύθερης διακυβέρνησης, καθώς και στην ουσιαστική παρουσία της στο σύστημα παγκόσμιας διακυβέρνησης. (Schmitt C, 1987)

Ο δεύτερος Νομός της γης είναι γνωστός ως *διεθνές σύστημα της Βεστφαλίας* που βασίζεται στην κρατο-κεντρική θεώρηση. Αποτελεί στοιχείο νεωτερικότητας και μάλιστα πολιτικής νεωτερικότητας. Αποκαλείται δεύτερος Νομός της γης από τον Schmitt και παγκόσμιο διεθνές σύστημα από τον Buzan και τον Little. Αυτή είναι η δεύτερη διεθνής τάξη όπου υπάρχει ένας νέος δρών που θεωρείται ως ένας κανονικός και μοναδικός δρών με τον κανονιστικό τρόπο. Είναι το εθνικό κράτος το οποίο στηρίζεται στο μοντέλο του σύγχρονου ευρωπαϊκού κράτους, το οποίο ήταν ένα είδος δικαίου ή κανονιστικού παραδείγματος που έγινε καθολικά αποδεκτό μετά τη συνθήκη ειρήνης της Βεστφαλίας. Δηλαδή, στον κόσμο της Βεστφαλίας επικρατούν δύο σημαντικές αρχές: η κυριαρχία, πράγμα που σημαίνει ότι πάνω από το εθνικό κράτος δε θα μπορούσε να υπάρξει κανένα νομικό υποκείμενο το οποίο θα μπορούσε να περιορίσει την απόλυτη ελευθερία του κράτους να συμπεριφέρεται όπως εκείνο επιθυμεί σε οποιαδήποτε κατάσταση, με τρόπο που αντιστοιχεί στα εθνικά του συμφέροντα, τα εγωιστικά και απολύτως υλιστικά του συμφέροντα. Αυτή είναι η πρώτη αρχή του συστήματος της Βεστφαλίας, δηλαδή ο μόνος παράγοντας στη διεθνή κλίμακα είναι το εθνικό κράτος. (Schmitt C, 1987)

Η δεύτερη αρχή ορίζει ότι η αρχή της κυριαρχίας προϋποθέτει την αναρχία στο διεθνές σύστημα. Η αναρχία επομένως είναι το λογικό αποτέλεσμα της κυριαρχίας καθώς εάν κάποιος είναι ο ανώτατος άρχων δεν θα πρέπει να υποτάσσεσαι σε καμία βούληση που προσπαθεί να επιβληθεί από το πάνω. Ως εκ τούτου, αν έχουμε πραγματικά κυρίαρχα εθνικά κράτη δεν θα μπορούσε να υπάρξει κάποιο υποκείμενο ή θεσμικό όργανο που θα μπορούσε θεωρητικά να επιβάλλει τη θέλησή του στις κυρίαρχες οντότητες. Αυτές είναι οι δύο αρχές της διεθνούς τάξης *της Βεστφαλίας ή του δεύτερου Νόμου της γης*. (Schmitt C, 1987)

Έπειτα από τα δραματικά γεγονότα του 20ου αιώνα και τη δημιουργία του διπολικού κόσμου ο οποίος θεωρητικά ήταν στο πλαίσιο του συστήματος της Βεστφαλίας, καθώς ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών βασίζεται στην αναγνώριση της αρχής της κυριαρχίας του Βεστφαλιανού συστήματος, η απόλυτη κυριαρχία του κάθε εθνικού κράτους αποτελεί ένα είδος κανονιστικής προσέγγισης. Έτσι, υπήρχε η διπολική διεθνής τάξη που θεωρητικοποιήθηκε από τον Carl Schmitt ως ο τρίτος Νόμος της γης και η οποία στην ρεαλιστική παράδοση, τη νεο-ρεαλιστική αμερικανική

παράδοση διατυπώθηκε μέσω των ιδεών του Kenneth Waltz ο οποίος πρότεινε την ιδέα της ισορροπίας δυνάμεων και αναγνώρισε επίσης το διπολικό σύστημα ως την πιο λογική και πλήρη έκφραση της λογικής της ανάπτυξης των διεθνών σχέσεων. Έτσι, εκείνο που μας ενδιαφέρει είναι ότι ο Waltz, που είναι διεθνώς αναγνωρισμένος επιστήμονας, επέμεινε στο διπολικό σύστημα και στην αιωνιότητα αυτού του συστήματος μόλις λίγο πριν την εξαφάνιση της Σοβιετικής Ένωσης. Ήταν ενδιαφέρον το γεγονός ότι ένας πολύ αναγνωρισμένος διεθνής λόγιος βεβαίωσε την παραμονή της καταστροφής της Σοβιετικής Ένωσης ότι το διπολικό σύστημα αποτελεί το τέλος, δηλαδή την τελική μορφή που μπορεί να λάβει το διεθνές σύστημα.

Έπειτα από την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης υπήρχαν αποδείξεις σε διεθνές επίπεδο ότι ο κόσμος εισήλθε σε φάση μετάβασης προς την επόμενη μορφή διεθνούς τάξης. Από την πλευρά τους, οι Buzan και Little ανέπτυξαν τις θέσεις μέσω της αγγλικής σχολής των διεθνών σχέσεων και ειδικά τη μεταμοντέρνα της εκδοχή η οποία είναι γνωστή ως ιστορική Κοινωνιολογία και η οποία αποτελεί ένα είδος τάσης στη μεταθετικιστική προσέγγιση των διεθνών σχέσεων.

Η ιδέα των Buzan και Little σχετικά με το επόμενο διεθνές σύστημα ήταν αυτή της δημιουργίας ενός μεταμοντέρνου διεθνούς συστήματος όπου, σύμφωνα με τον Karl Schmitt, δημιουργείται το ερώτημα του τετάρτου Νόμου της γης. Οι Buzan και Little δεν απαντούν επακριβώς στην ερώτηση για το εάν ότι το διεθνές σύστημα θα είναι ένα μεταμοντέρνο διεθνές σύστημα. Είναι ωστόσο σημαντικό το πώς περιγράφουν αυτό το σύστημα. Το πλαίσιο αυτής της περιγραφής αντιστοιχεί περισσότερο ή λιγότερο σε αυτό που οι νέο-φιλελεύθεροι και οι στοχαστές της παγκοσμιοποίησης επιβεβαιώνουν ή στον τρόπο με τον οποίο οι νέο-μαρξιστές, όπως ήταν ο Wallerstein, περιγράφουν το παγκόσμιο σύστημα. Από τη μια πλευρά λοιπόν υπάρχει η έννοια ενός παγκόσμιου συστήματος με ένα εντελώς διεθνοποιημένο οικονομικό κέντρο, δηλαδή τον πλούτο του Βορρά, αλλά από την άλλη πλευρά μια φτωχή περιφέρεια. Τελικά το γεγονός αυτό αποτελεί μια πολύ συγκεκριμένη διαφορά μεταξύ του μεταμοντέρνου διεθνούς συστήματος και του Βεστφαλιανού συστήματος. (Neumann I.B,2008)

Η βασική ιδέα αυτού του μεταμοντέρνου διεθνούς συστήματος είναι ακριβώς η εξαφάνιση του εθνικού κράτους. Υπάρχει επομένως ένα είδος τέλους της εθνικής κρατικής υπόστασης ως αρχή των διεθνών σχέσεων. Είναι μια διαδικασία, δεν είναι

κάτι δεδομένο, δεν είναι ένα γεγονός, αλλά είναι μια σαφώς παρατηρήσιμη τάση στην οποία τώρα συμμετέχουμε. Αυτή η ιδέα, ότι δηλαδή το εθνικό κράτος παύει να είναι ο μοναδικός και καθολικός δρών των διεθνών σχέσεων είναι γεγονός αλλά, μέσα στο πλαίσιο της νεοφιλελεύθερης ή και της νέας -μαρξιστικής προσέγγισης αναζητούν επίσης και την εναλλακτική αυτής της έννοιας και θεωρούν ότι αυτή η διαδικασία είναι μόνο η αρχή της εξαφάνισης οποιουδήποτε είδους εθνικού κράτους. (Neumann I.B,2008)

Υπάρχουν όμως φαινόμενα, πολύ σημαντικά, όπως ο ρόλος της ανάπτυξης των ΜΚΟ στη διεθνή πολιτική, όπου οι μη κρατικοί φορείς όπως τα δίκτυα ΜΚΟ μπορούν να υποχρεώσουν την κυβέρνηση μιας χώρας να λάβει αποφάσεις. Έτσι λοιπόν, ενεργούν σε υπερεθνικό επίπεδο, δεν αναγνωρίζουν τα σύνορα και μπορούν να υπαγορεύουν τη θέλησή τους σε διακρατικό επίπεδο. Παρατηρείται επομένως το φαινόμενο της Αραβικής Άνοιξης, όπου πρέπει να αντιμετωπιστεί ένα είδος στρατηγικής δικτύων που δίνουν στο τέλος μια συγκεκριμένη πολιτική απόφαση. Την εξαφάνιση, για παράδειγμα, ενός ηγέτη ή την εμφάνιση μιας εξέγερσης. Δεν αποτελεί μια παραδοσιακή εξέγερση, είναι ένα είδος της μεταμοντέρνας εξέγερσης, μιας των κοινωνικών δικτύων όπου οι ΜΚΟ και διαφορετικά τμήματα της κοινωνίας των πολιτών δρουν σε υπερεθνικό επίπεδο. (Schmitt C, 1987)

Υπάρχουν και πολλά άλλα φαινόμενα τέτοιου είδους. Παραδείγματος χάρη η οικονομική παγκοσμιοποίηση η οποία κάνει διαφορετικές χώρες και κοινωνίες να εξαρτώνται η μία από την άλλη μέχρι του σημείου όπου τα εθνικά συμφέροντα θεωρούνται ότι είναι λιγότερο σημαντικά από τα συμφέροντα των υπερεθνικών χρηματοπιστωτικών εταιριών. Ουσιαστικά βρισκόμαστε στο κέντρο μετάβασης από το σύστημα της Βεσφαλίας ή το δεύτερο Νόμο της γης σε ένα μεταμοντέρνο σύστημα. Θα πρέπει επομένως να καταστεί σαφές ότι δύο επιπλέον έννοιες που συνδέονται με την γεωπολιτική και σχετίζονται με το πώς δημιουργείται η νέα παγκόσμια τάξη, είναι νέα υπερεθνική τάξη ή το μεταμοντέρνο διεθνές σύστημα. (Schmitt C, 1987)

Για αιώνες, η Ρωσία έχει συμμετάσχει σε έντονες αλληλεπιδράσεις μεταξύ των περιφερειών της Ευρώπης, της Ασίας και της Μέσης Ανατολής και έχει παρουσιάσει ανάπτυξη από την αλληλεπίδραση αυτή. Όσοι μελετούν τον τομέα των διεθνών σχέσεων (international Relations) αντιλαμβάνονται ότι η στάση ης Ρωσίας παραμένει

σε μεγάλο βαθμό εθνοκεντρική και ηγεμονική αντικατοπτρίζοντας διάφορες πολιτιστικές γνώμες των δυτικών εθνών, κυρίως των Ηνωμένων Πολιτειών (Tsygankov A.P.,2008)

Προσφάτως οι Ρώσοι ανέπτυξαν έναν ακόμη διαπολιτισμικό διάλογο. Ο Πρόεδρος της Ρωσικής Κυβέρνησης Πούτιν προσπαθεί με κάθε τρόπο να επιτύχει το όραμα της Ρωσίας, δηλαδή η Ρωσία ήταν, είναι και θα είναι μέρος της Ευρωπαϊκής δύναμης καθώς ένα μέρος της απλώνεται προς τη Δύση (Putin,2005). Ο Πούτιν επομένως μιλά ξεκάθαρα αλλά κινείται προς την ίδια κατεύθυνση της ελευθερίας και της δημοκρατίας των Ευρωπαίων όμως πράττει σύμφωνα με τους δικούς της όρους και τους ειδικούς δεσμούς με τα μη ευρωπαϊκά έθνη. Οι υποστηρικτές του Πούτιν ερμηνεύουν το όραμά του χρησιμοποιώντας την έννοια της “Ευρω- Ανατολής” η οποία διαφέρει από την προηγούμενη έννοια της “Δύσης” ή της “Ευρασίας” (Tsygankov 2007). Υποστηρίζουν επομένως ότι υπάρχει μια νέα ιδέα πολιτισμού της Ρωσίας. Αρχικά, οι χώρες της Ευρω-Ανατολής, όπως η Ρωσία, η Ουκρανία και το Καζακστάν, μοιράζονται με την Ευρώπη τις ίδιες αξίες της οικονομίας της αγοράς και της ανάπτυξης της μεσαίας τάξης. Δεύτερον, λόγω της ανησυχίας τους για την εγχώρια οικονομία η ευρω-ανατολική πλευρά είναι αναγκαίο να χαρακτηρίζεται από πολιτική σταθερότητα. Τέλος, η εσωτερική μεταμόρφωση των Ευρω-Ανατολικών χωρών απαιτούν τη διαφύλαξη της πολιτικής κυριαρχίας και την υπεράσπιση των προσπαθειών των υπολοίπων χωρών να εκμεταλλευτούν τους εσωτερικούς πόρους της περιοχής αυτής. (Tsygankov A.P.,2008)

Τελικά, η γεωγραφική τοποθέτηση της Ρωσίας μεταξύ της Ευρώπης και Ασίας, δημιουργεί έντονες διακρατικές αλληλεπιδράσεις και αξιόλογο διάλογο μεταξύ των κρατών που εμπλέκονται στις περιοχές αυτές. Μέχρι το δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα οι Ρώσοι στοχαστές αναφέρονταν κατ’ αποκλειστικότητα στη σύνδεση της Ρωσίας με την Ευρώπη όμως η κατάσταση άρχισε να αλλάζει με την ήττα της Ρωσίας στον πόλεμο της Κριμαίας και έπειτα από την αυξανόμενη αντίληψη ότι η Ευρώπη δεν ήταν διατεθειμένη να δώσει στη Ρωσία τη δέουσα αναγνώρισή της. Η πιο πρόσφατη συζήτηση σχετικά με τη Ευρασία αποκάλυψε μια σειρά προσπαθειών ανάπτυξης διαλόγου μεταξύ διαφορετικών πολιτισμών. Ο ιδεαλισμός του ρωσικού λόγου προβάλλει την ανάγκη για πνευματική πρόοδο και τη μετάβαση από την μη αναγνώριση της, στην αναγνώριση και την αποδοχή. (Tsygankov A.P.,2008)

Έπειτα από την έλευση στην εξουσία του Βλαντίμιρ Πούτιν το 2000, η Ρωσία εξακολούθησε να παραμένει μεγάλη δύναμη, αλλά αναγνωρίστηκε και η σημαντικότητα της στην οικονομία της διεθνούς αγοράς. Η Ρωσία επιφανειακά υιοθέτησε το φιλελεύθερο μοντέλο εξωτερικής πολιτικής που ειδικότερα φαίνεται να επιθυμεί την κρατική κυριαρχία. Ουσιαστικά η προεδρία του Πούτιν εστιάζει στο πώς το ρωσικό κράτος θα πρέπει να κυβερνάται με άμεσο τρόπο ενώ τα υπόλοιπα κράτη με έμμεσο τρόπο. Η πολιτική του στοχεύει στο να κάνει τη Ρωσία ισχυρή δύναμη ξανά αν και στις μέρες μας επικρατεί διεθνώς το φιλελεύθερο πρότυπο πολιτισμού. (Neumann I.B,2008)

5.2 Η αποδυνάμωση της Ρωσίας

Η αποδυνάμωση της Ρωσίας σχετίζεται κυρίως με την οικονομία της. Σύμφωνα λοιπόν με το σύνταγμα της Ρωσίας, το οποίο σε καμία των περιπτώσεων δεν θα πρέπει να παραβεί ο Πούτιν, η κεντρική τράπεζα της Ρωσίας είναι μέλος της κεντρικής τράπεζας των κεντρικών τραπεζών της BIS (Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών) που εδρεύει στη Βασιλεία της Ελβετίας. Επειδή όμως η BIS, όπως και η κεντρική τράπεζα της Αγγλίας και η Fed (Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ), ελέγχονται από τους Rothschild, η κεντρική τράπεζα της Ρωσίας λειτουργεί ουσιαστικά ώστε να ωφελήσει μια ξένη δύναμη. Ως εκ τούτου, όπως όλες οι κεντρικές τράπεζες που ελέγχονται από την BIS, έτσι και η κεντρική τράπεζα της Ρωσίας δεν μπορεί να εκδώσει περισσότερα ρούβλια, από όσα της είναι επιτρεπτά από τα αποθέματα συναλλάγματος που έχει. Πέρα από αυτό η Ρωσία προχωρά προς πώληση πετρελαίου έναντι δολαρίων και έτσι επηρεάζει τις συναλλαγές της με την Κίνα, ενώ με τα δολάρια που εισπράττει αγοράζει ομόλογα του αμερικανικού δημοσίου από τα οποία τα δολάρια επιστρέφουν στη Fed. (Bordachev, T. , 2008)

Η Ρωσία επομένως πουλά πετρέλαιο σε αντάλλαγμα ηλεκτρονικών χρημάτων που εκδίδονται από έναν υπολογιστή των Η.Π.Α. και ουσιαστικά δίνει τη δυνατότητα στη Fed να επιτίθεται στην οικονομία της ίδιας της κυβέρνησης της Ρωσίας. Για να μπορέσει ωστόσο ο Πούτιν να κάνει εθνικοποίηση της κεντρικής τράπεζας της χώρας του θα χρειαστεί μία εξουσιοδότηση, η οποία απαγορεύεται τελικά από το

ρωσικό σύνταγμα. Το γεγονός αυτό θα μπορούσε να ανατραπεί είτε με έναν νόμο που θα ψηφιζόταν από τη Ρωσική Δουμά, είτε μέσα από κάποιο δημοψήφισμα. Ο Πούτιν όμως φοβούμενος για κατηγορία πραξικοπήματος καθώς ήδη παρουσιάζεται στα ΜΜΕ της Δύσης ως δικτάτορας και εφόσον μια τέτοια κίνηση σημαίνει αρχή του τέλους για το δυτικό χρηματοπιστωτικό σύστημα, η μοναδική λύση είναι το δολάριο και κάθε πιθανή λύση οδηγεί σε αδιέξοδο. (Kreutz, A., 2007)

Οι Η.Π.Α αν τελικά έχαναν το προνόμιο της τύπωσης δολαρίων εξοφλώντας όλες τις ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις τους ηλεκτρονικά θα οδηγούνταν σε χρεοκοπία. Ο Πρόεδρος της Ρωσίας γνωρίζει πως πολύ δύσκολα θα αποφασίσει να διεξάγει τη μάχη των μαχών, με εθνικοποίηση της κεντρικής τράπεζας της χώρας του αν όμως δεν το κάνει τότε αναγκαστικά θα υποκύψει στις επιθέσεις της Αμερικής. . (Kreutz, A., 2007)

Ο έλεγχος της Ευρασίας αποτελεί τη λύση για τη παγκόσμια κυριαρχία όπως αναφέρεται από το διεθνολόγο Brzezinski. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή τόσο η Κίνα όσο και η Ρωσία μαζί με το Καζακστάν, το Κιργιστάν και το Τατζικιστάν δημιούργησαν τον Οργανισμό Συνεργασίας της Σαγκάης (Shanghai Cooperation Organization ή SCO) ενώ το 2001 εντάχθηκε επισήμως και το Ουζμπεκιστάν σε αυτόν. (White, S., 2000)

Ωστόσο εκτός από την παγκόσμια κυριαρχία που μπορεί να μην είναι επιτυχής τελικά, η βασική επιδίωξη του Οργανισμού της Σανγκάης είναι η εδραίωση του ως ένας δεύτερος πόλος ισχύος, ώστε να εξισώσει τη μονοπολική ηγεμονία των ΗΠΑ και του NATO κατά τα τελευταία χρόνια. Η Ρωσία και Κίνα, ως ισχυρές δυνάμεις παγκοσμίως επιδιώκουν την αποκατάσταση της θέσης της ως μεγάλης δύναμης μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ για την πρώτη, ενώ η Κίνα επιθυμεί τη διεθνή επιρροή της που θα είναι ανάλογη με την οικονομική της δυναμική. (White, S., 2000)

Εν αντιθέσει με τη Βορειοατλαντική συμμαχία, ο SCO στοχεύει στα ζητήματα της εσωτερικής ασφάλειας με την αποφυγή της στρατιωτικής παρέμβασης σε τρίτες χώρες. Οι δράσεις του οργανισμού αφορούν εκτός από την ασφάλεια τα οικονομικά, στρατιωτικά, ενεργειακά, πολιτιστικά και τραπεζικά ζητήματα που είναι συγκροτημένα από σχετικές Συνθήκες με τα αντίστοιχα διοικητικά όργανα. Οι αποφάσεις λαμβάνονται έπειτα από ομοφωνία των έξι μελών που έχουν ίσα

δικαιώματα στις ψηφοφορίες. Επίσημες γλώσσες στον οργανισμό έχουν οριστεί τα κινέζικα και τα ρώσικα.

Παρά το γεγονός ότι ο Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης δεν παρουσιάζει τη συνοχή και δεσμευτικότητα των μελών του NATO ωστόσο είναι σημαντικό το γεγονός ότι οι έξι χώρες μέλη του Οργανισμού καταλαμβάνουν σε άθροισμα το 60% της συνολικής έκτασης της Ευρασίας, δηλαδή το 1/4 του παγκόσμιου πληθυσμού. Έπειτα από την ένταξη στη συμμαχία του Πακιστάν και της Ινδίας το καλοκαίρι του 2017 και πιθανόν και του Ιράν μελλοντικά ο αριθμός κατάληψης και ελέγχου μέρους της Ευρασίας όλο και αυξάνεται. (Baylis, J., Smith, S. and Owens, P., 2013)

Όσον αφορά τα οικονομικά ζητήματα, οι δυο ισχυρές χώρες του Οργανισμού της Σαγκάης Κίνα και Ρωσία προσπαθούν να προτείνουν η καθεμία τα δικά της ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα. Σύμφωνα με αυτό το Πεκίνο επιθυμεί την τελωνειακή ένωση ώστε να απελευθερωθεί το εμπόριο και να καταργηθούν οι δασμοί, ενώ η Μόσχα τάσσεται υπέρ των επενδύσεων στις μεταφορές και την ενέργεια. (White, S., 2000)

Από τις φιλοδοξίες που έχει ο Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης είναι η δημιουργία μιας αναπτυξιακής τράπεζας με κοινό ταμείο που θα παρέχει ασφάλεια στην οικονομία των μελών αλλά και την ανεξαρτησία τους από το Δυτικό χρηματοπιστωτικό μονοπώλιο.

Υπήρξαν αρκετά δομικά προβλήματα σε πολιτικό και οικονομικό επίπεδο για τα κράτη του οργανισμού, κυρίως λόγω του γεγονότος ότι πέντε από τα έξι κράτη ήταν προερχόμενα από τη διάσπαση της Σοβιετικής Ένωσης, με αποτέλεσμα να ξεκινήσουν από την αρχή την ανοικοδόμηση τους σε πολιτικό και οικονομικό επίπεδο. (Baylis, J., Smith, S. and Owens, P., 2013)

Σχετικά με τον εσωτερικό ανταγωνισμό στο πεδίο της οικονομίας φαίνεται να υπάρχει διχασμός απόψεων της Κίνας και της Ρωσίας καθώς η πρώτη επιθυμεί τη δημιουργία ελεύθερης ζώνης εμπορίου των υλικών που παράγει αλλά και για τις εισαγωγές πρώτων υλών για τη βιομηχανία της, όμως η Ρωσία επιθυμεί την αποτροπή των φθηνών κινεζικών αγαθών στις δικές της αγορές αλλά και στα υπόλοιπα κράτη του οργανισμού (Kreutz, A., 2007)

Τελικά, για τη Ρωσία οι πόλεμοι αυτοί που χαρακτηρίζονται ως χαοτικοί, όπως εκείνος διεξάγεται που στη Συρία, αποδομούν κρατικές οντότητες, πολύτιμες για τη μελλοντική γεωπολιτική της στρατηγική, ενώ, βλάπτουν καταστάσεις που θα πρέπει να πάψουν να υπάρχουν και να επικρατήσει η ειρήνη. Στον αντίποδα, για τις Ηνωμένες Πολιτείες παρόμοιες συγκρούσεις, που καταστρέφουν την ενότητα της αυτονομημένης Παγκόσμιας Νήσου, μπορούν να διαλύσουν τα βασικά συστατικά της στοιχεία, δηλαδή τα συμπαγή κράτη και να αποτρέψουν τη δημιουργία μιας κυρίαρχης Ευρασιατικής δύναμης, είναι μια θετική κατάσταση που πρέπει να ενισχυθεί. (Baylis, J., Smith, S. and Owens, P., 2013)

Εν κατακλείδι, ακόμη και αν θεωρήσουμε ότι πράγματι αυτό που συμβαίνει στη Συρία είναι ο ανταγωνισμός ηγεμονικών δυνάμεων, το γεγονός παραμένει ότι η μία από αυτές τις δυνάμεις προωθεί μια γεωπολιτική στρατηγική που προϋποθέτει την ύπαρξη συμπαγών και σταθερών κρατών, ενώ η άλλη επιδιώκει την ύπαρξη κατεστραμμένων κρατών, που δεν θα επιτρέψουν στη Ρωσία να δημιουργήσει την αρχιτεκτονική που αυτή επιθυμεί στην περιφέρειά της.

5.3 Η σύγχρονη γεωπολιτική αρχιτεκτονική

Οι Η.Π.Α. εφόσον γνωρίζουν πως φτάνει το τέλος της παγκόσμιας ηγεμονίας τους, θεωρούν ως μεγαλύτερη απειλή της θέσης τους την Κίνα, και πολύ περισσότερο τη Ρωσία. Σύμφωνα με τον Brzezinski, στρατηγικό αναλυτή των Η.Π.Α., επειδή η εποχή της μονοκρατορίας της υπερδύναμης στον πλανήτη φτάνει στο τέλος της, θα πρέπει να αναλάβει την πρωτοβουλία, όσον αφορά την αναδιάταξη της παγκόσμιας αρχιτεκτονικής. Οφείλει όμως να λάβει υπ' όψιν της πέντε θεμελιώδεις αλήθειες σε σχέση με την καινούργια αναδιανομή της παγκόσμιας πολιτικής εξουσίας – καθώς επίσης τη βίαιη πολιτική αφύπνιση της Μέσης Ανατολής, η οποία σηματοδοτεί το ξεκίνημα ενός νέου παγκόσμιου αναπροσανατολισμού. (Bordachev, T. , 2008)

Οι αλήθειες αυτές είναι οι κάτωθι:

- 1) Οι Η.Π.Α. αποτελούν ακόμη την ισχυρότερη δύναμη στον πλανήτη, σε πολιτικό, οικονομικό και στρατιωτικό επίπεδο. Σύμφωνα με αυτό λοιπόν λόγω των

πολύπλοκων γεωπολιτικών αλλαγών, όσον αφορά τις εκάστοτε περιφερειακές ισορροπίες, οι Η.Π.Α. έχουν πάψει πλέον να είναι μία παγκόσμια «αυτοκρατορική» δύναμη – κάτι που όμως ισχύει επίσης για όλες τις άλλες μεγάλες χώρες. (Freedman, R. O., 2000)

- 2) Η Ρωσία σήμερα βιώνει μία νέα φάση της διάλυσης της αυτοκρατορίας της. Κατά τη διάρκεια αυτής της επώδυνης διαδικασίας, δεν αποκλείεται εντελώς πως η Ρωσία να είναι βασικός επόπτης της Ευρασίας αν αναλογιστεί κανείς ότι θα δράσει έξυπνα και δεν θα μετατραπεί σε ένα ηγετικό ευρωπαϊκό εθνικό κράτος.

Σήμερα όμως αποξενώνει ορισμένα κράτη της τότε αυτοκρατορίας της όπως η Ουκρανία, η Λευκορωσία και η Γεωργία, και πολύ περισσότερο στις χώρες της Βαλτικής.

- 3) Η Κίνα ενεπλάκη σε έναν σταθερό αγώνα, επιβραδύνοντας τον το τελευταίο χρονικό διάστημα, με στόχο να αναδειχθεί σε έναν ισότιμο αντίπαλο των Η.Π.Α. Δεν επιθυμεί ωστόσο προκαλεί για την ώρα αντιδράσεις. Από στρατιωτικής άποψης φαίνεται πως επιδιώκει με μία νέα γενιά όπλων να επιτύχει μία επαναστατική αλλαγή, ενώ την ίδια στιγμή προσπαθεί να διευρύνει την περιορισμένη παρουσία της ως θαλάσσια δύναμη. (White, S., 2000)

- 4) Η Ευρώπη σήμερα δεν αποτελεί μία παγκόσμια δύναμη, ενώ πιθανότατα δεν θα γίνει ποτέ. Μπορεί όμως να διαδραματίσει έναν εποικοδομητικό ρόλο, αν τελικά αναλάβει την ηγεσία του πλανήτη, σε σχέση με τις διεθνείς απειλές εναντίον της παγκόσμιας ευημερίας, καθώς επίσης της επιβίωσης του ανθρώπου. Ακόμη, η Ευρώπη συνδέεται πολιτικά και πολιτισμικά με τα σημαντικότερα αμερικανικά συμφέροντα στη Μέση Ανατολή, στηρίζοντας τα, ενώ η σταθερότητα της Ευρώπης εντός του NATO διαδραματίζει σπουδαίο ρόλο για μία εποικοδομητική μακροπρόθεσμη λύση, όσον αφορά την κρίση της Ουκρανίας-Ρωσίας. (Freedman, R. O., 2000)

- 5) Τέλος, η παρούσα, βίαιη πολιτική αφύπνιση των μουσουλμάνων της παλαιότερης αποικιοκρατικής εποχής, αποτελεί μερικώς μία καθυστερημένη αντίδραση εναντίον της τρομακτικής καταπίεσής τους, κυρίως από τις ευρωπαϊκές δυνάμεις. Ταυτόχρονα όμως, η πρόσφατη αναζωπύρωση των παλαιών δυσανεσκειών, επίσης εντός του Ισλάμ, διαδραματίζει έναν ρόλο διχασμού, όπου οι ιστορικές θρησκευτικές ισλαμικές διαιρέσεις, ουδεμία σχέση έχουν με τη Δύση. (Freedman, R. O., 2000)

Αν τελικά θελήσει κανείς να αναλύσει τις πέντε αυτές αλήθειες, θα οδηγηθεί στη διαπίστωση ότι οι Η.Π.Α., όσον αφορά την αναδιάταξη της παγκόσμιας αρχιτεκτονικής, σκέφτονται να αναλάβουν την ηγεσία με έναν έξυπνο τρόπο. Η βία δηλαδή η οποία έχει εκραγεί πρόσφατα εντός του μουσουλμανικού κόσμου, διευρυνόμενη περιστασιακά περαιτέρω, ενώ θα μπορούσε να εμφανισθεί και σε άλλες περιοχές του τρίτου κόσμου, να αναχαιτιστεί, χωρίς να καταστρέψει την παγκόσμια τάξη πραγμάτων. (Katz, M. N., 2001)

Θα μπορούσαν επίσης να αναφερθούν τα εξής:

- ❖ Οι Η.Π.Α. θεωρούν πως θα μπορούσαν να είναι αποτελεσματικές στη Μέση Ανατολή, εάν δημιουργούσαν μία συμμαχία, η οποία θα συμπεριλάμβανε τη Ρωσία και την Κίνα, σε κάποιον διαφορετικό βαθμό την κάθε μία. Πιθανόν λοιπόν να ήταν αυτός ο στόχος, εάν υποθέσουμε πως υποκίνησαν οι ίδιες τις αναταραχές στην περιοχή, μέσω της χρηματοδότησης της ISIS. Για να μπορέσει ωστόσο να συμβεί κάτι τέτοιο, θεωρούν πως θα έπρεπε αρχικά η Ρωσία να πάψει να ασκεί τη βία μονομερώς εναντίον των γειτονικών της κρατών (Ουκρανία, Γεωργία και τις χώρες της Βαλτικής). Όμως το NATO περικυκλώνει συνεχώς τη Ρωσία, γεγονός που οδηγεί σε άλλα συμπεράσματα. (Katz, M. N., 2001)

Σχετικά με την Κίνα, βάσει των Η.Π.Α, θα έπρεπε εκείνη να εγκαταλείψει τις σκέψεις, σύμφωνα με τις οποίες η εγωιστική παθητικότητα, όσον αφορά τις κλιμακούμενες τοπικές κρίσεις στη Μέση Ανατολή, θα αναδειχθεί πολιτικά και οικονομικά σε ένα πλεονέκτημα της σε σχέση με τις φιλοδοξίες που έχει παγκοσμίως. Αυτό σημαίνει ότι η παρορμητική πολιτική που ασκεί θα πρέπει να αλλάξει σε διορατική, ως μακροπρόθεσμο όραμα, σύμφωνα με την επιθυμία των Η.Π.Α.

- ❖ Η Ρωσία, για πρώτη φορά στην ιστορία της, ευρίσκεται στη διαδικασία μετατροπής της σε ένα πραγματικό εθνικό κράτος. Το γεγονός αυτό αποτελεί μία εξέλιξη που δεν είναι μόνο εξαιρετικά σημαντική αλλά αγνοείται γενικότερα. Η τσαρική αυτοκρατορία με τον πολυεθνικό, αλλά πολιτικά παθητικό πληθυσμό της, έλαβε τέλος με τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο, έχοντας αντικατασταθεί από την μπολσεβίκικη, τάχα ανεξάρτητη ένωση

εθνικών δημοκρατιών (Σοβιετική Ένωση), η ηγεσία της οποίας βρισκόταν στην πραγματικότητα σε ρωσικά χέρια. (Freedman, R. O., 2000)

Η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης το 1991 οδήγησε στην ξαφνική δημιουργία ενός βασικού ρωσικού κράτους, όπως επίσης και στη μετάλλαξη των μη ρωσικών δημοκρατιών της πρώην σοβιετικής ένωσης σε τυπικά ανεξάρτητα κράτη. Τα κράτη αυτά εδραιώνουν σήμερα την ανεξαρτησία τους χρησιμοποιώντας τόσο τη Δύση, όσο και την Κίνα με διαφορετικούς τρόπους και σε διαφορετικές περιοχές, εις βάρος της Ρωσίας.

Τελικά το τι μέλλει γενέσθαι σχετικά με τη Ρωσία εξαρτάται από την ικανότητα της να μετατραπεί σε ένα σημαντικό εθνικό κράτος, με μεγάλη επιρροή, το οποίο να είναι μέρος μίας ενωμένης Ευρώπης. Εάν δεν συμβεί αυτό, τότε θα είχε δραματικές αρνητικές συνέπειες όσον αφορά την ικανότητα της Ρωσίας να αντισταθεί σε μία κλιμακούμενη εδαφική και δημογραφική πίεση εκ μέρους της Κίνας, η οποία, λόγω της αυξανόμενης ισχύος της, είναι όλο και περισσότερο απρόθυμη να τηρήσει τις άνισες συμφωνίες που της έχει επιβάλλει η Ρωσία στο παρελθόν.

Η μεγάλη οικονομική επιτυχία της Κίνας απαιτεί από τη συγκεκριμένη χώρα υπομονή, καθώς επίσης τη συνειδητοποίηση ότι, η πολιτική βιασύνη οδηγεί σε κοινωνικό βάρος. Η καλύτερη πολιτική προοπτική για την Κίνα στο άμεσο μέλλον είναι να εξελιχθεί στο σημαντικότερο σύμμαχο των Η.Π.Α., όσον αφορά την ανάσχεση του παγκοσμίου χάους κάθε είδους, όπως διαπιστώνεται σήμερα στη Μέση Ανατολή.

Εάν δεν σταματήσει η βία, τότε θα επεκταθεί στις νότιες και ανατολικές περιοχές της Ρωσίας, καθώς επίσης στις δυτικές της Κίνας. Έτσι, οι στενότερες σχέσεις μεταξύ της Κίνας και των νέων δημοκρατιών στην κεντρική Ασία, με τα πρώην βρετανικά μουσουλμανικά κράτη στη νοτιοδυτική Ασία, κυρίως με το Πακιστάν, και πολύ περισσότερο με το Ιράν, λόγω της θέσης στρατηγικής του και της οικονομικής του σημασίας, αποτελούν τους φυσικούς στόχους μίας τοπικής γεωπολιτικής δραστηριοποίησης της – οφείλουν όμως να είναι επίσης οι στόχοι μίας παγκόσμιας αμερικανικής και κινεζικής προσέγγισης.

Στη Μέση Ανατολή δεν θα υπάρξει καμία σταθερότητα, όσο οι τοπικές οπλισμένες μιλιταριστικές ομάδες θα υπολογίζουν ότι, θα είναι αυτές που θα είναι η άμεσα

ωφελοόμενες από την εδαφική νέα τάξη πραγμάτων στην περιοχή, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις θα μπορούν να ασκούν μία πολιτική εξτρεμιστικής βίας.

Τελικά, για να μπορέσει η κατάσταση αυτή να αλλάξει, θα πρέπει να συνεργαστούν οι Η.Π.Α. με τη Ρωσία και την Κίνα, σε συνδυασμό με μία υπεύθυνη άσκηση βίας , όπως είναι οι στρατιωτικές επιχειρήσεις, από κράτη που έχουν εδραιωθεί στην περιοχή όπως είναι το Ιράν, η Τουρκία, το Ισραήλ και η Αίγυπτος. Η Σαουδική Αραβία δημιουργεί αμφιβολίες, σχετικά με την ικανότητα της να διαδραματίσει έναν εποικοδομητικό ρόλο στην περιοχή, μεταξύ άλλων επειδή προωθεί το θρησκευτικό φανατισμό.

Αυτές επομένως είναι οι απόψεις των Αμερικανών, όσον αφορά τη νέα γεωπολιτική τάξη πραγμάτων. Ωστόσο θεωρούν ως μεγαλύτερη απειλή για την παγκόσμια ηγεμονία τόσο την Κίνα όσο και τη Ρωσία, επιθυμώντας να υποχρεώσουν τη δεύτερη να μετατραπεί σε ένα εθνικό κράτος, εγκαταλείποντας το αυτοκρατορικό παρελθόν της. Σε κάθε περίπτωση, ο στόχος ορισμένων σημαντικών προσωπικοτήτων της υπερδύναμης είναι να μην υπάρξει άλλη ηγεμονική δύναμη στον πλανήτη, την ίδια στιγμή που οι Η.Π.Α αδυνατούν να τα καταφέρουν, αλλά μία συμμαχία των ισχυρών κρατών, υπό την επίβλεψή της σε συνεργασία με τη Ρωσία και την Κίνα θα μπορούσε να φέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα. Ενδιαφέρουσα είναι η πρόταση της ένωσης της Ρωσίας με την Ευρώπη, την οποία φυσικά δεν επιθυμεί με κανέναν τρόπο η προεδρία της Γερμανίας, εφόσον δεν επιθυμεί κανένα αντίπαλο περιοχή της, ενώ ταυτόχρονα προσπαθεί να ανεξαρτητοποιηθεί από της Η.Π.Α., με τη βοήθεια της ΕΕ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

Οι σχέσεις Δύσης και Ρωσίας

6.1 Οι σχέσεις Δύσης- Ρωσίας

Για αρκετά χρόνια οι Ρώσοι αναρωτιόντουσαν αν ανήκουν στην Ευρώπη ή τη Δύση. Έπειτα από την κατάρρευση της ΕΣΣΔ, η οικονομική μεταρρύθμιση στη Ρωσία ακολούθησε τα δυτικά πρότυπα. Οι σχέσεις με την Ευρωπαϊκή Ένωση υπήρξαν στενές σχετικά με την εξωτερική πολιτική της Ρωσίας. Ωστόσο, η πολιτική της ΕΕ στηρίζεται στο γεγονός ότι η Ρωσία θα υιοθετήσει τα ευρωπαϊκά πρότυπα. (Barnett M., Duvall R., 2005)

Μέσα από μια μελέτη σχετικά με τις σχέσεις της Δύσης και της Ρωσίας τα τελευταία χρόνια προκύπτει το συμπέρασμα ότι η Ρωσία αποτελεί γεωπολιτικό αντίπαλο της Δύσης και ότι η προεδρία του Πούτιν έχει αποδείξει πολλές φορές αυτό τον ισχυρισμό. Έπειτα από τη διάλυση της ΕΣΣΔ έγινε μια προσπάθεια απόσχισης των πρώην Σοβιετικών Δημοκρατιών από την επιρροή της Μόσχας και η στροφή τους προς τις Δημοκρατίες σύμφωνα με τα δυτικά πρότυπα με απώτερο σκοπό την εδραίωση της αμερικανικής επιρροής στην Ευρασία. Τα τελευταία χρόνια όμως ο ρώσος πρόεδρος με την εκμετάλλευση της ενεργειακής ισχύος της Ρωσίας και τη σταδιακή μετατόπιση του αμερικανικού ενδιαφέροντος προς την Ασία, όπως και την αποδυνάμωση της Ευρώπης, ακολούθησε την πολιτική επανάκτησης της ρωσικής επιρροής στο “εγγύς εσωτερικό”. (Barnett M., Duvall R., 2005)

Με τις ενεργειακές κρίσεις που σχετίζονταν με την Ουκρανία που σημειώθηκαν το 2006 και το 2009, τις επιθέσεις της κυβέρνησης στην Εσθονία το 2007 και τον πόλεμο με τη Γεωργία το 2008, αλλά και τις διπλωματικές ενέργειες όπου η Ρωσία

κέρδισε τον πρώτο γύρο, ακολούθησε η κρίση για την Ουκρανία. (Ljubownikow S., Crotty J., Rodgers P.,2013)

Σε δημόσια εμφάνισή του το 2007, J. Evans, που υπήρξε εκείνο το διάστημα Γενικός Διευθυντής της βρετανικής υπηρεσίας αντικατασκοπείας MI5, σε δήλωσή του αναφέρθηκε πως : *«από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και μετά δεν έχουμε δει μείωση στον αριθμό των αδήλωτων πρακτόρων των ρωσικών υπηρεσιών πληροφοριών στο Ηνωμένο Βασίλειο στην Ρωσική Πρεσβεία και σε παρεμφερείς οργανισμούς που ασκούν μυστική δράση εδώ»* (Ljubownikow S., Crotty J., Rodgers P.,2013)

Εδώ και πολλά χρόνια αρκετοί δημοσιογράφοι, όπως ο L. Harding και ο L. Edward, προειδοποιούν ότι η Δύση έχει να αντιμετωπίσει έναν ακόμη Ψυχρό πόλεμο όπου τα τελευταία τέσσερα έτη παρατηρείται σημαντική κλιμάκωση των ρωσικών επιχειρήσεων, όχι μόνο στην σφαίρα επιρροής της Ρωσίας που είναι γνωστή στα σύνορα Ευρώπης-Ασίας (Ουκρανία, Μολδαβία, Γεωργία) αλλά και στο εσωτερικό των δυτικών χωρών. (Dragneva R., Wolczuk K., 2015a)

Υπάρχουν ακόμη αρκετά στοιχεία ότι η Ρωσία πραγματοποιεί μία στοχευόμενη στρατηγική εκστρατεία που αποσκοπεί στη διάβρωση της φιλελεύθερης δημοκρατίας στην Ευρώπη και τις ΗΠΑ, και να πλήξει το NATO και την Ε.Ε. Η εκστρατεία αυτή αφορά τον γνωστό ‘‘Υβριδικό Πόλεμο’’ όπως έχει ονομαστεί. Στην περίπτωση των χωρών της Δύσης, αυτό περιλαμβάνει ψηφιακές επιθέσεις ενάντια σε κυβερνητικούς στόχους, υποδομές, εταιρίες, πανεπιστήμια, Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και ατόμων. Επιπλέον στοχεύει στην πολιτική επιρροή στην κοινή γνώμη των χωρών, στην παραπληροφόρηση και στην ιδιωτικότητα ορισμένων στόχων. Τέλος αποσκοπεί στην ανάμειξη στις εσωτερικές υποθέσεις, στα πολιτικά ζητήματα, στις εκλογές και στα δημοψηφίσματα μέσω της άμεσης ή έμμεσης χρηματικής ή πολιτικής υποστήριξης από τα κόμματα της ακρο- δεξιάς ή και της ακρο- αριστεράς. (Bildt, C., 2004)

Πολλά είναι επομένως τα ερευνητικά και εκπαιδευτικά ινστιτούτα που προσπαθούν να αναλύσουν τη λειτουργία του διαδικτύου, η οποία συντονίζεται από τη ρωσική υπηρεσία ασφαλείας FSB, τα κρατικά πρακτορεία ειδήσεων, όπως είναι το Sputnik και το RT που οργανώνουν εκστρατείες παραπληροφόρησης σε ευρωπαϊκές χώρες. Οι εκστρατείες αυτές ασκούν ουσιαστικά εκφοβισμό και βία σε οποιονδήποτε ή

οτιδήποτε εκφράζει κάποια ανησυχία σχετικά με τις δραστηριότητες της κυβέρνησης της Ρωσίας. (Prodi, R., 2002)

Επιπροσθέτως, ενώ αυτός ο πόλεμος που δεν έχει κηρυχτεί ακόμη από μόνος του αποτελεί τεράστια πρόκληση σχετικά με τις πολιτικές, κοινωνικές και λειτουργικές υποδομές των δυτικών χωρών, η πιο μεγάλη πρόκληση υπάρχει στο γεγονός ότι οι κοινωνίες της δύσης έχουν αποπροσανατολιστεί λόγω των εσωτερικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν και αδυνατούν να είναι σε φάση άμυνας. Κυρίως αυτό συμβαίνει λόγω των πολιτικών κομμάτων και οργανισμών που υποστηρίζονται από τη Ρωσία και αναμειγνύονται στα εσωτερικά θέματα των χωρών αυτών.

Σύμφωνα με το αρχηγείο του NATO, τα μέλη του Βορειοατλαντικού Συμφώνου συμφωνούν ότι θα πρέπει να γίνει δαπάνη χρημάτων για την αντιμετώπιση των νέων απειλών. Πρακτικά ωστόσο μόνο 5 από τα 28 κράτη μέλη του NATO δύνανται να διαθέσουν το 2% του ΑΕΠ τους στις αμυντικές δαπάνες. Έτσι λοιπόν τα χρήματα είναι ο βασικός στόχος της συνόδου του NATO που πραγματοποιείται στην περιοχή των Βρυξελλών . (Prodi, R., 2002)

Πριν μερικά έτη ο Πούτιν περιέγραψε την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης ως *«τη μεγαλύτερη γεωπολιτική καταστροφή του αιώνα»*. Έκτοτε, επισημαίνει ότι είναι σε ετοιμότητα να εκμεταλλευτεί κάθε αδυναμία των άλλων χωρών. Λόγω της γεωγραφικής τους θέσης, οι τρεις χώρες της Βαλτικής αποτελούν τα αδύναμα σημεία του NATO. Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, η Δυτική συμμαχία μπόρεσε να φέρει τις ισορροπίες στην ποσοτική υπεροχή των κρατών του Συμφώνου της Βαρσοβίας μέσω των καλύτερων συστημάτων σε όπλα. Ωστόσο η Ρωσία φαίνεται να έχει καταφέρει στις μέρες μας να μειώσει το ποιοτικό χάσμα με τη Δύση, ακόμη και αν η Μόσχα είναι πλέον αριθμητικά κατώτερη από το NATO στις περισσότερες περιοχές. Η Δύση υπερέχει σε αριθμό στρατιωτών, ελικοπτέρων, πολεμικών πλοίων και υποβρυχίων. (White, S. 2000)

Τελικά θα ήταν λειτουργούσε θετικά μια πολιτική συμφωνία μεταξύ της Ρωσίας και της Δύσης. Το γεγονός αυτό μπορεί να συμβεί μόνο εφόσον ο Πούτιν και το NATO συμφωνήσουν σε αυτό. Φαίνεται όμως που η σχέση της Δύσης και της Ρωσίας περνά κρίση και η κατάσταση στις δυτικές χώρες είναι έκρυθμη. (Freire, M.R. and Kanet, R.E., 2012)

6.2 Η Ρωσική Ομοσπονδία ως Γεωπολιτικός Παράγοντας στην ανακατανομή ισχύος στην Ευρύτερη Μέση Ανατολή

Η πολιτική της Ρωσίας προς την Μέση Ανατολή σήμερα απέχει πολύ από την ιδεολογικά διακεκριμένη, ψυχροπολεμική μηδενικού αθροίσματος σκέψης που καθοδήγησε το Κρεμλίνο για πολλά χρόνια. Στην πραγματικότητα, η πολιτική του Πούτιν προς την περιοχή υπήρξε οτιδήποτε άλλο εκτός από ιδεολογική. Μαθαίνοντας από Αμερικανούς υπεύθυνους χάραξης πολιτικής οι οποίοι ανέπτυσαν εδώ και πολλά χρόνια σχέσεις τόσο με τα αραβικά κράτη όσο και με το Ισραήλ, και ήταν επομένως σε πλεονεκτική θέση όταν επρόκειτο για την επίλυση διαφορών και την κεφαλαιοποίηση οικονομικών ευκαιριών, οι Ρώσοι αξιωματούχοι τώρα αποφεύγουν ομοίως οποιαδήποτε ιδεολογική αρχή που θα καθιστούσε την πολιτική τους ανώφελη. (Prodi, R., 2002) Το *modus vivendi* του Κρεμλίνου στην περιοχή χαρακτηρίζεται από πραγματισμό, κυνισμό και οι οικονομικοί υπολογισμοί περιστασιακά αναμειγνύονται με μια υποτονία αντί-αμερικανισμού. οι Ρώσοι υπεύθυνοι για τη χάραξη πολιτικής αναγνωρίζουν ότι η Μέση Ανατολή δεν αποτελεί βασικό τομέα ανησυχίας, Ακόμη και αν γίνεται, όλο και περισσότερο, μια περιοχή όπου η Ρωσία μπορεί να ασκήσει επιρροή. Ενώ η Ρωσία έχει σπουδαίο ρόλο στην περιοχή, δεν διαθέτει την καθορισμένη, μακροπρόθεσμα αναγκαία στρατηγική για να θεωρηθεί "πραγματικά μεγάλη δύναμη." (Dannreuther, R.,2012)

Η Ρωσία απλά δεν μπορεί να διεισδύσει στη Μέση Ανατολή όπως η Σοβιετική Ένωση κάποτε μπορούσε ούτε καν έχει απαιτητάς ένα ενδιαφέρον να το κάνει. Η περιορισμένη ικανότητα της Ρωσίας να προκαλέσει την αλλαγή μακριά από τις δυνάμεις των συνόρων της αναγκάζει τους Ρώσους ηγέτες να διακρίνουν τους πρωτογενείς από τους δευτερογενείς στόχους. (Freedman, R., 2000) Αυτό δεν σημαίνει ωστόσο ότι η Ρωσία έχει επικεντρωθεί στον παραδοσιακό της ρόλο στην περιοχή ως κορυφαίος προμηθευτής όπλων, ανοίγοντας ταυτόχρονα νέες αγορές για τις ρωσικές εταιρείες. Αυτό αποδείχθηκε πιο ξεκάθαρα όταν στο μόνο ταξίδι του στη Μέση Ανατολή τον Απρίλιο του 2005, οι συνταξιδιώτες του Πούτιν

συμπεριλάμβαναν τους διευθυντές από τη MiG Corporation και τη Rosoboroneksport (Εξαγωγές Ρωσικής Άμυνας)

Πράγματι, ο Πούτιν ενδιαφέρεται όχι μόνο για τη συνέχιση της εξαγωγής όπλων στην περιοχή, αλλά και την επέκταση του ρόλου των ρωσικών εταιρειών στον ενεργειακό τομέα. Για χρόνια, οι ρωσικές επιχειρήσεις αγόραζαν πετρέλαιο από το Ιράκ και στη συνέχεια το μεταπωλούσαν στην Ευρώπη και τις Ηνωμένες Πολιτείες, αλλά μόνο πολύ πρόσφατα η Ρωσία άρχισε να κατασκευάζει ενεργειακές συμφωνίες με τη Σαουδική Αραβία, το Ιράν, τη Συρία, την Ιορδανία, και ακόμη και το Ισραήλ. (Gnezditskaia, A.,2005)

Πρόσφατα στοιχεία δείχνουν ότι μεγάλο μέρος της δραστηριότητας της Ρωσίας μπορεί να αποδοθεί σε γνήσιες, παραδοσιακές ανησυχίες εθνικής ασφάλειας και όχι απλώς σε μια βραχυπρόθεσμη επιθυμία να προκαλέσει προβλήματα ή να αποσπάσει τη διεθνή κοινότητα από τη σύγκρουση στην Ουκρανία. Η Μόσχα βλέπει τη Μέση Ανατολή, πρωτίστως και ως επί το πλείστον, ως πηγή αστάθειας που καμία παγκόσμια δύναμη δεν κατάφερε να πετύχει με επιτυχία. Έπειτα από τη χάραξη της πορείας για χρόνια εναντίον της πολιτικής των ΗΠΑ στην περιοχή, η Ρωσία διαμορφώνεται τώρα ως εναλλακτικός "διαχειριστής ασφαλείας" στη Μέση Ανατολή. (Gnezditskaia, A.,2005)

Οι δυτικές αντιλήψεις για τα συμφέροντα της Ρωσίας στη Συρία και τη Μέση Ανατολή έχουν πέσει σε δύο γενικά στρατόπεδα: ‘‘Η Ρωσία θέλει το χάος’’ και ‘‘η Ρωσία θέλει σταθερότητα’’. Η πρώτη άποψη προχωράει κάτι τέτοιο. Παρεμβάλλοντας στη Συρία, η Ρωσία κλιμάκωσε δραματικά τη σύγκρουση και άφησε τις Ηνωμένες Πολιτείες και άλλες δυνάμεις με λίγες επιλογές για να παρέμβει κατά του καθεστώτος Assad και να θέσει τέρμα στον πόνο των πολιτών. Η παρέμβαση παράγει επίσης δευτερεύοντα αποτελέσματα που βοηθούν τη Ρωσία και αποδυναμώνουν τους αντιπάλους της. Στο βαθμό που η συνεχιζόμενη αστάθεια στη Μέση Ανατολή θα μπορούσε να προκαλέσει διαταραχές του εφοδιασμού στην παγκόσμια αγορά πετρελαίου, η οικονομία της Ρωσίας θα κέρδιζε από τις θετικές συγκρούσεις τιμών. Και αυξάνοντας τις ροές των προσφύγων προς την Τουρκία και την Ευρώπη, η Ρωσία βοηθά επίσης να αποσταθεροποιηθεί τις κυβερνήσεις της Ευρώπης που βρίσκονται σε εξέλιξη πριν από πολλές σημαντικές εθνικές εκλογές. Ως μπόνους, οι ενέργειες αυτές επέτρεψαν στη Ρωσία να ξεφύγει από τη διεθνή της

απομόνωση και να απομακρύνει την προσοχή από την προσάρτησή της στην Κριμαία και την υποστήριξη των αυτονομιστών στην Ανατολική Ουκρανία. (Katz, M. N.,2001)

Αυτή η άποψη δεν είναι απόλυτα κενής αξίας. Υπάρχουν κάποια βραχυπρόθεσμα οφέλη από την περιφερειακή αστάθεια. Κοιτάζετε αρκετά σκληρά και θα τα βρείτε. Πράγματι, πολλοί από τους εμπνευστές του Κρεμλίνου θεωρούν την πολιτική της Ουάσινγκτον για τη Μέση Ανατολή με τον ίδιο τρόπο: ως κοντόφθαλμη, ενοχλητική και αφελής. Μια τέτοια προοπτική συγγέει κατά λάθος βραχυπρόθεσμα οφέλη με μακροπρόθεσμη στρατηγική πρόθεση. Επίσης, παραβλέπει το γεγονός ότι - μακροπρόθεσμα - θα είναι πολύ δύσκολο για τη Ρωσία να απομονωθεί από μια εκ προθέσεως αποσταθεροποιητική πολιτική της Μέσης Ανατολής. (Katz, M. N.,2001) Ρώσοι εμπειρογνώμονες πολιτικής θέλουν να τονίσουν ότι - σε αντίθεση με τις Ηνωμένες Πολιτείες, η Ρωσία δεν έχει δύο ωκεανούς που το χωρίζουν από τον υπόλοιπο κόσμο. Με αυτή την έννοια, η αστάθεια στη Μέση Ανατολή βρίσκεται σε φυσική εγγύτητα με μια απειλή για τη Ρωσία, καθώς η αστάθεια στην Κεντρική Αμερική μπορεί να είναι στις Ηνωμένες Πολιτείες. (Gnezditskaia, A.,2005)

Για το Κρεμλίνο, η πρωταρχική απειλή για τα ρωσικά συμφέροντα, φυσικά, προέρχεται παραδοσιακά από τη Δύση, με τη μορφή επέκτασης του NATO και της Δυτικής υποστήριξης για διαμαρτυρίες και "χρωματικές επαναστάσεις" στους πρώην σοβιετικούς δορυφόρους. Το Κρεμλίνο είδε την Αραβική Άνοιξη και τις λαϊκές εξεγέρσεις στην Αίγυπτο, τη Λιβύη και τη Συρία ως δευτερεύον θέατρο της ίδιας εκστρατείας εκδημοκρατισμού υπό την ηγεσία των ΗΠΑ.(Kreutz, A.,2007)

Προς το παρόν, η Ρωσία κατόρθωσε να περιορίσει εν μέρει αυτή την απειλή στο δυτικό της μέτωπο: Με χωριστικές συγκρούσεις που δεν έχουν ακόμη επιλυθεί στην Ουκρανία και τη Γεωργία, η επέκταση της ιδιότητας μέλους του NATO στις χώρες αυτές είναι σαν την πώληση ασφάλισης σε ένα σπίτι καύσης. (Freire, M.R. and Kanet, R.E., 2010) Η Μόσχα βλέπει επίσης μια πιθανή επιβράδυνση της επαναστατικής ορμής στην Ανατολική Ευρώπη, καθώς η φιλοδυτική πολιτική ηγεσία της Ουκρανίας εμπίπτει σε γνωστά πρότυπα σκανδάλου και διαφθοράς και περισσότεροι ηγέτες της Ρωσίας βρίσκονται στο επίκεντρο της Ουγγαρίας, της Μολδαβίας και της Βουλγαρίας. Αφού βρήκε κάποια αναπνευστική αίθουσα στα δυτικά χωρίς να

προκαλέσει στρατιωτική αντίδραση από τις Ηνωμένες Πολιτείες και το NATO, η Μόσχα βλέπει τώρα ένα παράθυρο ευκαιρίας για να αναστρέψει την επαναστατική παλίρροια στη Μέση Ανατολή, να ενισχύσει τα φιλικά καθεστώτα που αντιμετωπίζουν την ένοπλη εξέγερση και να εξασφαλίσει τη νότια πλευρά της. (Kreutz, A.,2007)

Η προβολή της εξουσίας στη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική δεν ήταν ποτέ εύκολη για τη Ρωσία. Ακόμη και στο ύψος της σοβιετικής εξουσίας, η Μόσχα αντιμετώπισε επαχθέστερους περιορισμούς στην εγκαθίδρυση στρατιωτικής βάσης. Για να γίνει μέτοχος της Μέσης Ανατολής, η Ρωσία του Πούτιν αντιμετωπίζει τον θεμελιώδη περιορισμό της διεξαγωγής μιας «μεγάλης εξουσίας εξωτερικής πολιτικής». Η σημερινή ηγεσία της Ρωσίας κατανοεί ότι η χώρα τους δεν είναι σε θέση να αμφισβητήσει άμεσα, πολύ λιγότερο αντικαθιστώντας τις Ηνωμένες Πολιτείες ως τον κύριο υπεύθυνο ασφαλείας της περιοχής. (Kreutz, A.,2007)

Το πρώτο στοιχείο αυτής της στρατηγικής ήταν η διαφοροποίηση των σημείων επαφής στην περιοχή. Η Σοβιετική Ένωση έμαθε το δύσκολο δρόμο για τις δυσκολίες εγκαθίδρυσης μόνιμων στρατιωτικών βάσεων στην ανατολική Μεσόγειο, καθώς μια σειρά οικοδεσποτών - πρώτα οι Αλβανοί το 1961, στη συνέχεια αρκετά αραβικά καθεστώτα στη δεκαετία του 1970 - απέβλεπαν το Σοβιετικό Ναυτικό και τους Σοβιετικούς στρατιωτικούς συμβούλους από Ακτές. Αντί να εμβαθύνει τις σχέσεις του με έναν ενιαίο ισχυρό σύμμαχο (π.χ. τη Συρία της Assad), η Μόσχα επέλεξε να διευρύνει την εμβέλειά της σε πολλούς περιφερειακούς παίκτες. Σε αυτό το μήνυμα, το μήνυμα μάρκετινγκ της Ρωσίας είναι διττό: 1) είμαστε πρόθυμοι να βρούμε κοινό έδαφος με οποιονδήποτε πολεμά εναντίον του Ισλαμικού Κράτους και άλλων σουνιτικών εξτρεμιστικών ομάδων και 2) η συνεργασία μας στον τομέα της ασφάλειας δεν εξαρτάται από τον σεβασμό σας για τη "δημοκρατία" ή "τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η προσέγγιση αυτή έχει δώσει στη Ρωσία μεγάλη ευελιξία και ένα δυναμικό συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι των Ηνωμένων Πολιτειών. (Freire, M.R. and Kanet, R.E., 2012)

Το δεύτερο στοιχείο αυτής της στρατηγικής είναι η εξοικονόμηση κόστους. Με επιφυλακτικότητα να επαναλαμβάνει τα δικά του λάθη, και εκείνων των Ηνωμένων Πολιτειών στο Ιράκ, η Ρωσία προσπάθησε να διατηρήσει το στρατιωτικό της αποτύπωμα μικρό, επιλέγοντας αντίθετα για μια περιορισμένη και επεκτάσιμη

παρουσία που μπορεί να σηκώνεται ή να κατεβαίνει, όπως απαιτεί η κατάσταση. Η λειτουργία της Συρίας είναι ενδεικτική αυτής της προσέγγισης. (Freire, M.R. and Kanet, R.E., 2012) Ο περιορισμός της παρουσίας του εδάφους σε ιδιωτικούς εργολάβους, ειδικές δυνάμεις επιχειρήσεων και στρατιωτική αστυνομία, η Ρωσία προσπάθησε να κάνει όσο το δυνατόν περισσότερα από 15.000 πόδια, στηριζόμενη σε τοπικούς πληρεξούσιους για να εδραιώσει τα κέρδη. Ακόμη και η αδιάκριτη φύση των ρωσικών αεροπορικών επιδρομών είναι μια μορφή εξοικονόμησης κόστους - ενώ η Ρωσία διαθέτει ακριβότερα πυρομαχικά με ακρίβεια (PGM), αυτά τα όπλα αντιπροσωπεύουν μόνο το 20% των ρωσικών πυρομαχικών που έχουν πέσει στη Συρία. Το αποτέλεσμα ήταν πολύ ανθρώπινο πόνο στο έδαφος, αλλά και ένας αξιοσημείωτα χαμηλός δείκτης προσπάθειας προς αποπληρωμή για τη Μόσχα. Με μέσο ημερήσιο κόστος 2,5 έως 3,5 εκατομμυρίων δολαρίων ή 1,25 δισεκατομμύρια δολάρια ετησίως, η Συρία αντιπροσωπεύει περίπου το 2% των ετήσιων στρατιωτικών δαπανών της Ρωσίας. (Freire, M.R. and Kanet, R.E., 2012)

Το τρίτο στοιχείο είναι η μαλακή δύναμη, ένα παραδοσιακά υπολειτουργικό εργαλείο στο οπλοστάσιο εξωτερικής πολιτικής της Ρωσίας. Η σπουδαιότητά της πηγάζει από τις σχετικές δυσκολίες που στηρίζονται στη στρατιωτική εξουσία της Ρωσίας στη Μέση Ανατολή. (Kanet R.E., 2009) Οι εκστρατευτικές επιχειρήσεις τύπου Συρίας δεν ήταν ποτέ από τις ισχυρές κινήσεις της Ρωσίας. Ενώ η Ρωσία έχει σημειώσει μεγάλη πρόοδο στη στρατιωτική εφοδιαστική, η συριακή επιχείρηση επέκτεινε τις δυνατότητες στρατηγικής ανέλκυσης της Ρωσίας στο απόλυτο όριό τους, οδηγώντας σε μερικές καινοτόμες λύσεις, όπως η επανατοποθέτηση των εμπορικών πλοίων της Τουρκίας για τη μεταφορά του ρωσικού στρατιωτικού εξοπλισμού στο θέατρο. Ακόμη και αν η Ρωσία μπορεί να ξεπεράσει το γεωγραφικό βάρος της εξάπλωσης δυνάμεων στην Ανατολική Μεσόγειο, εξακολουθεί να αντιμετωπίζει την πρόκληση να διατηρήσει και να επεκτείνει αυτή την παρουσία σε μια *de facto* "λίμνη του NATO". Ως σχετικός νεοεισερχόμενος στην περιοχή, η Ρωσία έχει επωφεληθεί από τα αντι-αμερικανικά αισθήματα ενδημικά στον αραβικό κόσμο και έτσι είναι απρόθυμη να υποτιμήσει την προπαγάνδα του δημιουργώντας μια μεγάλη στρατιωτική παρουσία δική της. (Kanet R.E., 2009)

Η Ρωσία ανακαλύπτει ότι η είσοδος στη Μέση Ανατολή είναι πολύ πιο εύκολη από το να βγει εκτός. (Kreutz, A.,2007) Αν και η ελαφριά, κλιμακούμενη προσέγγιση της Ρωσίας σχεδιάστηκε για να διευκολύνει αυτή την εξαγωγή, μια αξιοπρεπής έξοδος δεν εμφανίζεται πουθενά στον ορίζοντα. Όλα αυτά δεν είναι ένας τρόπος αποθάρρυνσης της διεύρυνσης του ρόλου της Ρωσίας στη Μέση Ανατολή ως φευγαλέα ή προορισμένη να αποτύχει. (Feklyunina, V., 2008) Αντίθετα είναι μια σοβαρή και ειλικρινής προσπάθεια να αναμορφωθεί η δυναμική της περιφερειακής ασφάλειας και να σταματήσει ένα κύμα επαναστατικής αναταραχής που θεωρείται ασύμφορο για τα μακροπρόθεσμα ρωσικά συμφέροντα. Πρόκειται επίσης για μια στρατηγική προσαρμοσμένη ώστε να αξιοποιήσει στο έπακρο τους περιορισμένους πόρους της Ρωσίας και μέχρι στιγμής η εφαρμογή της ήταν αξιοθαύμαστα οικονομικά αποδοτική. (Freire, M.R. and Kanet, R.E., 2010)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο

Επίλογος

Συνοψίζοντας, καταλήγουμε στα συμπεράσματα ότι η Ρωσία αποτελεί έναν από τους βασικούς πόλους της παγκόσμιας οικονομίας. Επηρεάζεται όμως, εκτός του οικονομικού τομέα, και στον πολιτιστικό, πολιτικό και κοινωνικό τομέα από τις χώρες της Ευρώπης αλλά και από τις επίσης μεγάλες παγκόσμιες δυνάμεις, τις ΗΠΑ και την Κίνα. Ωστόσο η Ρωσία διαθέτει ανεξάντλητους ενεργειακούς πόρους που σε συνδυασμό με την στρατιωτική της δύναμη να θεωρείται ισχυρή χώρα. Επίσης είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η Ρωσία θεωρείται μια από τις χώρες με τη μεγαλύτερη γεωγραφική έκταση στη γη και αυτό σημαίνει ότι μπορεί να επηρεάσει σε πολλές περιπτώσεις τις υπόλοιπες χώρες.

Η Ρωσική Ομοσπονδία θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη ορισμένες λεπτομέρειες σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες ώστε να μη χάσει την ισχύ της. Πιο συγκεκριμένα, θα πρέπει να υπολογίζει ότι οι Η.Π.Α αποτελούν επίσης μια ισχυρή δύναμη του πλανήτη τόσο στον οικονομικό, όσο και στον πολιτικό και στρατιωτικό τομέα. Ωστόσο τόσο οι Η.Π.Α όσο και οι άλλες χώρες με παγκόσμια δύναμη θεωρούν μεγάλο ανταγωνιστή τους τη Ρωσία σε όλα τα επίπεδα. Η Ρωσική Ομοσπονδία στις μέρες μας βιώνει τη διάλυση της αυτοκρατορίας της, καθώς συχνά δημιουργούνται προβλήματα από την Ουκρανία ή από άλλα κράτη της Πρώην ΕΣΣΔ. Η Ουκρανία βέβαια δεν θα πάψει να σχετίζεται άμεσα με τη Ρωσία και να επηρεάζει η μια χώρα την άλλη. Για να μη χάσει όμως η Ρωσία την ταυτότητά της λόγω της παγκοσμιοποίησης, θα πρέπει να γνωρίζει ότι δεν είναι απαραίτητο να μετατραπεί σε ηγετικό ευρωπαϊκό εθνικό κράτος. Εν συνεχεία, η Ρωσία θα πρέπει να γνωρίζει ότι η Κίνα προσπαθεί με κάθε τρόπο να αναδειχθεί σε μεγάλη δύναμη όπως οι Η.Π.Α. αλλά δεν επιθυμεί να προκαλέσει διαμάχες, οπότε η προσπάθεια αυτή γίνεται με επιβράδυνση. Η Ευρώπη

ακόμη, δεν είναι μια παγκόσμια δύναμη αν σκεφτεί κανείς ότι η συνεργασία της με τη Ρωσία είναι απαραίτητη, κυρίως όσον αφορά της εμπορικές σχέσεις και την ενεργεία. Η Ευρώπη λοιπόν συνδέεται τόσο με τα συμφέροντα της Αμερικής στη Μέση Ανατολή αλλά για τη λύση του Ουκρανικού ζητήματος και της σταθερότητά της εντός του NATO θα πρέπει να συνεργάζεται με τη Ρωσία. Τέλος, η πολιτική αφύπνιση από τα Δυτικά κράτη καθώς και οι τρομοκρατικές επιθέσεις καθυστερούν κάθε ανάπτυξη του Ρωσικού Κράτους.

Η Ρωσία φαίνεται πως προσπαθεί να διατηρήσει κάθε στοιχείο του πολιτισμού της μέσω της παγκοσμιοποίησης, όμως επιθυμεί να επηρεάζει τα υπόλοιπα κράτη ώστε να δημιουργεί ορισμένες σχέσεις εξάρτησης από αυτή προς ικανοποίηση των συμφερόντων της. Ουσιαστικά λοιπόν, εκείνο που επιδιώκει η εξουσία της Ρωσίας και ειδικότερα η προεδρία του Πούτιν, είναι να μετατραπεί η Ρωσία σε ένα εθνικό κράτος το οποίο θα ασκεί επιρροή στα υπόλοιπα κράτη της Ευρώπης αλλά και της Ασίας.

Τελικά η παγκοσμιοποίηση δεν επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό την ταυτότητα του Ρωσικού Κράτους, όμως, για να συνεχίσει να αποτελεί μια από τις ισχυρές δυνάμεις του κόσμου θα πρέπει να συνεργάζεται με τα υπόλοιπα κράτη και να συνεχίσει να έχει καλές διπλωματικές σχέσεις με αυτά, κυρίως με τις υπόλοιπες μεγάλες δυνάμεις όπως την Κίνα, τις Η.Π.Α. και την Ευρώπη.

Βιβλιογραφία -πηγές

Αλεξανδρόπουλος Μ., (2006), Πέντε Ρώσοι Κλασσικοί, Εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.

Δημητρούκας Ι., Ιωάννου. Θ., Μπαρούτας, Κ., (2012), Ιστορία του Μεσαιωνικού και του Νεότερου Κόσμου 565 – 1815, ΙΤΥΕ ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ, Αθήνα.

Καρκαλέτσης Σ., (2003), Μακεδονικός αγώνας, Η αναχαίτιση του βουλγαρικού μεγαλοϊδεατισμού, Εκδ. Περισκόπιο, Αθήνα.

Λουξεμπούργκ Ρ.,,(1980), *Η Ρωσική Επανάσταση*, Μτφρ. Στίνα Α., Εκδ. Ύψιλον, Αθήνα

Μαλιγκούδη- Γκατσόβσκα. Γ., (1999), *Ιστορία της Ρωσίας*, Η Ρωσία του Κιέβου: 9ος αι.-1240, Αφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη.

Μαλιγκούδη- Γκατσόβσκα. Γ., (2000), *Ιστορία της Ρωσίας, Το κράτος της Μόσχας: 1240-1613*, Αφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη.

ΞΕΝΗ

Aron L.,(2013), *The Putin Doctrine Russia's Quest to Rebuild the Soviet State*,

Ανάκτηση από: <https://www.foreignaffairs.com/articles/russian-federation/2013-03-08/putin-doctrine>

Averre, D., (2009), *Competing Rationalities: Russia, the EU and the “Shared Neighbourhood*, Europe-Asia Studies, 61, 1689-1713.
<http://dx.doi.org/10.1080/09668130903278918>

Barnett M., Duvall R., (2005), Power in International Politics, International Organization, Vol. 59, No. 1 , pp. 39-75

Baylis, J., Smith, S. and Owens, P., (2013), *The globalization of world politics*. 1st ed. Oxford University Press.

Bordachev, T. (2008), *The limits of rational choice, Russia in Global Affairs*, 4(October). http://eng.globalaffairs.ru/number/n_11896 Accessed 01.06.11

Calamur, K. (2017), *How Will the London Attacks Affect the U.K. Elections?*, *The Atlantic*.

Ανάκτηση από: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2017/06/london-attacks-elections/529098>

Dannreuther, R., (2012), *Russia and the Middle East: A Cold War paradigm?*, *Europe-Asia studies* 64, no. 3 (2012): 543-60

Dragneva, R. & Wolczuk, K. (2015a), *EU Emulation in the Design of Eurasian Integration*, in Lane, D. & Samokhvalov, V. (eds) *The Eurasian Project and Europe: Regional Discontinuities and Geopolitics*, Routledge, London.

Dreyer, I., & Popescu, N. (2014), *The Eurasian Customs Union: The economics and the politics*, European Union Institute for Security Studies.

Dyner A.M., (2016), *Russia Beefs up Military Potential in the Country's Western Areas*, *PISM Bulletins*, no. 35, June 13, 2016, Ruslan Pukhov, 'Rossiya-NATO: Nasha karta Afriki' [Russia-NATO: Our Map of Africa], *Vedomosti*, July 15, 2016.

Forsberg T, Seppo A. (2009), *Power without Influence? The EU and Trade Disputes with Russia*, *Europe-Asia Studies* 61 (10), 1805-1823.

Fossum, J. and Trenz, J., (2006), *The EU's Fledgling Society: From Deafening Silence to Critical Voice in European Constitution-Making*, *Journal of Civil Society* Vol. 2, No. 1, 57 –77, May 2006 Correspondence

Freedman, R. O., (2000), *Russian policy towards the Middle East since the economic collapse of August 1998*, *Brown journal of world affairs* 7, no. 1 (2000): 201-25.

Friedman T.L, (2005), *The World Is Flat*. Farrar, Straus and Giroux

Freire, M.R. and Kanet, R.E. (eds.) (2010), *Key Players and Regional Dynamics in Eurasia: The Return of the 'Great Game'*, Houndmills, UK: Palgrave Macmillan.

Freire, M.R. and Kanet, R.E. (eds.), (2012), *Russia and Its Near Neighbours*. Houndmills, Palgrave Macmillan, UK.

Goody J., (2010), *The Eurasian Miracle*, Cambridge, Polity Press.

Gronskaya N. and Makarychev A., (2010), *Ideya Imperii i "Myagkaya Sila": Mirovoy Opyt i Rossiyskie Perspektivy*, *Voprosy Upravleniya* 10, pp. 22–27.

Happer S., (2017) , *A Timeline: Russia and President Trump*, Ανάκτηση από: <http://billmoyers.com/story/the-trump-resistance-plan-a-timeline-russia-and-president-trump/>

Hopf T., (2002), *Social Construction of International Politics. Identities and Foreign Policies*, Moscow, 1955 and 1999. London/Ithaca: Cornell University Press.

Horvath R.,(2012), *Putin's Preventive Counter-Revolution: Post-Soviet Authoritarianism and the Spectre of Velvet Revolution* (BASEES/Routledge Series on Russian and East European Studies) 1st Edition

Hosking G., (2001), *Russia and the Russians: A History*. Massachussets: Harvard University Press

Huntington, S. P., (1996), *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, Simon, New York.

Joenniemi P. and Sergunin A., (2012) , *Laboratories of European Integration: City-Twinning in Northern Europe. 2012. In: Baltic Region*, 3, pp. 128-130. DOI: <http://dx.doi.org/10.5922/2079-8555-2012-3-13>

Johnson J., Elise & Saarinen A., (2011), *Assessing Civil Society in Putin's Russia: The Plight of Women's Crisis Centers*, *Communist and Post-Communist Studies* 44(1):41–52.

Katz, M. N., (2001), *Saudi-Russian relations in the Putin era*, *Middle East journal* 55, no. 4 (2001): 603-22.

Kragh M., (2013), *The Soviet Enterprise: What Have We Learned from the Archives?* ,Enterprise & Society 14 (2), 360-394

Kreutz, A., (2007), *Russia in the Middle East: Friend or foe?* Westport, CT: Praeger Security International.

Lanozka A., (2016), Russian hybrid warfare and extended deterrence in eastern Europe. *International Affairs*; 92 (1): 175–195

Ljubownikow S., Crotty J., Rodgers P., (2013) *The state and civil society in Post-Soviet Russia: The development of a Russian-style civil society*, *Progress in Development Studies* 13 (2), 153-166

Lukyanov F.,(2016), Putin's Foreign Policy: The Quest to Restore Russia's Rightful Place, *Journal Foreign Aff.*, Volume 95

Mankoff J (2013), Relations with the European union. In: Wagner S (ed). *Putin's Russia: Past Imperfect, Future Uncertain*. Rowman & Littlefield: London, pp 257–276

Medushevskii A., (2001), Administrative Reforms in the Russian Empire: Western Models and Russian Implementation, in Lindsay Hughes, ed., *Peter the Great and the West*, 39–50, Palgrave, London.

Monaghan, A., (2016), UK trade deficit widens unexpectedly as exports fall despite pound drop, *the Guardian*.

Ανάκτηση από: <https://www.theguardian.com/business/2016/nov/09/uk-trade-deficit-widens-september-exports-fall-pound-drop>

Morozov, Viatcheslav, (2007), *Russia and the West: Dividing Europe, Constructing Each Other*, paper presented at the annual conference of the International Studies Association, Chicago, IL, 28 February–3 March 2007.

Neumann, Iver B., (1997), *Uses of the Other: 'The East' in European Identity Formation*, Minneapolis, MN: University of Minnesota Press.

Neumann, I. B. (2005), *Russia as a Great Power*, in Jakob Hedenskog, Vilhelm Konnander, Bertil Nygren, Ingmar Oldberg and Christer Pursiainen, eds, *Russia as a Great Power: Dimensions of Security Under Putin*, Routledge, London.

Obolensky D., (1991), *Η βυζαντινή Κοινοπολιτεία, Η Ανατολική Ευρώπη (Α' & Β' τόμος)*, μτφρ. Γ. Τσεβρεμέ, τ. Α'-Β', Εκδόσεις Βάνιας, Θεσσαλονίκη.

Ostrovsky A., (2015), *The Invention of Russia: The Journey from Gorbachev's Freedom to Putin's War*, Atlantic Books.

Prozorov, Sergei (2006) *Understanding Conflict between Russia and the EU: The Limits of Integration*, Palgrave, Houndmills.

Robertson, G. (2013), *Protesting Putinism: The Election Protests of 2011–2012 in Broader Perspective*, *Problems of Post-Communism*, 60, 2.

Schallhorn K., (2017), *Trump and the Russia investigation: What to know*, Ανάκτηση από: <http://www.foxnews.com/politics/2017/07/11/trump-and-russia-investigation-what-to-know.html>

Schmitt C, (1987) *The Legal World Revolution*, *Telos* 72: 73–89.

Steger M., (2003)., *Globalization: A Very Short Introduction*, Oxford University Press.

Smith A., (2000), *Employment Restructuring and Household Survival in 'Postcommunist Transition: Rethinking Economic Practices in Eastern Europe*, Ανάκτηση από: <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1068/a32101>

Tsygankov, P., Tsygankov, A., (2004), *New Directions in Russian International Studies, Communist and Post-Communist Studies* (Special Issue) 37:1.

Tsygankov, A.P., (2007), *Finding a Civilizational Idea: 'West', 'Eurasia', and 'Euro-East' in Russia's Foreign Policy*, *Geopolitics* 12:375–399.

Tsygankov A.P., (2008), *Self and Other in International Relations theory: Learning from Russian civilizational debates*, *International Studies Review* 10(4): 762-775

Volkov, D.,(2012), *Protest rallies in Russian in the end of the 2011-beginning of 2012: demands for democratization of political institutes*". *Vestnik Obshchestvennogo mneniia*, 2012. Vol.2. pp. 73-86.

White, S., (2000), *Russia's New Politics*, Cambridge University Press, Cambridge.

Ιστοσελίδες

<http://www.tradingeconomics.com/russia/>

<http://www.seve.gr/wp-content/uploads/2007/10/economy2007.pdf>

<http://www.tradingeconomics.com/russia/>

European Commission, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-94-565_el.htm

<http://www.independent.co.uk/arts-entertainment/music/news/eurovision-song-contest-2017-russia-not-taking-part-yulia-samoylova-a7683761.html>

<http://grc.rs.gov.ru/el>